

Onsdagen den 13 december

Kl. 10.00

Onsdagen den
13 december 1972*Konjunkturstimulerande åtgärder*

Förhandlingarna leddes till en början av herr förste vice talmannen.

§ 1 Justerades protokollet för den 5 innevarande månad.

§ 2 Herr förste vice talmannen meddelade att herr *Eriksson* i Bäckmora enligt till kammaren inkommet läkarintyg var sjukskriven under tiden den 4–17 december.

Herr Eriksson i Bäckmora beviljades erforderlig ledighet från riksdagsgöröromålen.

§ 3 Föredrogs, men bordlades åter skatteutskottets betänkanden nr 65–67, justitieutskottets betänkande nr 28, lagutskottets betänkande nr 23, näringsutskottets betänkanden nr 62 och 63 samt civilutskottets betänkande nr 34.

§ 4 Konjunkturstimulerande åtgärder

Föredrogs finansutskottets betänkande nr 40 angående konjunkturstimulerande åtgärder.

Med stöd av 55 § riksdagsordningen hade vid höstsessionens början följande motioner väckts

1. 1972:1710 av herr Hermansson m. fl. (vpk) om konjunkturstimulerande åtgärder,
2. 1972:1711 av herr Hermansson m. fl. (vpk) om hyresstopp,
3. 1972:1712 av herr Hermansson m. fl. (vpk) om prisstopp,
4. 1972:1713 av herr Hermansson m. fl. (vpk) om slopande av mervärdeskatten på livsmedel,
5. 1972:1721 av herr Bohman m. fl. (m) om sysselsättningsstimulerande åtgärder,
6. 1972:1722 av herr Fälldin m. fl. (c) om sysselsättningsstimulerande åtgärder samt
7. 1972:1723 av herr Helén m. fl. (fp) om sysselsättningsstimulerande åtgärder.

För att få förslagen i motionerna närmare belysta hade finansutskottet inhämtat yttranden från skatteutskottet, socialförsäkringsutskottet, socialutskottet, trafikutskottet, näringsutskottet, inrikesutskottet och civilutskottet.

Onsdagen den
13 december 1972

*Konjunkturstimu-
lerande åtgärder*

I propositionen 1972:125 angående utgifter på tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1972/73 avseende konjunkturstimulerande åtgärder, m. m. – som framlades för riksdagen den 7 november 1972 – hade Kungl. Maj:t under återopande av utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för den 20 oktober 1972 dels föreslagit riksdagen att godkänna den allmänna uppläggning av den ekonomiska politiken som förordats i statsrådsprotokollet, dels i bilagorna 1–9 gjort anslagsframställningar m. m.

Med anledning av propositionen hade följande motioner väckts

1. 1972:1804 av herr Norrby i Gunnarskog (c),
2. 1972:1871 av herr Enlund (fp),
3. 1972:1872 av herr Fälldin m. fl. (c),
4. 1972:1873 av herr Fälldin m. fl. (c),
5. 1972:1874 av herr Gernandt (c),
6. 1972:1875 av herr Hermansson m. fl. (vpk),
7. 1972:1876 av herrar Johansson i Växjö (c) och Gustavsson i Alvesta (c),
8. 1972:1877 av herr Josefson i Arrie m. fl. (c),
9. 1972:1878 av herr Larsson i Umeå (fp),
10. 1972:1879 av herr Sellgren (fp),
11. 1972:1880 av herr Sjönell m. fl. (c),
12. 1972:1881 av herrar Torwald (c) och Bengtsson i Göteborg (c),
13. 1972:1882 av herrar Wiklund i Stockholm (fp) och Larsson i Umeå (fp).

Utskottet hade inhämtat yttranden över propositionen och de med anledning av denna väckta motionerna från skatteutskottet, justitieutskottet, försvarsutskottet, socialförsäkringsutskottet, socialutskottet, kulturutskottet, utbildningsutskottet, trafikutskottet, jordbruksutskottet, näringsutskottet, inrikesutskottet och civilutskottet.

I det följande redovisas endast de punkter i finansutskottets betänkande, vid vilka under överläggningen framställts särskilda yrkanden.

Punkten 1

Den allmänna uppläggnings av den ekonomiska politiken

De förslag till åtgärder som lagts fram i propositionen 1972:125 hade framför allt inriktats på att främja näringslivets investeringar, att stimulera arbetskraftens rörlighet och att med punktvisa insatser hjälpa de grupper som drabbats av arbetslöshet.

I anslutning till propositionens uttalanden rörande den allmänna uppläggnings av den ekonomiska politiken hade utskottet i denna punkt behandlat motionerna

1972:1710 av herr Hermansson m. fl. (vpk) vari, såvitt nu var i fråga, föreslagits att riksdagen uttalade sig för en allmän räntesänkning med minst 1 procent,

1972:1712 av herr Hermansson m. fl. (vpk) vari föreslagits att riksdagen hemställde hos regeringen att lagen om allmän prisreglering

skyndsamt återsattes i kraft med priserna av den 15 oktober 1972 som stoppriser,

1972:1721 av herr Bohman m. fl. (m) vari, såvitt nu var i fråga, hemställt att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla att Kungl. Maj:t tillsatte en parlamentarisk besparings- och rationaliseringsutredning med uppgift att, i samverkan med riksrevisionsverket, föreslå åtgärder ägnade att begränsa den offentliga sektorns tillväxt samt

att riksdagen beslutade uttala

1. att ett stabiliseringspolitiskt program borde utarbetas i syfte att hejda de fortgående prisstegringarna,

2. att den offentliga sektorns expansion begränsades och att näringspolitiken gavs en generell utformning och inriktades på att stimulera företagande och initiativ,

3. att den ekonomiska politiken fortsättningsvis anpassades till konjunkturutvecklingen på ett sådant sätt att en upprepning av 1970 års extrema kreditpolitik icke skulle behöva förekomma,

4. sin anslutning till de i motionen i övrigt angivna riktlinjerna för den ekonomiska politiken,

1972:1722 av herr Fälldin m. fl. (c) vari, såvitt nu var i fråga, hemställt att riksdagen beslutade att som sin mening uttala, att den statliga upplåningen samt kredit- och räntepolitiken i övrigt borde inriktas så att näringslivets behov av långfristig upplåning kunde tillgodoses och en sänkning av räntan på långfristiga lån kom till stånd samt

1972:1723 av herr Helén m. fl. (fp) vari, såvitt nu var i fråga, hemställt att riksdagen hos Kungl. Maj:t begärde att stabiliseringspolitiska konferenser snarast anordnades i enlighet med vad som framhållits i denna motion samt att riksdagen uttalade sig för att ett ensidigt utnyttjande av kreditpolitiken som stabiliseringsmetod i en uppåtgående konjunktur ej borde ske.

Utskottet hemställde

A. beträffande uttalanden om en allmän räntesänkning med minst 1 procent att riksdagen skulle avslå motionen 1972:1710 såvitt nu var i fråga,

B. beträffande den statliga upplåningen och kredit- och räntepolitikens inriktning att riksdagen skulle avslå motionen 1972:1722 såvitt nu var i fråga,

C. beträffande utnyttjande av kreditpolitiken i en uppåtgående konjunktur att riksdagen skulle avslå motionen 1972:1723 såvitt nu var i fråga,

D. beträffande den ekonomiska politikens anpassning till konjunkturutvecklingen att riksdagen skulle avslå motionen 1972:1721 såvitt nu var i fråga,

E. beträffande ikraftsättande av prisregleringslagen att riksdagen skulle avslå motionen 1972:1712,

Nr 140

Onsdagen den
13 december 1972

Konjunkturstimulerande åtgärder

Onsdagen den
13 december 1972

Konjunkturstimulerande åtgärder

F. beträffande stabiliseringspolitiskt program att riksdagen skulle avslå motionen 1972:1721 såvitt nu var i fråga.

G. beträffande stabiliseringspolitiska konferenser att riksdagen skulle avslå motionen 1972:1723 såvitt nu var i fråga,

H. beträffande tillsättande av en parlamentarisk besparings- och rationaliseringsutredning att riksdagen skulle avslå motionen 1972:1721 såvitt nu var i fråga,

I. beträffande begränsning av den offentliga sektorns expansion och näringspolitikens utformning att riksdagen skulle avslå motionen 1972:1721 såvitt nu var i fråga,

K. beträffande den allmänna uppläggningsen av den ekonomiska politiken att riksdagen

1. skulle avslå motionen 1972:1721 såvitt nu var i fråga,

2. med godkännande av vad i statsrådsprotokollet förordats som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört.

Reservation hade avgivits

1) av herrar Löfgren (fp), Kristiansson i Harplinge (c), Burenstam Linder (m), Åsling (c), Wirtén (fp), Fågelsbo (c) och Brundin (m), som ansett att utskottet bort hemställa,

A. beträffande uttalanden om en allmän räntesänkning med minst 1 procent att riksdagen skulle avslå motionen 1972:1710 såvitt nu var i fråga,

B--D. beträffande den statliga upplåningen och kredit- och räntepolitikens inriktning, utnyttjande av kreditpolitiken i en uppåtgående konjunktur samt den ekonomiska politikens anpassning till konjunkturutvecklingen att riksdagen i anledning av motionerna 1972:1721, 1972:1722 och 1972:1723, samtliga såvitt nu var i fråga, som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört rörande kreditpolitiken och räntepolitiken,

E. beträffande ikraftsättande av prisregleringslagen att riksdagen skulle avslå motionen 1972:1712,

F--G. beträffande stabiliseringspolitiskt program samt stabiliseringspolitiska konferenser att riksdagen i anledning av motionerna 1972:1721 och 1972:1723, båda såvitt nu var i fråga, hos Kungl. Maj:t skulle anhålla att en stabiliseringspolitisk konferens sammankallades med representanter för regering och riksdag, organisationerna på arbetsmarknaden och övriga berörda parter i enlighet med vad reservanterna anfört,

H-I. beträffande tillsättande av en parlamentarisk besparings- och rationaliseringsutredning samt begränsning av den offentliga sektorns expansion och näringspolitikens utformning att riksdagen i anledning av motionen 1972:1721, såvitt nu var i fråga, hos Kungl. Maj:t skulle anhålla om utredning i syfte att uppnå såväl omedelbara besparingar som en på längre sikt ökad effektivitet och bättre resursanvändning inom den offentliga sektorn i enlighet med vad reservanterna anfört,

K. beträffande den allmänna uppläggningsen av den ekonomiska politiken att riksdagen i anledning av motionen 1972:1721, såvitt nu var i fråga, och vad i statsrådsprotokollet förordats som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört.

*Punkten 6**ATP-avgiften för år 1973*

Kungl. Maj:t hade i propositionen 1972:125, punkten 3, föreslagit riksdagen att anta vid propositionen fogade förslag till dels lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring, dels lag om ändring i lagen (1968:243) om procentsatsen för uttag av avgift under åren 1970 -1974 till försäkringen för tilläggs pension.

I propositionen hade föreslagits som en bland flera sysselsättningsfrämjande åtgärder att ATP-avgiften för år 1973 skulle bibehållas på nuvarande nivå, dvs. 10,5 %.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1972:1721 av herr Bohman m. fl. (m) vari, såvitt nu var i fråga, hemställdes att riksdagen beslutade att sänka ATP-uttaget från den 1 januari 1973 med två procentenheter, samt

1972:1875 av herr Hermansson m. fl. (vpk) vari, såvitt nu var i fråga, hemställdes att riksdagen skulle avslå framställt förslag till lag om ändring i lagen (1968:243) om procentsatsen för uttag av avgift under åren 1970-1974 till försäkringen för tilläggs pension.

Utskottet hemställde

A. att riksdagen skulle anta vid propositionen fogat förslag till lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring,

B. att riksdagen med avslag på motionerna 1972:1721 och 1972:1875, båda såvitt nu var i fråga, skulle anta vid propositionen fogat förslag till lag om ändring i lagen (1968:243) om procentsatsen för uttag av avgift under åren 1970-1974 till försäkringen för tilläggs pension.

Reservation hade avgivits

2) av herrar Burenstam Linder (m) och Brundin (m), som ansett att utskottet under B bort hemställa,

att riksdagen med anledning av motionen 1972:1721, såvitt nu var i fråga, och Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag på motionen 1972:1875, såvitt nu var i fråga, beslutade anta av reservanterna framlagt förslag till lag om ändring i lagen (1968:243) om procentsatsen för uttag av avgift under åren 1970-1974 till försäkringen för tilläggs pension, innebärande en nedsättning av ATP-uttaget med ytterligare 0,75 procent.

*Punkten 7**Om ytterligare medel till drift av vägar*

I motionen 1972:1723 av herr Helén m. fl. (fp) hade, såvitt nu var i fråga, hemställdes att riksdagen beslutade att på tilläggsstat anslå erforderliga medel för drift av såväl statliga, kommunala som enskilda vägar.

Utskottet hemställde att riksdagen skulle avslå motionen 1972:1723 såvitt nu var i fråga.

Onsdagen den
13 december 1972

*Konjunkturstimu-
lerande åtgärder*

Reservation hade avgivits

3) av herrar Löfgren (fp), Kristiansson i Harplinge (c), Burenstam Linder (m), Åsling (c), Wirtén (fp), Fågelsbo (c) och Brundin (m), som ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen i anledning av motionen 1972:1723 såvitt nu var i fråga som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anført beträffande medel till drift av vägar.

Punkten 10

Om statens järnvägars planerade investeringar

I motionen 1972:1723 av herr Helén m. fl. (fp) hade, såvitt nu var i fråga, hemställts att riksdagen hos Kungl. Maj:t begärde att de av statens järnvägar planerade investeringarna prövades med förtur för att så långt möjligt tidigarelägga igångsättningen.

Utskottet hemställde att riksdagen skulle avslå motionen 1972:1723 såvitt nu var i fråga.

Reservation hade avgivits

4) av herrar Löfgren (fp), Kristiansson i Harplinge (c), Burenstam Linder (m), Åsling (c), Wirtén (fp), Fågelsbo (c) och Brundin (m), som ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1972:1723 såvitt nu var i fråga hos Kungl. Maj:t skulle anhålla, att de av statens järnvägar planerade investeringarna prövades med förtur för att så långt möjligt tidigarelägga igångsättningen.

Punkten 12

Skattepolitiska åtgärder m. m.

Kungl. Maj:t hade i propositionen 1972:125, bilaga 5, s. 31–41 (punkterna 1–3 i utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för den 20 oktober 1972) föreslagit riksdagen att anta inom finansdepartementet upprättade förslag till

1. förordning om ändring i förordningen (1971:928) om tillfällig nedsättning av den allmänna energiskatten,
2. förordning om ändring i förordningen (1971:50) om särskilt investeringsavdrag vid taxering till statlig inkomstskatt,
3. förordning om särskilt investeringsavdrag för vissa byggnadsarbeten.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1972:1713 av herr Hermansson m. fl. (vpk) vari hemställts att riksdagen i skrivelse till regeringen skulle anhålla om förslag om slopande av mervärdeskatten på livsmedel från den 1 januari 1973,

1972:1721 av herr Bohman m. fl. (m) vari, såvitt nu var i fråga, hemställts att riksdagen

A. beslutade

1) att upphäva sitt tidigare beslut om en fördubbling av arbetsgivaravgiften från den 1 januari 1973,

2) att, för att stimulera sysselsättningen inom avfolkningsregionerna, bortta arbetsgivaravgiften inom det s. k. allmänna stödområdet,

B. i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställde

1) att Kungl. Maj:t skulle uppdraga åt skatteutredningen att skyndsamt utarbeta och framlägga förslag om ändringar i skattesystemet ägnade att stimulera arbete, företagande och initiativ i enlighet med vad i motionen anförts,

3) att Kungl. Maj:t skulle förelägga nästa års riksdag förslag till åtgärder i de hänseenden som angivits i motionen för att förbättra mindre och medelstora företags situation och underlätta deras försörjning med riskvilligt kapital,

4) att Kungl. Maj:t skulle förelägga riksdagen förslag om åtgärder för att stimulera förbättrings- och renoveringsarbeten på äldre fastigheter och att åstadkomma en ökning av småhusbyggandet och glesbebyggelsen,

1972:1722 av herr Fälldin m. fl. (c) vari, såvitt nu var i fråga, hemställdes att riksdagen beslutade

1) att det under vårriksdagen fattade beslutet att höja den allmänna arbetsgivaravgiften från två till fyra procent av den utgivna lönesumman inte skulle träda i kraft,

3) att den som under perioden 1 november 1972–30 juni 1973 påbörjade arbete med byggnad avsedd att utnyttjas i industri, jordbruk m. m. skulle åtnjuta ett särskilt investeringsavdrag med 10 procent enligt i motionen angivna grunder,

1972:1723 av herr Helén m. fl. (fp) vari, såvitt nu var i fråga, hemställdes att riksdagen

A. beslutade

1) att fördubblingen av den allmänna arbetsgivaravgiften efter den 1 januari 1973 inte skulle träda i kraft,

2) att den nuvarande rätten till skattemässiga avskrivningar av gjorda maskin- och inventarieinvesteringar utsträcktes till att gälla även första kvartalet 1973,

3) att en särskild rätt till skattemässiga avskrivningar med 10 procent infördes avseende byggnadsinvesteringar inom näringslivet igångsatta före den 1 oktober 1973,

4) att fastighetsägare som under tiden fram till den 1 juli 1973 påbörjade upprustnings- eller ombyggnadsarbeten beviljades avdrag i fastighetsdeklarationen med 20 % av investeringsbeloppet i de fall arbetet utförts av av arbetsförmedling anvisad s. k. svärplacerad arbetskraft och i övriga fall med 10 %.

1972:1875 av herr Hermansson m. fl. (vpk) vari, såvitt nu var i fråga, hemställdes

2) att riksdagen upphävde förordningen (1971:50) om särskilt investeringsavdrag vid taxering till statlig inkomstskatt,

3) att riksdagen skulle avslå i propositionen 1972:125 bilaga 5 (3) framställt förslag till förordning om särskilt investeringsavdrag för vissa byggnadsarbeten.

Onsdagen den
13 december 1972

Konjunkturstimulerande åtgärder

1972:1876 av herrar Johansson i Växjö (c) och Gustavsson i Alvesta (c) samt

1972:1882 av herrar Wiklund i Stockholm (fp) och Larsson i Umeå (fp).

Utskottet hemställde

A. att riksdagen beträffande den allmänna arbetsgivaravgiften skulle avslå

1. motionen 1972:1721 såvitt nu var i fråga.

2. motionen 1972:1722 såvitt nu var i fråga.

3. motionen 1972:1723 såvitt nu var i fråga.

B. att riksdagen beträffande mervärdeskatten på livsmedel skulle avslå motionen 1972:1713,

C. att riksdagen beträffande energiskatten med bifall till propositionen 1972:125 skulle anta det vid propositionen fogade förslaget till förordning om ändring i förordningen (1971:928) om tillfällig nedsättning av den allmänna energiskatten

D. att riksdagen beträffande särskilt investeringsavdrag för maskiner och inventarier med anledning av propositionen 1972:125 och motionen 1972:1723, såvitt nu var i fråga, samt med avslag på motionerna 1972:1875, såvitt nu var i fråga, och 1972:1882 skulle anta det vid propositionen fogade förslaget till förordning om ändring i förordningen (1971:50) om särskilt investeringsavdrag vid taxering till statlig inkomstskatt med den ändringen att ikraftträdandebestämmelserna erhöll av utskottet föreslagen lydelse, innebärande att skattskyldig, som under 1972 anskaffat inventarier för sammanlagt minst 5 000 kronor, ägde åtnjuta särskilt investeringsavdrag med 20 % av kostnaden för under tiden 1.1–31.10.1972 anskaffade inventarier, även om anskaffningskostnaden för sistnämnda period inte uppgick till 5 000 kronor,

E. att riksdagen beträffande särskilt investeringsavdrag för byggnadsarbeten

1. med anledning av propositionen 1972:125 och med avslag på motionerna 1972:1875, såvitt nu var i fråga, och 1972:1876 skulle anta det vid propositionen fogade förslaget till förordning om särskilt investeringsavdrag för vissa byggnadsarbeten med den ändringen att 2 § erhöll av utskottet föreslagen lydelse,

2. skulle avslå

a. motionen 1972:1721,

b. motionen 1972:1722,

c. motionen 1972:1723,

i den mån motionerna inte kunde anses besvarade genom vad utskottet ovan under punkten 1 hemställt,

F. att riksdagen beträffande åtgärder för att förbättra de mindre och medelstora företagens situation skulle avslå motionen 1972:1721 såvitt nu var i fråga,

G. att riksdagen beträffande tilläggsdirektiv till 1972 års skatteutredning skulle avslå motionen 1972:1721 såvitt nu var i fråga.

Reservation hade avgivits

5 a) beträffande den allmänna arbetsgivaravgiften av herrar Löfgren (fp), Kristiansson i Harplinge (c), Burenstam Linder (m), Åsling (c), Wirtén (fp), Fågelsbo (c) och Brundin (m), som ansett att utskottet under A bort hemställa,

att riksdagen

1) med bifall till motionerna 1972:1721, 1972:1722 och 1972:1723, samtliga såvitt nu var i fråga, skulle anta av reservanterna framlagt förslag till förordning om upphävande av förordningen (1972:376) om ändring i förordningen (1968:419) om allmän arbetsgivaravgift,

2) med anledning av motionen 1972:1721, såvitt nu var i fråga, hos Kungl. Maj:t skulle anhålla om utredning beträffande skattepolitikens användning som regionalpolitiskt instrument i enlighet med vad reservanterna anfört,

5 b) beträffande särskilt investeringsavdrag för maskiner och inventarier av herrar Löfgren (fp), Kristiansson i Harplinge (c), Burenstam Linder (m), Åsling (c), Wirtén (fp), Fågelsbo (c) och Brundin (m), som – om reservationen 5 a bifölls – ansett att utskottet under D bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1972:1723, såvitt nu var i fråga, och med anledning av propositionen 1972:125 samt med avslag på motionerna 1972:1875, såvitt nu var i fråga, och 1972:1882 skulle anta av reservanterna framlagt förslag till förordning om ändring i förordningen (1971:50) om särskilt investeringsavdrag vid taxering till statlig inkomstskatt,

5 c) beträffande särskilt investeringsavdrag för byggnadsarbeten av herrar Löfgren (fp), Kristiansson i Harplinge (c), Burenstam Linder (m), Åsling (c), Wirtén (fp), Fågelsbo (c) och Brundin (m), som ansett att utskottet under E 2 bort hemställa,

att riksdagen i anledning av motionerna 1972:1721, 1972:1722 och 1972:1723, samtliga såvitt nu var i fråga, hos Kungl. Maj:t skulle anhålla om förslag till 1973 års vårriksdag beträffande rätt till avdrag i vissa fall vid upprustning och ombyggnad av bostadsfastigheter i enlighet med vad reservanterna anfört,

5 d) beträffande åtgärder för att förbättra de mindre och medelstora företagens situation av herrar Löfgren (fp), Kristiansson i Harplinge (c), Burenstam Linder (m), Åsling (c), Wirtén (fp), Fågelsbo (c) och Brundin (m), som ansett att utskottet under F bort hemställa,

att riksdagen med anledning av motionen 1972:1721, såvitt nu var i fråga, skulle anhålla att Kungl. Maj:t förelade riksdagen förslag till åtgärder i enlighet med vad reservanterna anfört,

5 e) beträffande tilläggsdirektiv till 1972 års skatteutredning av herrar Burenstam Linder (m) och Brundin (m), som ansett att utskottet under G bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1972:1721, såvitt nu var i fråga,

Nr 140

Onsdagen den
13 december 1972

Konjunkturstimulerande åtgärder

Onsdagen den
13 december 1972

*Konjunkturstimu-
lerande åtgärder*

hos Kungl. Maj:t skulle anhålla om tilläggsdirektiv till 1972 års skatteutredning i enlighet med vad reservanterna anförde.

Vid punkten hade avgivits ett särskilt yttrande av herrar Löfgren (fp), Kristiansson i Harplinge (c), Burenstam Linder (m), Åsling (c), Wirtén (fp), Fågelsbo (c) och Brundin (m).

Punkten 18

Bidrag till miljövärdande åtgärder inom industrin m. m.

Kungl. Maj:t hade i propositionen 1972:125 (punkt 3) föreslagit riksdagen att dels godkänna vad departementschefen förordat rörande tillfälligt höjda statsbidrag till miljövärdande åtgärder inom industrin, dels till Bidrag till miljövärdande åtgärder inom industrin m. m. på tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1972/73 anvisa ett reservationsanslag av 100 000 000 kronor.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1972:1722 av herr Fälldin m. fl. (c) vari, såvitt nu var i fråga, hemställdes att riksdagen beslutade att medge att stöd till åtgärder för bättre arbetsmiljöer inom industrin i fråga om arbetslokaler, maskiner och andra arbetsanordningar fick utgå ur anslaget till Bidrag till miljövärdande åtgärder inom industrin m. m. enligt samma grunder som i övrigt gällde för anslaget samt att hemställa hos Kungl. Maj:t om utfärdande av erforderliga tillämpningsföreskrifter,

1972:1873 av herr Fälldin m. fl. (c) vari hemställdes att riksdagen beslutade dels att till Bidrag till miljövärdande åtgärder inom industrin m. m. på tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1972/73 anvisa ett reservationsanslag av 100 000 000 kronor, dels att medlen fick tas i anspråk till åtgärder för bättre arbetsmiljöer inom industrin i fråga om arbetslokaler, maskiner och andra arbetsanordningar efter samma grunder som i övrigt gällde för anslaget,

1972:1875 av herr Hermansson m. fl. (vpk) vari, såvitt nu var i fråga, hemställdes att riksdagen skulle avslå i propositionen framställt förslag 1. rörande tillfälligt höjda statsbidrag till miljövärdande åtgärder inom industrin m. m., 2. om att till bidrag till miljövärdande åtgärder inom industrin m. m. på tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1972/73 anvisa ett reservationsanslag av 100 000 000 kronor.

Utskottet hemställde

A. att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag på motionen 1972:1875, såvitt nu var i fråga, godkände vad i statsrådsprotokollet förordats rörande tillfälligt höjda statsbidrag till miljövärdande åtgärder inom industrin,

B. att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och motionen 1972:1873, såvitt nu var i fråga, samt med avslag på motionen 1972:1875, såvitt nu var i fråga, till Bidrag till miljövärdande åtgärder inom industrin m. m. på tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1972/73 anvisade ett reservationsanslag av 100 000 000 kronor,

C. att riksdagen beträffande medgivande att ta i anspråk anslaget till Bidrag till miljövårdande åtgärder inom industrin m. m. för bättre arbetsmiljöer inom industrin skulle avslå motionerna 1972:1722 och 1972:1873, båda såvitt nu var i fråga.

Reservation hade avgivits

6) av herrar Löfgren (fp), Kristiansson i Harplinge (c), Burenstam Linder (m), Åsling (c), Wirtén (fp), Fågelsbo (c) och Brundin (m), som ansett att utskottet under C bort hemställa,

att riksdagen beträffande medgivande att ta i anspråk anslaget till Bidrag till miljövårdande åtgärder inom industrin m. m. för bättre arbetsmiljöer inom industrin med bifall till motionerna 1972:1722 och 1972:1873, båda såvitt nu var i fråga, beslutade, att medlen fick tas i anspråk till åtgärder för bättre arbetsmiljöer inom industrin i fråga om arbetslokaler, maskiner och andra arbetsanordningar efter samma grunder som i övrigt gällde för anslaget.

Punkten 19

Om bidrag till miljövårdande åtgärder inom jordbruket

I motionen 1972:1877 av herr Josefson i Arrie m. fl. (c) hade hemställts att riksdagen beslutade att bidrag till miljövårdande åtgärder inom jordbruket fick utgå med upp till 50 % av kostnaden för investeringar, som påbörjades och till huvudsaklig del färdigställdes under tiden 1 september 1972—30 april 1973, i enlighet med vad som anförts i motionen.

Utskottet hemställde att riksdagen skulle avslå motionen 1972:1877.

Reservation hade avgivits

7) av herrar Löfgren (fp), Kristiansson i Harplinge (c), Burenstam Linder (m), Åsling (c), Wirtén (fp), Fågelsbo (c) och Brundin (m), som ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1972:1877 beslutade, att bidraget till miljövårdande åtgärder inom jordbruket fick utgå med upp till 50 procent av godkänd kostnad för investeringar som påbörjades och till huvudsaklig del färdigställdes under tiden 1 september 1972—30 april 1973 i enlighet med vad reservanterna anförde.

Punkten 23

Sysselsättningskapande åtgärder för arbetslösa

Kungl. Maj:t hade i propositionen 1972:125 (punkten 1) föreslagit riksdagen att dels godkänna den ändring av grunderna för statsbidrag till kommunala beredskapsarbeten under budgetåret 1972/73 som departementschefen förordade, dels till Sysselsättningskapande åtgärder för arbetslösa på tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1972/73 anvisa ett reservationsanslag av 645 000 000 kronor, varav förslagsvis 225 000 000 kronor att avräknas mot automobilskattmedlen.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1972:1710 av herr Hermansson m. fl. (vpk) vari, såvitt nu var i fråga, yrkats att riksdagen i skrivelse till regeringen begärde skyndsamma förslag till samhällsnyttiga arbeten på framför allt följande områden: åtgärder för att rädda miljön, utbyggnad av barnstugor och annan service för hushållen, åtgärder för att bekämpa krisen inom vårdsektorn, åtgärder för att skapa ökad trafiksäkerhet, framför allt genom utbyggnad av den kollektiva trafiken, ökad inriktning på ombyggnad och reparationer av bostäder, byggande av lokaler för hantverk och småindustrier, ökad yrkesutbildning, särskilt av kvinnor och ungdom, samt att erforderliga förslagsanslag förelades riksdagen,

1972:1723 av herr Helén m. fl. (fp), såvitt nu var i fråga,

1972:1804 av herr Norrby i Gunnarskog (c),

1972:1871 av herr Enlund (fp),

1972:1872 av herr Fälldin m. fl. (c) vari yrkats att riksdagen till Sysselsättningsskapande åtgärder för arbetslösa på tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1972/73 anvisade ett reservationsanslag av 645 miljoner kronor, varav förslagsvis 325 miljoner kronor att avräknas mot automobilskattemedlen,

1972:1875 av herr Hermansson m. fl. (vpk), såvitt nu var i fråga,

1972:1879 av herr Sellgren (fp) samt

1972:1881 av herrar Torwald (c) och Bengtsson i Göteborg (c).

Utskottet hemställde

A. beträffande samhällsnyttiga arbeten att riksdagen skulle avslå motionerna 1972:1710 och 1972:1875, båda såvitt nu var i fråga,

B. beträffande särskilda åtgärder mot ungdomsarbetslösheten att riksdagen skulle avslå motionen 1972:1723, såvitt nu var i fråga,

C. beträffande statsbidrag till sanerings- och upprustningsåtgärder i äldre bostadsområden att riksdagen skulle avslå motionen 1972:1881,

D. beträffande upprustning av SJ:s järnvägsstationer att riksdagen skulle avslå motionen 1972:1804,

E. beträffande vissa vägprojekt i Västmanlands län att riksdagen skulle avslå motionen 1972:1871,

F. beträffande förstärkning av vissa broar och vägar att riksdagen skulle avslå motionen 1972:1879,

G. beträffande ändring av grunderna för statsbidrag till kommunala beredskapsarbeten under budgetåret 1972/73 att riksdagen godkände vad i statsrådsprotokollet förordats,

H. att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag på motionen 1972:1872 till Sysselsättningsskapande åtgärder för arbetslösa på tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1972/73 anvisade ett

reservationsanslag av 645 000 000 kronor, varav förslagsvis 225 000 000 kronor att avräknas mot automobilskattemedlen.

Reservation hade avgivits

8) av herrar Löfgren (fp), Kristiansson i Harplinge (c), Burenstam Linder (m), Asling (c), Wirtén (fp), Fågelsbo (c) och Brundin (m), som ansett att utskottet under H bort hemställa,

att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionen 1972:1872 till Sysselsättningskapande åtgärder för arbetslösa på tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1972/73 anvisade ett reservationsanslag av 645 000 000 kronor, varav förslagsvis 325 000 000 kronor att avräknas mot automobilskattemedlen.

Vid punkten hade avgivits ett särskilt yttrande av herrar Löfgren (fp), Kristiansson i Harplinge (c), Burenstam Linder (m), Asling (c), Wirtén (fp), Fågelsbo (c) och Brundin (m).

Punkten 25

Om hyresstopp

I motionen 1972:1711 av herr Hermansson m. fl. (vpk) hade yrkats dels att riksdagen hos regeringen hemställde om skyndsamt utarbetande av förslag till sådan ändring av prisregleringslagen att denna kunde äga tillämpning även på hyresområdet, dels att riksdagen hos regeringen hemställde att – så snart formella möjligheter härtill förelåg – hyresstopp med omedelbar tillämpning utfärdades.

Utskottet hemställde att riksdagen skulle avslå motionen 1972:1711.

Punkten 26

Om översyn av bostadspolitiken

I motionen 1972:1875 av herr Hermansson m. fl. (vpk) hade, såvitt nu var i fråga, hemställts att riksdagen uttalade sig för en skyndsam översyn av bostadspolitiken, dess sociala innehåll, omedelbara åtgärder för att sänka bostadsbyggnadskostnaderna samt för att trygga genomförandet av det av riksdagen antagna bostadsbyggnadsprogrammet med målsättningen en miljon nya bostäder på tio år.

Utskottet hemställde att riksdagen skulle avslå motionen 1972:1875 såvitt nu var i fråga.

Punkten 27

Om projektering av statliga basindustrier

I motionen 1972:1710 av herr Hermansson m. fl. (vpk) hade, såvitt nu var i fråga, hemställts att riksdagen skulle uttala sig för skyndsam projektering av statliga basindustrier, finansierade med medel ur allmänna pensionsfonden och med ett avgörande inflytande för de anställda.

Utskottet hemställde att riksdagen skulle avslå motionen 1972:1710 såvitt nu var i fråga.

Nr 140

Onsdagen den
13 december 1972

Konjunkturstimulerande åtgärder

Onsdagen den
13 december 1972

Konjunkturstimulerande åtgärder

Punkten 29

Om investeringsbidrag

I motionen 1972:1880 av herr Sjönell m. fl. (c) hade hemställts att riksdagen beslutade att på tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1972/73 till Investeringsbidrag för maskininvesteringar i rörelse, jordbruk och skogsbruk anvisa 20 000 000 kronor i enlighet med vad som anförts i motionen.

Utskottet hemställde att riksdagen skulle avslå motionen 1972:1880.

Reservation hade avgivits

9) av herrar Löfgren (fp), Kristiansson i Harplinge (c), Burenstam Linder (m), Åsling (c), Wirtén (fp), Fågelsbo (c) och Brundin (m), som ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen i anledning av motionen 1972:1880

1. beslutade i princip att det särskilda investeringsavdraget skulle kompletteras med ett investeringsbidrag i enlighet med vad reservanterna anförts,

2. hemställde att Kungl. Maj:t utarbetade och snarast förelade riksdagen förslag om utformningen av ett sådant investeringsstöd.

Herr KRISTIANSSON i Harplinge (c):

Herr talman! Liksom föregående år har vi också i år i riksdagens slutskede fått en debatt föranledd av behovet av att sätta in åtgärder mot den svaga konjunkturen och den ihållande höga arbetslösheten. Finansutskottet behandlar denna fråga i sitt betänkande nr 40. Också i år finns det anledning notera regeringens senkomna förslag till åtgärder. Jag skall emellertid inte orda mer härom. Vi börjar ju bli vana vid den tågordningen.

Däremot är det motiverat att litet utförligare knyta an till den debatt som fördes för ett år sedan och till den finansdebatt som vi hade i vårriksdagens slutskede. Med en påtaglig tvärsäkerhet fastslog då såväl utskottets herr ordförande som finansministern, att de av regeringen föreslagna åtgärderna var både till art och omfång exakt vad som behövdes och vad konjunkturen tålde. Oppositionens förslag var onödiga, ja, t. o. m. oansvariga. Finansministern yttrade då: "Innerst inne måste den" - oppositionen - "begripa att om riksdagen skulle följa de förslag som oppositionen lagt fram på regeringens förslag, har oppositionen i varje fall etablerat sig i landets politiska historia som den värsta braständare för en inflation som detta land någonsin tidigare haft anledning att notera." Det är inte med glädje eller tillfredsställelse som oppositionen kan konstatera att man har fått rätt. Men nog bör väl ändå utskottets herr ordförande i dag kunna erkänna att vi nu skulle haft ett betydligt bättre läge om oppositionen hade fått sin vilja igenom den gången.

Konjunkturuppsvinget har sålunda låtit vänta på sig. Förra hösten sa finansministern, att han skymtade högkonjunkturen bakom hörnet. I vårens kompletteringsproposition var tidpunkten angiven till tredje kvartalet 1972, som nu också är passerat. Någon exakt tidpunkt har jag

därefter inte hört angiven men någon förbättring har vi inte sett ännu. Möjligen var det en skugga efter den föregående högkonjunkturen som förvillade finansministern.

Utskottet inleder sin skrivning med en bedömning av konjunkturutsikterna för 1973. Man spårar här tre positiva element, nämligen en tillfredsställande exporttillväxt, ökad privat konsumtion och en positiv lagerutveckling. Jag delar naturligtvis regeringens och utskottets förhoppning att sådana ljumma och varma konjunkturvindar skall svepa över landet.

Men jag tror det är alltför optimistiskt att i nuvarande läge behandla den svenska ekonomin som om den bara vore utsatt för en vanlig höstsnuva. Vi har från centerns sida sagt – och det utvecklas också i den trepartireservation som fogats vid utskottsbetänkandet – att det även behövs en ekonomisk klimatförändring inom landet för att få tillräcklig stimulans för näringsliv och sysselsättning.

Arbetslösheten har varje månad under 1972 legat högre än motsvarande tid 1971. Inte heller det totala antalet sysselsatta ligger högre 1972 än 1971, trots att bl. a. arbetstidsförkortningen – i varje fall inom den offentliga sektorn – borde givit plats, och sannolikt också har gjort det, för fler anställda. Sysselsättningen inom industrin ligger nu 5–6 procent lägre än i mitten av 1970. Det motsvarar i runt tal 50 000 arbetstillfällen, och prognosen för denna sektor pekar ytterligare nedåt.

Den här beskrivna utvecklingen inom industrin och inom den varuproducerande sektorn över huvud taget är mycket allvarlig. För det är ju bl. a. den delen av vårt näringsliv som svarar för huvuddelen av exportinkomsterna. Det borde vara skäl nog till en grundlig omprövning av den politik som förts. Åtskilliga gånger under årens lopp har från centerns sida påtalats regeringens bristande intresse för företagsamheten i det här landet, framför allt för den mindre och medelstora.

Ganska ofta har vi under senare åren mötts av rubriker om varsel, friställningar och företagsnedläggningar. I vissa fall, åtminstone när det gällt personalinskränkningar av större omfattning, har det föranlett *brandkärsuttryckningar från statsmakternas sida*. Det är naturligtvis i och för sig tacknämligt. Men vad som inte fått några rubriker och som tydligen undgått regeringens uppmärksamhet är den tysta nedläggningen: anställningsstopp och, värst av allt, den uteblivna nyetableringen. Den här utvecklingen har varit starkt påtaglig under nästan hela 1960-talet. Den har skett med regeringens tysta – ibland också uttalade – gillande. Den har fram till nu kunnat ske utan allvarligare följder för sysselsättningen därför att den offentliga sektorn under tiden sugit upp inte bara friställd arbetskraft utan också arbetskraftstillväxten. Utbildningsexplosionen under 1960-talet och ungdomarnas senare inträde på arbetsmarknaden har naturligtvis också haft sin betydelse i sammanhanget.

Det är märkligt att man i vårt i övrigt genomplanerade samhälle inte varit mera uppmärksam på denna utveckling inom näringsliv och samhälle. Den ekonomiska politiken har alltså inte förts så att den varuproducerande sektorn fått behålla den relativa andel i förhållande till övriga sektorer, som är nödvändig för god balans och ett ekonomiskt framåtskridande. I stället har man låtit utvecklingen skena i väg tills man

plötsligt finner att det hela är ohållbart.

När man kommit dit slår Sträng plötsligt till skattebromsarna, åtminstone för den kommunala sidan. Det leder i sin tur till anställningsstopp. Skatteuppgörelsen är en tacknämlig åtgärd i och för sig men dåligt rimmande med den utgiftsexpansion som statsmakterna tidigare tvingat kommunerna till.

Samtidigt ropar man på investeringar från det näringsliv som undan för undan fått vika för offentlig sektor och annan serviceverksamhet. Man improviserar då hastigt med generösa investeringsstimulanser, främst på maskinsidan och nu senast också på byggsidan. Men hittills har ju i varje fall resultatet inte blivit vad man förväntat att det skulle bli.

Inte sällan kan man då och då iaktta en förvånad uppsyn från ledande socialdemokratiskt håll över att investeringarna inte ökar i takt med finansdepartementets prognoser. Låt mig säga, att det är kanske inte så underligt. Har man under en längre tid fört en politik som dämpat intresset för att satsa på näringslivet, i varje fall inom den mindre företagssektorn, och som gör att den yngre generationen ser betydligt bättre framtidsmöjligheter på andra områden, är det väl inte så märkvärdigt om inte åtgärderna får tillräckligt gensvar. Man skall också komma ihåg att skador av det här slaget är ytterst svårreparabla.

Det torde väl vidare stå klart att frågan om investering eller icke investering inte enbart är beroende av tillfälliga skattemässiga fördelar. Jag säger detta bl. a. med tanke på det extra investeringsavdrag som nu föreslagits. Naturligtvis förekommer sådana investeringar i viss utsträckning, men sannolikt gäller detta i första hand – bortsett från företag med god lönsamhet, som i och för sig inte behövde denna skattelindring – på områden där man kallt räknar med att maskinen skall ersätta en genom löneskatt fördyrad mänsklig arbetsinsats. Detta kan ju rimligen inte i nuvarande finans- och arbetsmarknadspolitiska läge vara av någon större angelägenhetsgrad från samhällets synpunkt.

För undvikande av missförstånd vill jag säga att jag inte på något sätt vill förringa investeringsavdragets betydelse – det gäller såväl maskiner som byggnader – såsom injektion i näringslivet. Om inte annat kan man med sådana åtgärder få företagen att tidigarelägga en del av sina investeringar. Vi föreslog avdrag också för byggnader förra året, men det hörde den gången till överbuden. Vi noterar naturligtvis därför med tacksamhet att detta förslag nu kommit med i propositionen.

Vad jag med detta vill ha sagt är att åtgärder av det här slaget aldrig slutgiltigt kan vara avgörande för ett investeringsbeslut. I varje fall är sådana åtgärder inte avgörande när det gäller offensiva och utvecklande investeringar i nya projekt och anläggningar. Avgörande här är projektets lönsamhet på sikt, liksom naturligtvis utformningen av den allmänna näringspolitiken i landet.

Vi har från centerns sida också sagt att investeringsavdraget borde kombineras med någon form av investeringsbidrag. Många företag har inte utrymme för avdraget på grund av bristande lönsamhet. Framför allt för nyetablerade företag skulle ett bidrag vara betydelsefullt. Det skulle också göra förslaget mer rättvist mellan företag med olika lönsamhetsgrad. I det läge där vi nu befinner oss med rekordhög arbetslöshet är det

helt naturligt en förstahandsåtgärd att via arbetsmarknadsorganen skaffa jobb till de människor som blivit friställda eller inte ännu kommit in på arbetsmarknaden.

Det råder i princip inga delade meningar på den punkten. Det måste vara en solidaritetssak att inte vissa grupper eller individer skall bära följderna av en felaktig politik eller strukturella förändringar. Från dessa utgångspunkter har vi i centern liksom föregående år sagt ja till de arbetsmarknadspolitiska insatser som regeringen föreslagit.

Beträffande åtgärdernas inriktning har vi föreslagit vissa ändringar, något som framgår av de olika reservationerna till utskottsbetänkandet, men dessa ändringar är ur sysselsättningsynpunkt neutrala och närmast föranledda av en annan syn på objektens angelägenhetsgrad. Men vi vill från centerns sida liksom i fjol – i år med ännu större skärpa – framhålla att åtgärder av denna omfattning och detta slag måste betraktas som *extraordinära*. Politikens inriktning och målsättning måste vara att inom näringslivet, inom servicesektorn och inom den offentliga sektorn ge människorna en meningsfull sysselsättning, så långt nu detta är möjligt. Att det i ett starkt föränderligt samhälle inte är möjligt att klara sig utan sådana åtgärder är jag den förste att erkänna, men detta är inget skäl för att inte i större utsträckning än i den hittills förda regeringspolitiken hålla fast vid att det i första hand gäller att bedriva en ekonomisk politik som förebygger friställningar och arbetslöshet.

Arbetsgivaravgiften har spelat en väsentlig roll i den konjunkturpolitiska debatten. Föregående höst krävde de tre oppositionspartierna att den då utgående arbetsgivaravgiften tills vidare skulle tas bort. Argumentationen mot det kravet då, framför allt från finansministern, var att denna avgift låg som en klar förutsättning när arbetsmarknadsparterna förde sina avtalsförhandlingar om det nuvarande treåriga löneavtalet, och att ett borttagande av avgiften skulle ha förändrat förutsättningarna under vilka detta avtal gjorts upp. Jag ger herr Sträng rätt så till vida att här kunde den ena parten – i detta fall naturligtvis arbetstagarna – känt sig i någon mån lurade om man vid det tillfället tagit bort en pålaga som fanns när avtalet gjordes upp. Men konsekvens och logik borde då också ha bjudit finansministern, regeringen och utskotsmajoriteten att inte heller höja löneskatten under pågående avtalsperiod. Jag ser inte ett spår av logik vare sig i regeringens argumentation eller handlande.

För min del utesluter jag inte löneskatten som ett framtida konjunkturpolitiskt instrument. Men då skall den naturligtvis användas i omvänd ordning mot vad den socialdemokratisk-kommunistiska riksdagsmajoriteten nu genomdrivit. Då skall den givetvis vara konjunkturanpassad. Herr Sträng ser tydligen löneskatten som sin tredje och sista stora flödande skatteälla. Han nöjer sig inte längre med skatt på inkomsterna vid källan. Han vill nu också ta skatt före källan, förutom skatten på utgifter -- alltså moms.

Löneskatten som sådan, oavsett om man ser den som ett konjunkturpolitiskt instrument eller som en statsfinansiell skatteälla, slår emellertid ojämt och orättvist mellan arbetsintensiva och kapitalintensiva företag. Enbart den omständigheten bör föranleda en försiktighet beträffande användningen av densamma.

En alldeles orimlig kombination i detta konjunkturläge är naturligtvis å ena sidan en höjd löneskatt, med fördyring av arbetskraften, och å andra sidan ett förhöjt investeringsavdrag för anskaffning av maskiner, som naturligtvis sparar arbetskraft. Jag skulle gärna vilja höra finansutskottets ordförandes – och varför inte finansministerns – bedömning av denna kombinationseffekts inverkan på sysselsättningen i nuvarande läge. Som en uppföljning av i det avseendet likalydande motioner har de tre oppositionspartierna reservationsledes begärt, att den av riksdagen beslutade förhöjningen av löneskatten inte skall träda i kraft. Vi bedömer detta som en nödvändig stimulans för näringsliv och sysselsättning. Därest riksdagen beslutar att höja löneskatten yrkar vi avslag på höjningen av investeringsavdraget till 30 procent ävensom en begränsning av tiden för det lägre avdraget till den 31 mars 1973. Vi förordar således en oförändrad löneskatt framför ett förhöjt investeringsavdrag med tanke på att det nu i första hand gäller att säkra sysselsättningen.

Jag har redan tidigare sagt att jag hoppas att de positiva faktorer beträffande konjunkturutsikterna som framhålls i propositionen också blir verklighet. Beträffande exporten hör vi glädjande nog fler och fler optimistiska rapporter. Beträffande ökningen av den privata konsumtionen lär väl sannolikheten inte vara lika stor. Det finns som bekant siare också åt det andra hållet. Bedömningen av de enskilda människornas reaktion är alltid svår att göra. Visserligen får människorna nästa år litet mer pengar i sina lönekuvert, men dessa äts i inte ringa grad upp av avgiftshöjningar för exempelvis kommunal service – som kommunerna tvingats göra sedan finansministern lagt på skattelocket. Det finns därtill också andra konsumtionsalternativ än de som bjuds på den svenska marknaden, exempelvis resor och utlandsturismen.

Hur det skall gå med industriinvesteringarna är därtill också svårt att bedöma. Mycket talar för att de investeringar som kommer till stånd inte är av den offensiva art, att de leder till ökade sysselsättningstillfällen fortsättningsvis inom denna sektor. En ytterligare subventionering av maskinanskaffningen bidrar naturligtvis till ökad effektivitet och konkurrenskraft. Det är bra på sikt, men sannolikheten talar för att arbetstillfällena snarare blir färre. Miljöinvesteringarna – i och för sig också mycket angelägna – skapar ingen ökad sysselsättning. De verkligt offensiva och sysselsättningsskapande investeringarna har förmodligen inte den omfattning som skulle varit önskvärd. Det är inte minst mot denna bakgrund som reservanterna kräver ett upphävande av beslutet om höjd löneskatt fr. o. m. 1973.

Jag är medveten om att reservanterna även i denna debatt kommer att bli beskyllda för överbud. Vi gör emellertid den bedömningen att det med den långt utdragna sysselsättningskrisen och med den fortsatta stagnationen beträffande såväl investeringar som konsumtion är nödvändigt med den ytterligare stimulans som trepartireservationen syftar till att åstadkomma. Den uppmärksamme kan också notera att den ökning av budgetunderskottet som förutses i första hand uppkommer genom att skatteinkomsterna sinar. Det beror naturligtvis i sin tur på att så många människor nu går utan arbete och inkomst. Fler människor i arbete skulle ge ökade inkomster åt de enskilda människorna, kommunerna och

statskassan.

Herr talman! Jag vill med det anförda yrka bifall till samtliga vid utskottsbetänkandet fogade reservationer där centerns utskottsrepresentanter återfinns.

Nr 140

Onsdagen den
13 december 1972

Konjunkturstimulerande åtgärder

Herr LÖFGREN (fp):

Herr talman! Omdömet om den ekonomiska politik som under de senaste åren har förts i vårt land måste bli starkt kritiskt. På sitt sätt kan det vara meningslöst att diskutera vem som har haft fel eller rätt när det gäller att bedöma vilka åtgärder som borde ha satts in vid olika tidpunkter och i olika situationer. Trots konstruktiva förslag från oppositionen har regeringen fört en ekonomisk politik efter sin egen uppfattning, och då får den finna sig i att vi lägger det yttersta ansvaret för det nu rådande läget på den sittande regeringen och främst då på stats- och finansministrarna.

1971 var ett dåligt år, det vet vi av säker statistik. 1972 ser ut att bli lika dystert. Den ena ekonomiska rapporten efter den andra konstaterar bl. a.:

Vi har en rekordhög arbetslöshet.

Den ekonomiska tillväxten blir också detta år låg.

Trots stimulansåtgärder är investeringsnivån för låg.

Den privata standardökningen har nästan helt uteblivit eller t. o. m. sjunkit i vissa fall.

Den privata konsumtionen har varit och är fortfarande låg.

Lönsamhetsutvecklingen i våra företag – i första hand de mindre och medelstora – är dålig.

Priserna stiger oroväckande trots lågkonjunkturen.

Verkningarna av tidigare felaktig kreditpolitik har ett dämpande inflytande nu.

Kommunerna har tvingats skära ned sin aktivitet, till stort förfång för bl. a. byggnadssektorn.

På punkt efter punkt måste betyget bli underkänt. Totalt sett har regeringen misslyckats med sin ekonomiska politik.

Vad har då regeringen kommit med i detta läge?

Redan när riksdagen började sitt arbete på hösten var läget i fråga om sysselsättningen alltför så bekymmersamt att vi hade förväntat oss förslag från regeringen för snabb behandling och verkställighet. Tyvärr hade regeringen inga omedelbara förslag till åtgärder. Därför väcktes från oppositionen flera motioner under åberopande av 55 § riksdagsordningen. I dessa redovisades bedömningar och förslag till åtgärder. Först den 7 november kom regeringens proposition, som var dagtecknad den 20 oktober. Detta innebar en försening i behandlingen om cirka tre veckor och har dessutom åstadkommit att utskottsbehandlingen måst ske under stark tidspress. Detta sistnämnda förhållande kan i detta sammanhang förtjäna ett särskilt påpekande.

Jag har inledningsvis i en rad punkter redovisat oroväckande förhållanden. Det skulle finnas anledning att mera ingående beröra dessa olika punkter. Av tidsskäl skall jag inskränka mig till att behandla några få av dem: investeringsutvecklingen, lönsamheten för de mindre och medelsto-

ra företagen samt kreditproblematiken. Jag kan göra det i anslutning till vad som anförts i folkpartiets motion nr 1723 och i reservationen 1 vid utskottets betänkande nr 40, som vi nu behandlar.

Vad först gäller investeringsverksamheten har vi i motionen visat hur det faktiska utfallet av industrins bruttoinvesteringar år efter år blivit av mindre omfattning än regeringen beräknat. Vi har också redovisat vår uppfattning om orsakerna till den otillräckliga investeringsbenägenheten. Tidvis har man i den allmänna debatten uttryckt förvåning över att företagen, trots vissa stimulansåtgärder, inte tycks reagera i önskvärd riktning. Det torde främst bero på att investeringsbeslut baseras på förväntade avsättningsmöjligheter, priser, löner och kostnader – kort sagt på förväntad lönsamhet. Om avkastningen på en utbyggnad av kapaciteten inte ger mer än eller ens når upp till vanlig bankränta, så hjälper det inte mycket att pengar finns tillgängliga.

Att lönsamheten i våra företag, särskilt de mindre och medelstora, nått en otillfredsställande låg nivå är ett faktum. Ett högt kostnadsläge i förening med den besvärande konjunkturen har gjort det svårt att genom självfinansiering satsa på framtiden. Visserligen går det lättare att låna till investeringar nu än tidigare, men lånen skall betalas och det förutsätter lönsamma företag. Skattelättnader kan verka stimulerande, men det kan vara befogat att i detta sammanhang erinra om att många företagare saknar den känsla av förtroende för sin verksamhet som tidigare varit naturlig. Att detta förhållande innebär en realitet framgår kanske tydligt också av ett uttalande i konjunkturinstitutets höstrapport, där det talas om "företagsklimat" och "förtroende"-faktorer i fråga om negativ inverkan.

Kreditproblematiken, slutligen, är för många mindre och medelstora företag en väsentlig angelägenhet. Visserligen borde den inte just nu vara besvärande, men erfarenheterna från tidigare åtstramningsperioder ger anledning till eftertanke. Man vill inte på nytt uppleva tider av sådana bekymmer, och då finns det en fullt förståelig benägenhet att hellre vårda sin likviditet än satsa på investeringar, som kan bli osäkra.

I reservationen 1 har vi också med skärpa uttalat att ett ensidigt utnyttjande av kreditpolitiken som stabiliseringsmetod inte återigen får tillgripas.

Jag vill i detta sammanhang också hänvisa till vad vi i samma reservation anförts beträffande räntepolitiken. Skillnaden i räntesatserna på korta och långa lån återspeglar bl. a. inflationsförväntningar. En ökad prisstabilitet skulle bidra till en utjämning av dessa skillnader.

Sysselsättningsläget har vi ganska ingående redovisat i reservationen 1. Det kommer också att behandlas av herr Helén och jag kan därför nöja mig med att konstatera att det fortfarande inger stor oro, i synnerhet som problemet nu berör nya grupper av medborgare.

Konjunkturutsikterna för den närmaste framtiden präglas av osäkerhet. Det finns enligt vår bedömning anledning tro att uppgången den allra närmaste framtiden blir svagare än vad finansministern tycks förmoda. Mycket tyder på att en ganska klar och relativt snabb uppgång kan förväntas i USA och en långsam uppgång i Västeuropa. Detta kan få återverkningar i form av goda utsikter för vår exportindustri, som

härigenom kan bli av stor betydelse för den kommande utvecklingen.

Den privata konsumtionen kommer av allt att döma att för 1972 öka mindre än vad finansministern räknat med. Mycket tyder på att ökningen blir mindre än 3 procent. Sparbenägenheten fortsätter av allt att döma att vara hög. Detta tyder på att många känner osäkerhet inför framtiden. Oron för en omfattande friställning bland tjänstemän kan vara en av orsakerna.

Det bör finnas goda utrymmen för expansion på investeringssidan, särskilt för sådana investeringar som bygger ut näringslivets kapacitet. Det behövs också om sysselsättningen skall öka.

Vår bedömning är alltså att man kan hysa farhågor för att uppgången i konjunkturerna nu blir svagare och kommer senare än vad finansministern tycks tro. Härav följer att det finns utrymme för en fortsatt expansion genom bl. a. sådana stimulansåtgärder som föreslås i våra motioner och reservationer. Riskerna för överhettningstendenser förefaller också denna gång vara mindre, då bostadsbyggandet och den offentliga sektorn i övrigt nu inte är expansiva. Industriinvesteringarna bör därför kunna få utvecklas mera lugnt denna gång.

Bland de åtgärder vi föreslagit är upphävande av beslutet om höjning av arbetsgivaravgiften av central betydelse. Det måste enligt vår mening vara direkt felaktigt att i nu rådande läge genomföra den beslutade höjningen. Vi har i våra reservationer fäst så stor vikt vid ett upphävande av fördubblingen av löneskatten att vi förordat ett mindre långtgående investeringsavdrag för maskiner och inventarier än vad regeringen föreslår, om en fördubbling av löneskatten kan bortfalla. Skulle vårt förslag beträffande löneskatten inte bifallas, är vi beredda att ansluta oss till regeringens förslag om förlängt och förhöjt investeringsavdrag.

Hur orimligt det måste te sig att nu stå fast vid det tidigare fattade beslutet om fördubbling av löneskatten framgår väl med all tydlighet om man bedömer vissa yttranden som fälldes från socialdemokratiskt håll då beslutet kom till. Det bör vara tillräckligt att påminna om herr Brandts uttalanden i debatten den 30 maj i år. Tillåt mig att anföra följande citat: "Vi skulle aldrig ha föreslagit en ökning av arbetsgivaravgiften utan de prognoser om en förbättrad konjunktur som vi nu har fått." Och vidare: "Men jag säger att höjningen av arbetsgivaravgiften träder i kraft när konjunkturen blivit mera normal." Jag måste väl tyda detta så, att i varje fall herr Brandt kommer att rösta med oss för att upphäva beslutet om höjningen, eftersom konjunkturläget sannerligen inte nu är mera normalt än den 30 maj.

Bland de folkpartiförslag som återfinns i våra reservationer vill jag också nämna stabiliseringskonferenser, särskilda åtgärder mot ungdomsarbetslösheten, investeringsavdrag vid fastighetsreparationer, anslag för drift av vägar av olika slag och inventering av projekt för omedelbar igångsättning. Allt detta har vi redovisat både i motioner och i reservationen.

Herr talman! Jag har i det föregående berört frågan om vad som kan rymmas inom begreppet "företagsklimat" och dess betydelse i nu rådande läge. Tillåt mig att använda en bild genom att citera en känd sångtext: "Vem kan seгла förutan vind, vem kan ro utan åror?"

Onsdagen den
13 december 1972

Konjunkturstimulerande åtgärder

”Vinden” är det allmänna företagsklimatet. Det är inte bra just nu. Men har jag fel då jag tror att det finns tecken som tyder på att en vilja att förbättra det kan skönjas? När finansministern senast talade om den nödvändiga ekonomiska tillväxten, så verkade det nästan som om han läste innantill i folkpartiets nya program: kapitlet Socialliberal ramhushållning. Folkpartiet har här ett dubbelt grepp: att föra en tillväxtbefrämjande ekonomisk politik och samtidigt ställa krav på företagen för en miljö med inflytande och krav på att tillväxten skall vara socialt styrd. Den socialliberala vinden är god förlig vind.

Åror behöver man ta till när det råder stiltje. Det är de generella stimulansåtgärderna i förening med kurskorrigerande årtag. En paddel är en ensidig drivkraft. Med en sådan kan det gå snett.

Låt oss räkna med en god vind i seglen för våra företag. Och om det blir stiltje, så låt oss använda åror: det är generella och selektiva åtgärder i lämplig samverkan.

Jag ger regeringen det erkännandet att de samlade förslagen i propositionen innebär högst betydande satsningar, som vi i allt väsentligt ansluter oss till. Men vi anser att våra förslag behövs dessutom, även om vi iakttagit en viss begränsning och framför allt begär ett upphävande av den beslutade fördubblingen av löneskatten.

Jag vill i övrigt hänvisa till vad vi anfört i våra reservationer och yrkar bifall till alla de reservationer där mitt namn ingår.

I utskottsbetänkandet redovisas även några särskilda yttranden, och jag hänvisar till dem. Tillåt mig att säga ett par ord beträffande det särskilda yttrandet nr 3 vid punkten 15 som avser byggnadsarbeten vid universiteten m. m. Det gäller nybyggnad av lokaler för lärarhögskolan i Umeå. Jag vill uttala den förhoppningen att de överväganden som skall göras inom utbildningsdepartementet beträffande dimensioneringen av lärarutbildningen kommer att företas så snabbt att en redovisning kan lämnas tidigt i början av nästa år. Lärarhögskolans behov av nya lokaler är klart dokumenterat, och sysselsättningsläget i Umeåregionen inger allvarliga betänkligheter, varför en snabb igångsättning av byggnationen är betydelsefull, om övervägandena undanröjer de betänkligheter som nu synes vara enda hindret.

Herr BURENSTAM LINDER (m):

Herr talman! Det har funnits en viss regelbundenhet i den beklagliga förvirring som har kommit att prägla sysselsättningspolitiken under de senaste åren. Från början till slut har det varit skevheter i konjunkturprognoserna, det har varit senfärdiga förslag från regeringssidan om vad man skulle göra — de har varit så senfärdiga att det varit väldigt svårt att pressa in behandlingen av regeringens förslag i riksdagsarbetet — och dessutom har det varit ett envetet fasthållande vid åtgärder som under den här starka konjunkturedgången inte har visat sig speciellt verkningsfulla.

I ett litet land som Sverige är vi ju mycket beroende av omvärlden och vad som händer med ekonomierna där. Ofta kan vi förklara sysselsättningsvägningarna i vårt land med utgångspunkt i vad som har hänt med den internationella ekonomiska utvecklingen. Men det mest anmärknings-

värda med de senaste årens konjunkturrörelse är att nedgången i Sverige har varit "made in Sweden". Och det blir ju i detta fall ett dåligt betyg åt tillverkaren, dvs. åt regeringen som har haft ansvaret.

Om nedgången i andra länder hade varit lika kraftig som i Sverige, så hade det inte gått att sälja på långa vägar så mycket till omvärlden som vi nu faktiskt har gjort. Och när man vet hur betydelsefull exporten är för sysselsättningen i vårt land kan ju var och en sätta sig in i vad det hade inneburit i förlust av arbetstillfällen i landet. Om man tänker sig att andra länder hade haft en lika svag utveckling som vi här i Sverige, då hade det inneburit att exporten nu hade varit ungefär 10 procent lägre än den faktiskt blivit. Och översätter man det i antalet arbetstillfällen kommer man ungefär fram till att det betyder 50 000 arbetstillfällen. Om alltså andra länder hade skött sin ekonomiska politik på samma svaga sätt som vi har gjort här i Sverige, så hade vår export varit betydligt lägre än den har blivit, och det hade som sagt betytt ett bortfall av sysselsättningsstillfällen på ungefär 50 000.

Det anmärkningsvärda är att regeringen försöker skylla ifrån sig. Nå, det kanske inte är så anmärkningsvärt; det ligger väl i den mänskliga naturen att göra så ibland. Regeringen har t. ex. sagt att svårigheterna här i landet beror på att omvärlden inte har haft någon riktig fart på konjunkturutvecklingen. Men som jag nyss sagt har *förhållandet* i stället varit det omvända.

Regeringen har också försökt göra gällande att företagen på ett brutalt sätt har stött ut arbetskraft och visat likgiltighet för särskilt äldre och yngre på arbetsmarknaden. Men då glömmar man – och det får man inte göra – att inget företag som inte lever på subventioner, alltså på skattebetalarnas pengar, kan klara situationen om driften går med förlust. Som vi vet gäller detta både statliga och privata företag.

I sina ansträngningar att skylla ifrån sig har regeringen också gjort gällande att det är övermäktiga strukturkrafter som skapat svårigheter, detta trots att fråga är om den *mångomtalade strukturomvandlingen* verkligen går snabbare nu än den gjort tidigare, i något annat avseende än att den ekonomiska politiken har kommit många företag och branscher att svikta och därigenom åstadkommit försvagning i sysselsättningen.

Regeringen har också gjort gällande att antalet sysselsatta aldrig förr har varit så högt som det är för närvarande. Det har från olika håll påpekats att detta är en synnerligen tvelaktig sanning, men även om det skulle förhålla sig på det sättet är det ändå en svag ursäkt, eftersom man är skyldig att försöka driva den ekonomiska politiken så att man skapar arbetstillfällen för alla som vill ha arbete. Och, herr talman, en sådan politik hade varit möjlig att föra. Vi vet ju att det kan vara svårt att klara alla svängningar i sysselsättningen. Det kan vi se av erfarenheterna i andra länder. Men det anmärkningsvärda är just att utvecklingen i Sverige har kommit att bli sämre än i andra länder som är jämförbara i det avseendet. Och därför är den kritik som nu riktas från oppositionssidan inte orättvis.

Inte heller är den kritiken efterklok, herr finansminister och herr Ekström, ty såväl från politiskt som från fackligt och för den delen också från nationalekonomiskt håll har man i god tid fört fram synpunkter på hur en aktiv ekonomisk politik borde ha varit utformad, och om vi hade

Onsdagen den
13 december 1972

Konjunkturstimulerande åtgärder

fört den politiken är det inget tvivel om att sysselsättningsutvecklingen hade varit gynnsammare. Sådana synpunkter framfördes i de reservationer som vi vid motsvarande tidpunkt förra året avgav till det betänkande som då diskuterades, och det finns sådana reservationer också i det utskottsbetänkande som vi nu behandlar.

Det är min uppfattning att en viktig anledning till att det har blivit så stora svårigheter med den ekonomiska politiken är att man har satsat alldeles för mycket på punktinsatser, dvs. närmast på selektiva åtgärder, i stället för att satsa på generella åtgärder. Det intressanta är att regeringen ingalunda tvekar att använda generella åtgärder när det gäller att försvaga näringslivet, t. ex. genom att öka skattesatserna eller att lägga på löneskatter eller annat sådant. Då är det ingen hejd på önskan att använda generella medel. När det sedan gäller att reparera skadorna tar man i stället till punktinsatser. Det har inom regeringen uppstått en övertro på möjligheterna att t. ex. genom AMS och dess punktinsatser komma till rätta med dessa skador.

Arbetsmarknadspolitik i olika former fyller en viktig uppgift, men det är fel att tro att AMS-åtgärder kan bli ett framgångsrikt medel mot en allmän konjunkturedgång. För denna min uppfattning kan jag söka stöd hos självaste Bertil Olsson, åtminstone hos Bertil Olsson som han tyckte och tänkte för ungefär tio år sedan, då han bidrog med en intressant uppsats i en bok som kom ut i USA. I den uttryckte han sig på följande sätt, om jag får göra min egen, som jag tror rättvisande översättning från engelskan:

”En politik som ger full sysselsättning är nödvändig om störningar för arbetskraften till följd av den tekniska omvandlingen skall kunna undvikas. Därutöver fordras emellertid en socialt orienterad arbetsmarknadspolitik för att arbetstagare skall kunna anpassa sig.”

I detta uttalande kan jag instämma till 100 procent. Vad som har inträffat på senare år är att man har glömt bort att det är ”därutöver” som det fordras en socialt inriktad arbetsmarknadspolitik. Man tänker sig i stället att arbetsmarknadsstyrelsen skall svara för den fulla sysselsättningspolitiken. Det är, som Bertil Olsson själv säger i detta uttalande, icke en framkomlig väg. Man har tilldelat AMS en för stor roll, man har gjort AMS till *en ersättning* för en pådrivande ekonomisk politik i stället för ett komplement. AMS synes för regeringen ha blivit någonting av ett självändamål; ju större AMS har blivit, desto bättre och desto mera energisk har regeringen kunnat annonsera sig vara.

Allt fler av AMS-arbetena har AMS också kommit att bedriva i egen regi. På det sättet tvingar AMS i högre grad de anställda att först bli arbetslösa och sedan söka sig över till de beredskapsarbeten som erbjuds av olika offentliga inrättningar i stället för att i större utsträckning bedriva beredskapsarbeten på entreprenad, så att de anställda inte blir tvungna att kasta sig ur olika enskilda företag, som konjunkturedgången drabbat hårt. Denna utformning av politiken har trasat sönder mera än som hade varit nödvändigt.

När AMS håller på att bli vår största arbetsgivare är vi inne på fel väg. När AMS på olika sätt konkurrerar ut andra om arbetskraften, får vi en ganska slumpmässig inriktning av den ekonomiska verksamheten. AMS

har blivit en modern, gigantisk arvtant, som kommuner, företag, stiftelser, institutioner och enskilda flörtar med. Bristen på utvärdering av verkningar av hur denna arvtant spritt sina hävor måste vara ett tecken på att regeringen ser ett självändamål i en omfattande sådan verksamhet. Jag upprepar att arbetsmarknadspolitiken är betydelsefull men att den nu har givits en felaktig roll, och man kan som sagt söka stöd för den uppfattningen i vad Bertil Olsson skrev för ett antal år sedan.

Selektiv politik -- punktinsatser, för att tala klarspråk -- behövs till en del, men i den utsträckning som den nu drivs här i Sverige har den kommit att leda till avsevärda nackdelar. Att göra punktinsatser blir administrativt dyrt, och det blir lätt orättvist, genom att man sprider favörer ojämnt. Det snedvrider konkurrensvillkoren; när den ena får bidrag och inte den andra är det många som blir rädda för att nyetablera sig -- man vet inte vilken dag man går på pumpen på grund av att konkurrenten får mycket bättre arbetsvillkor. Det är verkligen allvarligt, herr finansminister och herr Ekström, att småföretagen kommer i kläm på grund av den här politiken. När man håller på och lappar med selektiv politik hela tiden har man inte tid att ta kontakt med de mängder av småföretag som finns, som sysselsätter så oerhört många människor i vårt land och som är så betydelsefulla för att vi verkligen skall kunna bygga upp ett näringsliv för framtiden.

När vi nu står inför en omfattande regionalpolitisk debatt skulle jag också vilja fästa uppmärksamheten på att den selektiva politiken med punktinsatser har bidragit till att det frampressats krav på en långtgående rangordning av olika orter. En rangordning behövs när det gäller offentliga satsningar för att bygga universitet, sjukhus, skolor osv., men en sådan rangordning blir mycket riskabel när också den selektiva ekonomiska politiken skall inriktas efter denna. Jag är övertygad om att kommunalmän, näringslivsrepresentanter och anställda på de s. k. glömda orterna i denna rangordning får mycket svårare arbetsvillkor än om man förde en mer allmän ekonomisk politik.

Det sägs nu från regeringshåll att vi behöver riktade åtgärder därför att stödet då kan sättas in där det verkligen behövs. Men denna tanke, herr finansminister och herr Ekström, är inte lika självklart riktig som det först kan tyckas. För att kunna rikta de selektiva åtgärderna mot de områden där de verkligen behövs fordras synnerligen omfattande kunskaper, mer omfattande än jag tror att alla de tjänstemän som sysslar med dessa ting verkligen har. När man styr på mängder av olika ställen finns det också en risk för att de olika besluten liksom upphäver varandra. Jag tror att man här har fått en överstyrning; man har så många spakar att dra i att man inte riktigt vet vad som händer när man drar i dem. Det finns studier som visar att det blivit resultatet på en hel del av de områden där den selektiva politiken främst har iscensatts, t. ex. bostadssidan.

Det skulle alltså vara bättre med generella åtgärder. Dessa skulle t. ex. innebära att vi finge lägre skattesatser i Sverige. Jag tror, herr finansminister, att vi inte nog kan varna för riskerna med de oerhört höga skattesatser som vi för närvarande har. Sverige är i färd med att bedriva ett mycket farligt experiment med sina högt uppdrivna skattesatser, som

redan visat sig ge lägre skatteinkomster för de gemensamma offentliga ändamål där vi behöver omfattande resurser för att verkligen kunna vidta de åtgärder som krävs i en modern tid.

Självfallet kommer konjunkturen förr eller senare att svänga uppåt. Men under den period vi haft dålig sysselsättning och dåliga konjunkturer har stora mänskliga påfrestningar uppstått. Det kommer vi inte ifrån, även om regeringen så småningom kan glädja sig åt att sysselsättningen kommer att stiga. Det har under denna nedgångsperiod varit svåra påfrestningar på människorna, t. ex. på arbetslösa akademiker som haft stora studieskulder och som över huvud taget inte vetat hur de skulle klara sig. Under dessa år har vi dessutom förlorat en hel del inkomster för folkhushållet. Även en mycket försiktig beräkning av hur mycket pengar vi totalt förlorat på den politik som förts under de senaste åren visar att det är fråga om mer än tio miljarder kronor. Vi skall visserligen inte bara tala om pengar, men vi är ändå medvetna om att detta belopp hade kunnat användas för många betydelsefulla ändamål: för att lindra och förbättra och för att ge en bättre utgångspunkt för en fortsatt stark ekonomisk utveckling i vårt land.

Jag tror också att vi måste fästa uppmärksamheten på att nedgången i sysselsättningen för Sveriges del icke bara beror på nedgången i konjunkturen, utan orsakerna ligger djupare än så. Politiken har fört oss in i en period av stagnation och långsiktig ekonomisk svaghet. Det tar sig uttryck på olika sätt, till exempel i en lägre tillväxttakt i våra samlade resurser.

Det finns även andra intressanta tecken på långsiktiga svagheter. Som visas i kapitalmarknadsutredningens nyligen framlagda förslag, som framför allt gäller frågan om att AP-fonderna skall köpa aktier, har det skett en avsevärd minskning av näringslivets lönsamhet. En del enstaka företag går förvisso bra och skapar rubriker omkring sig i pressen, men det allvarliga är ju hur genomsnittet har förändrats och påverkat sysselsättningen i landet. Detta genomsnitt har sänkts till en sådan nivå att det är ont om projekt som det lönar sig att låna pengar till och satsa på.

Även om man på vissa håll försöker få ordet lönsamhet att beteckna något skamligt, är det en enkel sanning, som jag vet att finansministern är starkt medveten om, att det, om vi inte skall ha företag som lever på skattebetalarnas pengar i den ena eller andra formen, fordras att företagen får inkomster och utgifter att gå ihop över en längre period. Därför är detta fenomen allvarligt.

Någonting som tål noga att tänka på är att de låt vara sparsamma uppgifter som finns om vilka satsningar som vi i Sverige för närvarande gör på forskning och utveckling visar att det förvånansvärt nog har skett en nedgång i slutet av 1960-talet. Uppgifter för 1971 finns ännu inte tillgängliga, men tecken i skyn tyder på att någon uppgång inte skett ens under de senare åren. Detta är då mätt i antal timmar satsade på forsknings- och utvecklingsarbete i företag och i den akademiska världen. Detta är någonting som man noga bör fundera på.

Man kan läsa de mycket kloka synpunkter som kommer fram i Landsorganisationens brev till finansministern i samband med att LO

framförde det, som jag tycker, inte speciellt kloka förslaget att AP-fonderna skulle köpa aktier. Landsorganisationen säger där: "Produkter på toppen av teknisk utveckling kan säljas med framgång, men sackar man efter i denna utveckling blir produkterna snart osäljbara, även om produktionskostnaderna är låga." Jag är beredd att helt skriva under detta. Därför bör man noga observera den försämring som har skett när det gäller utrymmet för att satsa på forskning och utveckling i vårt land.

Det är mot denna bakgrund vi moderater under en följd av år framfört förslag om hur man skulle kunna förbättra på detta område och för den delen också förbättra vårt utbildningsväsende, så att det gav bättre kunskaper åt alla som deltar i utbildningen. Regeringen har nu sagt att den så småningom skall lägga fram förslag i denna riktning. Det är någonting jag gärna vill välkomna.

Herr Kristiansson i Harplinge framhöll att nyetableringen i Sverige dramatiskt har minskat. Vi uppträder i den ekonomiska politiken och den ekonomiska debatten i Sverige som om vi hade ett våldsamt överskott på företagare och företagande och som om företagen var några figurer som man gott kunde skälla ut, eftersom det fanns så många av dem. Man behövde dem egentligen inte.

I verkligheten är det på omvänt sätt. Här har det av olika anledningar blivit ett underskott på företagande som tar sig uttryck – vilket studier från Industriens utredningsinstitut och Umeå universitet visar – i en kraftig nedgång av antalet nyetablerade företag.

När det gäller det näringspolitiska klimatet i landet vill jag fästa uppmärksamheten på att offentlig statistik visar att de direkta investeringarna i utlandet har ökat starkt, under det att utländska direkta investeringar i Sverige har minskat under de senare åren. Detta leder till att det för närvarande är ett gap på ungefär 500 miljoner kronor. Mer eller mindre betydelsefullt är detta, men det visar ändå att det näringspolitiska klimatet försämrats så här i landet, att vi måste fundera på det underskott på företagande som på grund av den ekonomiska politiken har uppstått.

Sådana tecken måste man bli varse i tid för att kunna ge politiken en annan utformning. Det är inte bara fråga om en konjunkturedgång, utan det är tyvärr en långsiktig försvagning. Det är mot den bakgrunden som vi i våra reservationer nu föreslagit framför allt att löneskatten inte skall fördubblas. Vi har pekat på att man måste skapa förutsättningar för en penningpolitik och ett ränteläge som tillåter investeringar även i en uppgångsfas. Vi tycker att sådana åtgärder är bättre än att med AMS i efterhand försöka dölja de misslyckanden som har inträffat.

En sådan politik är överlägsen regeringens alternativ att trassla med investeringsavdrag. Sådana avdrag, herr Ekström, kan ju inte företag som ligger nära gränsen för att knaka ihop använda. Ni talar om den selektiva politikens välsignelser och om att man skall rikta stödet till de områden där det bäst behövs. Jag är övertygad om att mycket stor andel av de investeringar som skall göras fram till halvårsskiftet och som nu får 30 procents avdrag ändå skulle ha gjorts. Jag undrar om ni menar att när man på det viset slänger ut många hundra miljoner, är det ett exempel på att man riktar stödet dit där det bäst behövs.

Jag tycker i stället att det är ett utmärkt exempel på att den selektiva politiken mycket väl kan riktas åt ett håll där den inte alls behövs. Däremot skulle det vara alldeles utmärkt att med mera allmänpolitiska åtgärder, såsom att inte öka löneskatten, rikta in stödet där det verkligen behövs, nämligen mot den långa rad av företag som står och vacklar. Vi läser ju i pressen hur antalet konkurser under året kommer att bli högre än det var under föregående år, som ändå var ett rekordår. Det inger mig en aning, att ökningen av löneskatten måste innebära synnerligen stora risker.

Sådana investeringsbidrag eller avdrag innebär att man förbilligar kapitalet, och löneskatten innebär att man fördyrar arbetet. Man förändrar därigenom de relativa priserna på ett olyckligt sätt. Det kan inte vara befämjande för sysselsättningsläget i landet att göra på det viset, men, som har sagts tidigare från denna talarstol, om riksdagen förkastar vårt förslag om att upphäva beslutet om fördubbling av löneskatten, anser vi att investeringsavdragen är bättre än ingenting, varför vi i det läget kommer att rösta för dem.

Inom moderata samlingspartiet har vi också den uppfattningen att läget för närvarande är så allvarligt att man härutöver skulle behöva ge ekonomin en ytterligare skjuts genom att sänka AP-uttaget med tre kvarts procent utöver den kvartsprocent som regeringen har föreslagit att den skall sänkas med. Vi har den uppfattningen att det sker ett överuttag av AP-avgifter, som inte behövs för att trygga försäkringarna. Det är bättre att låta de pengarna användas till investeringar i företagen än att ta in dem till AP-fonden och sedan försöka låna ut dem på olika sätt eller t. ex. använda dem till aktieköp.

Jag skulle också vilja påminna om att dessa fonder är till för att vi skall ha en stark ekonomi, som gör att vi verkligen kan trygga pensionerna, men om vi utformar ett fondavgiftssystem så, att drivkraften i näringslivet försvagas till den grad att inte tillräckligt många får lust att satsa och att anstränga sig för att bygga ut, är detta ett allvarligt hot mot pensionerna i framtiden. Vi skall inte lura oss att tro att bara för att dessa pengar ligger i AP-fonderna är pensionen tryggad! Pensionerna kan tryggas endast genom att det i framtiden finns en stark ekonomi, och det är mot den bakgrunden vi anser att man också bör göra någonting åt de mycket höga AP-avgifterna.

De förslag vi har framlagt menar vi skulle leda till bättre sysselsättning i nuläget. De skulle också lägga grunden för en bättre ekonomisk utveckling framöver och på det viset ge större resurser och möjligheter att ta oss ur det reformstopp som vi nu har hamnat i. Lägre skattesatser tror vi också skulle kunna nås. Ger man näringslivet möjlighet till utbyggnader, herr Ekström, blir det också möjligt att klara kostnadsstegringar som inträffar utan att skicka allt detta vidare i form av prishöjningar. Därför är våra förslag också ägnade att åstadkomma rimligare förutsättningar för prisstabilitet.

Det enda frågetecken jag tycker man kan sätta vid den uppläggning vi har valt är att det här kan finnas en motsättning mellan å ena sidan viljan att göra näringslivet lönsamt och å andra sidan önskemålet om en jämn inkomst- och förmögenhetsfördelning. Det är

ingen tvekan om att där finns en motsättning. Jag menar dock att socialdemokraterna hamnat på fel väg när de försöker lösa denna motsättning. Om man försöker lösa den genom att göra så att näringslivet inte har rimliga möjligheter att utvecklas, då kommer det också bli mycket mindre pengar kvar att dela på. Det kommer att bli mindre utrymme för verkliga löneökningar, herr finansminister. Därför tycker jag att man skall hitta ett annat sätt att lösa den här motsättningen. Det sätt som vi anvisat och som jag tycker är bra är att se till att vi får ett mera spritt ägande. Då minskar den motsättning som för närvarande finns. Därför har vi under en följd av år lagt fram olika förslag om hur man skall åstadkomma en sådan spridning av ägandet. Dessa förslag kommer vi också att upprepa, därför att vi anser att det är mycket betydelsefullt att man löser den motsättningen. Det är kanske en av de absolut viktigaste frågor som finns för närvarande för att se till att vi får en stark ekonomisk utveckling utan att det därmed innebär några konflikter på det sociala planet.

Herr WERNER i Tyresö (vpk):

Herr talman! I varje uttalande från finansdepartementet, i varje betänkande från finansutskottet, i varje debatt här i riksdagen påstås att en konjunkturförbättring kan skönjas ett stycke in i framtiden. Man inställer sig på en snar uppgång i konjunkturen. Men varje gång man nått den tidpunkt då konjunkturen skulle ha gått upp finns inte konjunkturuppgången där utan den skall komma längre fram. Regeringens bedömning av ekonomins utveckling börjar alltmer att likna en jakt efter regnbågen.

Vi befinner oss fortfarande mitt uppe i en svår arbetslöshetskris, där man inte kan eller där man vägrar att inse att den ekonomiska stagnationen och nedgången inte bara är av kortvarig natur; den är också en del av en allmän och långsiktig stagnation i det kapitalistiska systemet. Detta system medför arbetslöshet. Man driver upp produktionen för att få ut största möjliga vinster genom att driva upp arbetstakt och intensitet, man vill att arbetarna skall producera så mycket som möjligt eller att så få arbetare som möjligt skall producera en given mängd. Maskiner och teknik används för att minska kapitalägarnas löneutlägg, man låter driva upp produktionen, man söker minska de arbetandes antal. På så sätt kommer förr eller senare utvidgningen av den kapitalistiska produktionen som bedrivs för maximala profiter i motsättning till möjligheten att få denna profit realiserad, dvs. att få varorna sålda till ett pris som inte oacceptabelt minskar profitterna. Kapitalägarna minskar sina investeringar och arbetslöshet uppstår.

Under tidigare kriser brukade kapital förstöras i stora mängder. Många företag slogs ut och kriserna hade därigenom en självläkande effekt. Hottet om överproduktion avlägsnades för en tid och hjulen kunde snurra snabbare fram till nästa kris. Nu är läget delvis ett annat. Visserligen förstörs även nu en del kapital genom att företag läggs igen, men genom att koncentrationen av kapital nått så långt i Sverige att flera näringsgrenar är dominerade av ett fåtal företag kan man möta en överproduk-

Onsdagen den
13 december 1972

Konjunkturstimulerande åtgärder

tionskris med ett lägre kapacitetsutnyttjande än tidigare. Resultatet har blivit att krisernas tidigare självläkande effekt delvis avtar och tendenserna till långvarig stagnation alltmer gör sig gällande.

Därigenom blir konjunkturväxlingarna inte längre bara kortsiktiga utan reflekterar långsiktiga strukturella problem. Det märks inom sysselsättningsutvecklingen här i landet under senare år. Sysselsättningen inom industrin och andra produktiva sektorer som byggnads- och råvaruutvinning har minskat mycket kraftigt, och det är en tendens som gäller oavsett vilka sifferserier eller redovisningsgrunder man utgår ifrån. Det kapitalistiska näringslivet, som dominerar tillverkningsindustrin, växer således inte i den takt som erfordras för att trygga arbeten eller öka sysselsättningen i takt med befolkningsökningen.

Däremot sväller den statliga och kommunala byråkratin, vilket har lett till en viss ökning av sysselsättningen inom dessa sektorer. Ökade insatser i form av beredskapsarbeten och omskolning har också spelat in. Därigenom kan arbetsmarknadsstatistiken visa en i viss begränsad mening mer positiv utveckling för kvinnorna än för männen. Sysselsättningsgraden bland kvinnorna har ökat något under senare år, medan den har minskat för männen.

Men här gäller en kraftig reservation. Arbetslöshetssituationen bland kvinnorna är som bekant katastrofal. Endast något över 50 procent av kvinnorna har arbete utanför hemmet, och arbetslösa kvinnor är i lika hög grad arbetslösa som arbetslösa män. På något annat sätt kan frågan inte bedömas.

En kapitalistisk produktionsordning kan inte trygga sysselsättningen. Den dömer alla – både män och kvinnor – till undersysselsättning och arbetslöshet. Det kapitalistiska näringslivet förmår inte trygga rätten till arbete, och det är ett oerhört slöseri med människor och resurser, liksom det är en oerhörd förnedring för dem arbetslösheten drabbar.

Orsaken till arbetslöshet ligger i det nuvarande ekonomiska systemet, i användningen av produktionsutrustningen i syfte att erövra största möjliga profit. Därför fordras det enligt vår mening en politik som tränger tillbaka kapitalets makt och flyttar fram lönearbetarnas positioner för att arbetslösheten skall kunna bekämpas effektivt. Helt avskaffad kan arbetslösheten bli först sedan produktionen befriats från att vara styrd av enskildas profitbegär och i stället styrs av samhälleliga behov.

Regeringspartiet har tidigare uttalat vissa socialistiska ambitioner. Av det finns det mycket litet kvar i dag – om ens något – i den ekonomiska politik som man för närvarande för. Tvärtom för man en politik som i långa stycken är ett direkt stöd till den svenska storfinsans. Man spelar rollen som förvaltare av det nuvarande systemet inom blandekonomins ram.

I det näringspolitiska program som den senaste socialdemokratiska partikongressen nyss antog visar man inte utan en viss stolthet hur företagervänlig den politik har varit som man fört. Speciellt vänlig har den varit mot storföretagen. Man visar i den näringspolitiska gruppens rapport att företagens effektiva skattesats, skattebeloppet i förhållande till den verkliga vinsten, sänkts från 50 procent år 1953 till 35 procent 1968, eller enligt en annan beräkningsgrund, från 42 procent år 1968 till

32 procent år 1969. Man hävdar att skattesystemets konstruktion gynnar vad man kallar "expansiva företag", dvs. de stora monopolföretagen. Det finns exempel, påstås det, på företag som kan komma ner i en effektiv skattesats på mellan 5 och 10 procent, och jag tycker inte att svenska kapitalister borde klaga på vad de undfägnats med. När kunde arbetare sist tala om sådana utgiftsminskningar? När minskade skatterna med tio procent -- effektivt -- mellan två år för en vanlig löntagare? Han får i stället skattestegringar och njuta mat med moms, medan bolagens effektiva skatter faller.

Motiveringarna för dessa skattelättnader sägs ha varit att öka sysselsättningen. Ja, man säger att bolagen fått skattelättnader för att möjliggöra "full sysselsättning". Men trots dessa lättnader har inget som är värt namnet full sysselsättning kunnat upprätthållas. Arbetslösheten har i stället hela tiden ökat. De som stötts ut ur det privata näringslivet till beredskapsarbeten och omskolning har blivit allt fler. Skatteskänker-na till kapitalet har inte tryggt sysselsättningen.

Vad drar nu regeringen för slutsatser av detta? Jo, den lägger fram en proposition som utöver en ökning av de statliga reservarbetena innehåller ytterligare gåvor och subventioner till kapitalet.

I propositionen föreslås nu att frisläppet av investeringsfonderna förlängs till utgången av juni 1973 och att det 20-procentiga skatteavdraget för företagens maskininvesteringar höjs till 30 procent och förlängs till att gälla för beställningar gjorda före den 30 juni 1973. Man föreslår ett särskilt skatteavdrag på 10 procent för industribyggnader, som sätts i gång under tiden från den 1 november 1972 till den 30 juni 1973. Detta föreslås gälla även jordbrukets ekonomibygnader.

Till 1973 års riksdag är aviserat förslag om generellt extra skatteavdrag och ett utökat direkt stöd till industrins forsknings- och utvecklingsarbete.

Särskilda förslag till åtgärder för att öka företagens möjlighet att i speciella fall lämna exportkredit utarbetas nu inom departementen.

Man föreslår ytterligare stödinsatser för industrins miljövårdsinvesteringar. Man föreslår att ATP-avgiften bibehålls på oförändrad nivå, 10,5 procent, under nästa år.

Detta är hela julklappspaketet till den privata företagsamheten. Gåvor, skattesubventioner som innebär att skattebetalarna får ge direkta bidrag till företagen, samtidigt som skattesänkningar för löntagarna, barnfamiljerna och pensionärerna försvåras. Vi yrkar därför avslag på hela detta paket.

På borgerligt håll är man självfallet i avgörande frågor helt överens med regeringen om de här olika förslagen. För att emellertid på någon punkt ha ett eget förslag som skiljer sig från regeringens har man samlat sig kring förslaget att riksdagen skall ta tillbaka sitt beslut från i våras om att höja arbetsgivaravgiften med 2 procent fr. o. m. den 1 januari nästa år. Man vill också slopa arbetsgivaravgiften inom det allmänna stödområdet.

Det här förslaget innebär att man från borgerligt håll vill rycka undan förutsättningarna för en sänkning av den direkta statsskatten som samtidigt beslutades, och det är på sitt sätt verkligen avslöjande.

Motiveringen är att företagens lönsamhet, dvs. vinsterna, måste öka. Genom detta skulle enligt de borgerliga partierna en uppgång i konjunkturerna komma till stånd. Nu är det emellertid inte självklart att det blir en ekonomisk uppgång bara därför att staten på konstlad väg går in och ökar företagens vinster. Under första halvåret 1972 ökade de stora bolagen sina vinster med 11 procent utan att denna vinstökning har lett till ökad sysselsättning.

Bättre effekt skulle däremot en allmän räntesänkning kunna få på en rad områden. En sådan skulle kunna hålla tillbaka pris- och hyresstegringarna och även förbättra läget för de mindre företagen. De stora företagen har för närvarande inte särskilt ont om pengar - det är inte där skon klämmer - utan de klarar i allmänhet sin finansiering själva. Vi har därför ställt förslag om en allmän räntesänkning med minst 1 procent.

Vi säger i vår motion att kampen för rätten till arbete måste rikta sig mot det kapitalistiska systemet och dess anarkiska karaktär. De åtgärder som redan nu kan vidtas mot arbetslösheten måste läggas upp efter långsiktiga och medvetna riktlinjer. Den konjunkturpolitik med i första hand kortsiktiga insatser och direkt stöd till de privata företagen som regeringen hittills arbetat med erbjuder ingen lösning. Den motverkar heller inte orsakerna till arbetslösheten. Tvärtom kan vissa delar av den underlätta den kapitalkoncentration och snedlokalisering som ingår som orsaker till arbetslöshetens ökning.

Vi har tidigare vid flera tillfällen påvisat vilka omedelbara åtgärder som måste vidtas för att nedbringa arbetslösheten. Ditt hör anläggande av statligt ägda basindustrier, finansierade med medel ur AP-fonderna och med ett avgörande inflytande för de anställda. Detta krav måste ses mot bakgrunden av de strukturella orsakerna till arbetslösheten, de långsiktiga förändringar vilka kommer till uttryck i ökad koncentration av näringsliv och befolkning, avfolkning av framför allt skogslänen, ökad monopolisering och centralisering även av kapitalmakten.

Basindustrier av det slag vi föreslagit är avsedda att bli en grundval för näringslivet i olika områden. Självfallet skall sådana anläggningar inte begränsas till de traditionella produktionsområdena. Viktiga områden där det finns förutsättningar att skapa företag på modern teknisk basis är petrokemi, träkemi, elektronik och verkstadsindustri. Om inte staten på detta sätt går in och börjar en direkt och omfattande anläggningsverksamhet av nya industrier, finns det ingen möjlighet att genomföra en framgångsrik sysselsättningspolitik, en fysisk riksplanering eller en ny regionpolitik.

De pengar vi spar in till statskassan genom förslagen om avslag på ytterligare subventioner och skattelättnader anser vi skall användas till finansiering av samhällsnyttiga arbeten utförda i samhällelig regi på olika områden: åtgärder för att rädda miljön, bostadsbyggande och upprustning av bostäder, utbyggnad av barnstugor och annan service för hushållen, åtgärder för att bekämpa krisen inom vårdsektorn, åtgärder för att skapa ökad trafiksäkerhet, ökad yrkesutbildning särskilt av kvinnor och ungdom.

Vi föreslår också mot bakgrund av den för år 1973 förutsedda nedgången i bostadsbyggandet, att regeringen lägger fram förslag om ett

nytt bostadssocialt program med syfte att bryta den nuvarande hyresstegringsvågen samtidigt som man skyndsamt vidtar åtgärder för att öka byggnadsverksamheten inom bostadssektorn så att målsättningen i miljon nya bostäder på tio år kan tryggas.

Frågan om bostadsbyggandets omfattning har ju också ett direkt samband med frågan om den stora arbetslösheten bland byggnadsarbetarna. Regeringens hittillsvarande åtgärder att vid olika tillfällen släppa loss kortvariga projekt är inte tillräckliga. Över huvud taget visar de senaste årens höga arbetslöshetssiffror att det inte går att bara vidta åtgärder på kort sikt och i övrigt låta bostadsbyggandet och därmed byggnadsarbetarna utgöra regeringens säkerhetsventil vid konjunktursvängningar.

De olika förslag vi ställt som alternativ till regeringens ekonomiska politik är förslag på både kort och lång sikt men har som utgångspunkt att trygga arbete och utkomst och försvara löntagarnas levnadsstandard. Detta måste ingå i en långsiktig plan att bryta storfinansens ekonomiska maktställning och i motsvarande grad öka löntagarnas och samhällets inflytande.

De omedelbara uppgifter som måste ställas i centrum för den ekonomiska politiken är följande:

Arbetslösheten måste effektivt bekämpas med målsättningen att infria löftena om full sysselsättning. Till detta har vi ställt olika förslag, som jag redovisat.

Priserna måste sänkas framför allt på viktiga livsmedel. Våra förslag är: återinför prisstoppet och slopa momsens på maten.

Hyrorna och andra bostadskostnader måste ner, särskilt i nyproduktionen. Vi har därför ställt förslag om att ändra prisregleringslagen så att hyresstopp kan införas.

Det är endast genom en politik i den riktningen som de arbetandes levnadsvillkor kan förbättras, deras positioner flyttas fram och deras självklara rättighet till ett meningsfullt arbete kan garanteras. Det är en politik rakt motsatt den regeringen och de borgerliga partierna vill föra med fortsatta subventioner och gåvor till företagen. En sådan politik har hittills visat att den inte erbjuder någon lösning.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall

dels till motionen nr 1710 angående skyndsamt projektering av statliga basindustrier samt med begäran om hemställan till regeringen om skyndsamma förslag till samhällsnyttiga arbeten på i motionen anförda områden,

dels till motionen nr 1711 med hemställan om att regeringen skall skyndsamt utarbeta förslag till sådan ändring av prisregleringslagen att den kan äga tillämpning även på hyresområdet,

dels till motionen nr 1712 med hemställan att riksdagen hos regeringen skall begära att lagen om allmän prisreglering skyndsamt åter sätts i kraft med priserna den 15 oktober som stoppriser,

dels till motionen nr 1713 om att riksdagen hos regeringen skall hemställa om förslag angående slopande av mervärdesskatten på livsmedel från den 1 januari 1973,

dels också till motionen nr 1875 angående avslag på yrkande om ändring av procentsatser för uttag av avgift till AP-fonden m. m.

Herr EKSTRÖM (s):

Herr talman! Eftersom herr Burenstam Linders partiordförande utpekats som finansminister och herr Burenstam Linder som industriminister i den regering som den borgerliga oppositionen fortfarande hoppas på, ber jag om herrar Löfgrens och Kristianssons i Harplinge överseende med att jag börjar med herr Burenstam Linder.

Oavsett om vi diskuterar ekonomisk politik på Luciadagen eller om det sker på någon annan av årets dagar beskriver alltid herr Burenstam Linder den ekonomiska situationen i mörka färger. Om herr Burenstam Linder kallar AMS för arvtagare, skulle jag vilja säga att herr Burenstam Linder sannerligen inte är någon ljusets riddarvakt när det gäller att någorlunda objektivt söka beskriva den ekonomiska läget.

Herr Burenstam Linder har i dag sagt, vilket han tidigare också gjort, att den konjunkturedgång som vi har här i landet kunde ges beteckningen "Made in Sweden". Jag är ganska förvånad över att herr Burenstam Linder inte har tagit del av konjunkturinstitutets rapport, där man på s. 136 kan inhämta uppgifter om situationen i andra länder när det gäller industriproduktion och sysselsättning.

Vi har haft en investeringsökning inom svensk industri som inte särskilt många andra länder kan uppvisa någon motsvarighet till under den här tiden. Att andra länder har kunnat uppvisa en ökning av bruttonationalprodukten har i stor utsträckning berott på att man där har haft en högre efterfrågan vad beträffar den privata konsumtionen än vi har haft i vårt land. Vi har ett decentraliserat beslutsfattande i det här landet. Hushållen bestämmer över sina disponibla inkomster – hur mycket man kan spara och hur mycket man skall använda för konsumtion. Det är väl allmänt bekant att vi under fjolåret hade ett fördubblat hushållssparande jämfört med tidigare år. När det omsider sker en sluträkning för 1972, kommer det inte som en överraskning om även då hushållssparandet visar sig ligga närmare 5 procent av familjernas disponibla inkomster.

I andra länder har man under lågkonjunkturen haft en större efterfrågan när det gäller privat konsumtion, och man har också efter deras förhållanden mått haft ett relativt högt bostadsbyggande och en fortsatt utbyggnad av den offentliga sektorn. Vi har däremot haft en dämpning av bostadsbyggandet, men jag vill trösta herr Werner i Tyresö när han är bekymrad över miljonprogrammet. Bostadsstyrelsen har ännu inte gripits av samma oro. Där tror man att det skall finnas goda möjligheter att bygga en miljon lägenheter under tioårsperioden 1965–1974.

Herr Burenstam Linder kom in på skillnaden mellan selektiva och generella åtgärder. Jag lyssnade på den TV-debatt som sändes från Umeå i förrgår kväll. Där förekom vissa filminslag, bl. a. fick man se kommunstyrelsens ordförande i Arjeplog, Sigvard Sundström, som var oroad över sysselsättningen i sin kommun. Efter det filminslaget går herr Burenstam Linder in i diskussionen och säger: Om vi skulle slippa höjningen av löneskatten blir det ökade sysselsättningsmöjligheter och möjligheter att få någon del av nyetablerade industrier – också för en sådan kommun som Arjeplog, menade han väl.

Jag tror, herr Burenstam Linder, att ni är skyldig såväl herr Sigvard Sundström som alla andra en förklaring. Tror verkligen herr Burenstam Linder på allvar att herr Sundström, om arbetsgivaravgiften ligger kvar på två procent, kan ställa sig vid den skylt som kanske finns uppe i Arjeplog där det står "Välkommen till kommunen", där sätta ut köbrickor och säga till alla som då skulle rusa till Arjeplog och där vill investera: "Kom till oss, nu har det fattats beslut i riksdagen som innebär att arbetsgivaravgiften inte kommer att höjas till fyra procent"? Tror inte herr Burenstam Linder att det måste vara en bättre väg, att samhället har resurser och kan sätta in de ur herr Burenstam Linders synpunkt nästan förhatliga selektiva åtgärderna – genom lokaliseringstöd i form av lån och bidrag och det ytterligare stöd som kan utgå i det inre stödområdet – än att arbetsgivaravgiften inte höjs? Det kan ändå inte gå att övertyga en kommunstyrelseordförande i Norrlands inland om att hans kommun skulle komma i en bättre situation med användande av herr Burenstam Linders och de andra borgerligas recept.

Herr Burenstam Linder säger att vi sprider favörer ojämnt. Han upprepar inte i dag det han sade den 8 november i år – att vi har kommit in i ett system där det är de sluga och inte de svaga som får hjälp av samhället – men det var någonting i den vägen som han även i dag menade.

Kan det vara någon mening, säger herr Burenstam Linder -- nu använder jag hans ord -- att långa i väg flera hundra miljoner kronor genom att bevilja investeringsavdrag vid inköp av maskiner och inventarier? Jag vänder mig mot uttrycket "långa i väg". Herr Burenstam Linder sade att investeringarna skulle ha kommit till stånd i alla fall.

Om ni har någon omsorg om utvecklingen i vårt land vore det i dag ändå inte naturligare att ni gick ut och talade om att effekten av de förlängda och nu höjda investeringsavdragen för maskiner betyder utomordentligt gynnsamma möjligheter för företagen att investera *nu*? Vi har bedömt den effekten totalt till ca 1 miljard kronor, om alla kan och vill utnyttja möjligheten, och det är en betydande förmån. Åtgärden att höja avdraget får anses försvarlig, därför att vi gemensamt bedömt investeringsutvecklingen inom industrin som så strategisk att vi vill ha effekten *nu*. Gå ut och informera om det här gynnsamma läget i stället för att mana fram katastrofstämningar och framhålla arbetsgivaravgiften som något både onödigt och illasinnat! Är det inte klokare att beskriva den som ett alternativ till en okontrollerad löneglidning med dess negativa verkningar för den solidariska lönepolitiken?

Vi kan inte ställa ut så enorma växlar på framtiden som man gör från borgerligt håll, men vi är också beredda att finanspolitiskt försvara skattereformen från i våras. Vi måste likaså ta ansvar för en budget för 1973/74, men vi kan visa på den ådagalagda viljan att inom de gränser som är rimliga stimulera fram investeringar – och jag tror det är dags att ni också, i vårt gemensamma intresse, lägger ned kampen mot arbetsgivaravgiften!

Om jag sedan skulle övergå till det som representanterna för mittenpartierna här anförde vill jag först vända mig till herr Kristiansson i Harplinge. Han gör samma misstag i år som han gjorde i fjol höst vid den

här tiden när han säger att regeringen kommer sent och att åtgärderna sätts in för sent. Herr Kristiansson i Harplinge måste väl ändå ha konstaterat att propositionen 125 gäller utgifter på tilläggsstat 1 och att regeringen här äskar medel för åtgärder som i stor utsträckning redan har satts in men även för ytterligare åtgärder. I konjunkturinstitutets höstrapport finns ett ekonomiskt kalendarium - det börjar på s. 149. Jag ber såväl herr Kristiansson i Harplinge som herr Löfgren som var inne på samma tema att noggrant läsa detta kalendarium över åtgärder som vidtogs redan innan höstsessionen började.

Sedan talade herr Kristiansson om sysselsättningssiffrorna och anförde AMS:s statistik. I andra sammanhang brukar ni stödja er på AKU-undersökningarna. Anledningen till att ni inte gör det just nu är väl att siffrorna för både oktober och november visar en minskning av arbetslösheten.

I inledningen av sitt anförande sade herr Löfgren att det inte tjänar mycket till att diskutera vem som har rätt eller fel när det gäller konjunkturbedömningarna. Jag delar den uppfattningen. Jag skulle kunna göra en uppräknig av de konjunkturbedömningar som ni har gjort och där ni ändrat er från våren 1971, hösten 1971 och våren 1972.

Herr Löfgren framhåller att en stram kreditpolitik inte får tjäna som konjunkturregulator och att det som tidigare har skett inte får upprepas, om jag förstod herr Löfgren rätt. Då återstår inte särskilt mycket annat än finanspolitiken, herr Löfgren!

Herr Löfgren talade också om stabiliseringskonferenser. Från denna talarstol har jag inte någon gång tidigare åberopat Svenska Dagbladet, men för någon månad sedan läste jag Waldemarsons "Politiskt perspektiv". Han återgav där något som Churchill en gång sagt. Jag har aldrig heller åberopat Churchill, men nu skall jag göra det. Han sade: "Politikerna, säger man, borde träffas och komma överens om en gemensam politik. Men dessa ledare, som väljs inom politikens rāmärken, skulle vid en sådan konferens inte kunna göra mycket mera än att under hövliga former ånyo framlägga de välkända åsiktsskillnader och motsättningar de företräder." - Jag har velat anförä detta för att variera argumenten mot er övertro på stabiliseringskonferenser.

Herr Kristiansson i Harplinge hade ett verkligt intressant uttalande och jag vill ställa en direkt fråga till honom: Menar verkligen herr Kristiansson att vi skulle kunna ha lika mycket folk i industrin nu som vi hade i början av 1960-talet och att expansionen av den offentliga sektorn har varit onödig? Här ställer sig centern plötsligt på moderaternas ståndpunkt, och det är synnerligen överraskande för mig. Är det herr Kristianssons egen mening eller är det en mening som finns hos mittenpartierna i stort eller i varje fall inom centerpartiet?

Herr Werner i Tyresö upprepar resonemanget om de förhållanden som påverkar konjunkturerna och säger att det är det kapitalistiska systemet som är roten till allt ont. Jag tror att herr Werner är så realistisk att han inser att en övergång från det system som vi för närvarande har till någon form av statskapitalism inte gärna kan komma i fråga under den närmaste vintern för att lösa de akuta sysselsättningsproblem vi nu har. Och även om vi skulle ha ett annat ekonomiskt system här i landet är vi ändå i så

stor utsträckning beroende av våra handelspartners i andra länder att det inte skulle vara möjligt att med ett annat system undvika de växlingar i konjunkturerna som finns och som alltid kommer att finnas.

Jag sade inledningsvis att herr Burenstam Linder alltid målar i svart. Men om man ser utvecklingen under den här konjunkturedgången i ljuset av våra långsiktiga målsättningar i den ekonomiska politiken, finner man att bilden sannerligen inte är så mörk. Det finns mörka inslag, det skall jag erkänna: vi hade för låg tillväxt av våra gemensamma resurser 1971 och också 1972. Delvis har väl det samband med hur vi räknar produktivitetsförbättringen inom olika länder. Vi har haft en hög arbetslöshet – visserligen inte sådan att vi riskerat komma upp i siffror som är de normala t. ex. i Storbritannien och Förenta staterna, men efter våra förhållanden hög, alltför hög. Det har varit många och delvis nya faktorer som har medverkat till den här höga arbetslösheten, men vi har satsat hårdare än någonsin på att hålla sysselsättningen uppe.

Men, herr Burenstam Linder, skulle vi inte kunna vara överens om en hel del ljusa inslag? Vad var det som skedde inför valrörelsen 1970? Då var faktiskt valutareserven det stora slagnumret. Bildligt talat slet ni ju nästan statistiksiffrorna ur händerna på dem som producerade dem, för att kunna visa hur illa ställt det var. Hur har det gått sedan? Vid årsskiftet 1970–1971 var valutareserven 4,3 miljarder, vid årsskiftet 1971–1972 var den 5,5 miljarder, och nu i oktober var den 7,3 miljarder, vilket torde vara den högsta siffra som vi någonsin har haft. Orsaken är främst en förbättrad handelsbalans. Den gav 1971 ett överskott på 2 000 miljoner kronor, och handelsbalansen för januari–september har gett ett överskott på 1 900 miljoner. Vi kan räkna med att vi även det här året kommer att kunna ha ett överskott i vår bytesbalans på ungefär 400 miljoner kronor.

Men vad var det då som skedde 1970? Jo, en betydande del av den borgerliga kampanjen gick ut på att förklara Sverige bankrutt. Valutareserven stod i förgrunden i debatten, och i det läge med internationell valutaoro som då rådde drog man sig inte – trots att en dåvarande partiledare tillhörde fullmäktige i riksbanken – för att gå ut och tala om riskerna för den svenska kronans värde. En professor, som reservanterna även nu åberopar, var långt ute i de här resonemangen rörande valutarisk och faran med att satsa på utjämningsexperiment, som han sade. Men han brukar ju också, när han ställs mot väggen, allt som oftast säga: "Jag är icke politiker, jag tar inte något politiskt ansvar."

Valutareserven har alltså successivt förstärkts, och det har varit möjligt för oss att inte dras in i två svåra internationella valutakriser. Men jag kan inte dela den meningen som i de yttersta av dessa dagar har skymtat, att valutareserven nu inte skulle vara intressant längre. För vad kan mycket lätt hända? Jo, jag tror det är sannolikt att vi kommer att få en ganska avsevärd ökning av den privata konsumtionen; jag är inte så tveksam på den punkten som herr Löfgren var. Det kommer att påverka importen, men det kommer också att betyda att vi här i landet förbrukar varor som vi i annat fall skulle kunna exportera, och då kommer det ganska snart att inträffa saker och ting med valutareserven.

Ingen kan väl heller hävda att vårt allmänna konkurrensläge skulle ha

Onsdagen den
13 december 1972

Konjunkturstimulerande åtgärder

försämrats. Även våra konkurrentländer har haft sina lönerörelser, och dessa har inte sällan varit mer expansiva än vår lönerörelse 1971. Exporten har utvecklats gynnsamt – det har ju även tidigare talare i dag erkänt. Vi skall komma ihåg att inom verkstadsindustrin har under hösten skett prisförbättringar och också inom skogsindustrin när det gäller såväl massa som papp och papper för att inte säga sågade trävaror.

Jag skulle vilja fråga – och jag vänder mig närmast till herr Burenstam Linder: Finns det inte i själva verket en rad fakta som säger att vår ekonomi är stark, att vår konkurrenskraft har stärkts och att framtiden ter sig relativt ljus? Men när man hör den borgerliga propagandan, när man lyssnar på herr Burenstam Linder och när man läser Svenska arbetsgivareföreningens annonser, är det sannerligen inte verkligheten som objektivt skildras.

Jag tror, herr talman, att det finns anledning att kort sammanfatta utvecklingen under den här konjunkturfasen 1970–1972 med hänsyn till vad som tidigare har sagts här. Vi var eniga om inriktningen av den ekonomiska politiken våren 1971. Vi sade att betalningsbalansen behövde förbättras, och på båda sidor förutsattes en stram finanspolitik. En hög sysselsättningspolitisk beredskap var nödvändig med hänsyn till osäkerheten i den internationella konjunkturbedömningen. När vi sedan kunde överblicka vad som verkligen hade hänt under våren – ett kraftigt ras, som jag tidigare sagt, i den privata konsumtionen mot bakgrunden, som jag tror, av de långdragna och oroliga avtalsförhandlingarna – vidtog regeringen successivt en rad åtgärder. Bostadsbyggandet vidgades, avgiften för oprioriterat byggande slopades, statliga industribeställningar, statligt byggande, sjukhusbyggande och skolbyggande tidigarelades. Investeringsfonderna släpptes gradvis nästan fria, avdraget för maskininvesteringar skulle fördubblas, beredskapsarbetena vidgades och räntan sänktes i fyra omgångar våren och hösten 1971.

Sedan tog vi under höstsessionen ställning till dessa ting i den mån riksdagens medverkan erfordrades, tillsammans med åtgärder för att förstärka konsumtionen för pensionärer och barnfamiljer.

Det var detta det gällde. Finansutskottet bedömde de skilda partiernas s. k. paket som likvärdiga – jag åberopar vårt betänkande nr 47 i fjol – räknat i samlad konjunkturpolitisk effekt. Från början låg dock centerpartiet lägre i detta avseende. Vi kan konstatera att det var endast genom insatserna under sommaren och hösten som man lyckades undvika en nedgång av den samlade produktionen – så stark var effekten av lageromsvängningen, de lägre kommunala investeringarna och den privata konsumtionens kraftiga nedgång under första halvåret.

Sedan har vi bedömningen i våras. Från mittenpartierna hette det i den gemensamma partimotionen nr 812 i fråga om konjunkturbedömningen:

”Konjunktursiktterna företer både positiva och negativa inslag. Informationen om de internationella konjunkturerna kommer att gradvis ge underlag för säkrare bedömningar för budgetperioden 1972/73. Läget kan därför klarare bedömas vid den tidpunkt då kompletteringspropositionen skall avlämnas i vår. Osäkerheten i konjunkturbedömningen nu innebär att en noggrann uppmärksamhet och följsamhet

behövs om behovet av ytterligare åtgärder. Den skärpta konjunkturberedskapen skall ha som huvuduppgift att i god tid motverka de tendenser till överhettning som kan komma att uppträda i nästa uppgångsfas. Skulle avmattningen å andra sidan senare visa sig bli mer utdragen än vad som nu framstår som troligt, kan givetvis behov av stimulansåtgärder också aktualiseras.”

Det var en konjunkturbedömning, ärade kammarledamöter, som var närmast identisk med regeringens. Osäkerheten var betydande. De ytterligare generella konsumtionsstimulerande åtgärder mittenpartierna i första hand voterat för under hösten upprepade man inte. Det var ganska naturligt att man inte vågade sig på en egen konjunkturbedömning. Jo, det var ett parti som gjorde det, och det var moderaterna. I sin stora partimotion nr 294 – kammarens ledamöter minns den, det var den där i det vackra mörkblå omslaget – hade moderaterna ett genomgående tema, nämligen att finanspolitiken var för svag i den framlagda budgeten. Det fanns risk för en överhettning i den svenska ekonomin – redan under höstens lopp kunde det skapas betydande balansproblem. Det var nödvändigt med ytterligare utgiftsbegränsningar i budgeten, skrev moderaterna, och yrkade på ett uttalande till ledning för utskottets utgiftsprövning om större restriktivitet än vad finansplanen förutsatte i syfte att begränsa det statliga upplåningsbehovet. Bostadsbyggnadsplanen skulle skäras ned med 10 procent, dvs. bortåt 10 000 lägenheter.

Nu avvisades det här förslaget, som väl var, av riksdagsmajoriteten. Men märk väl att varken centerpartiet eller folkpartiet kunde förmå sig till att avvisa moderaternas motionskrav. Tvärtom gjorde man i anledning av motionen en del tveklaktiga uttalanden om – det har överraskat mig mycket – att en lägre tillväxttakt i ekonomin ställer krav på att expansionstakten inom den offentliga sektorn dämpas. Insatt i det konjunkturpolitiska perspektiv varom det här är fråga strider ett sådant uttalande, såvitt jag förstår, mot både modern ekonomisk teori och svensk erfarenhet av en aktiv konjunkturpolitik.

Det var som sagt bra att riksdagen avlog det moderata yrkandet och reservationen. Men nog är det mot bakgrund av vad jag här redovisat väl starkt, för att inte använda något annat ord, att samma personer som så sent som i våras varnade för en svag finanspolitik nu glatt ställer sig upp och samtidigt anklagar regeringen för felbedömningar och är beredd att öka budgetunderskottet – utöver regeringens förslag – på årsbasis med drygt 2 miljarder kronor.

Jag är lika säker på att samma personer och partier är de första att ställa sig upp och varna för inflation och kreditåtstramning när den dagen nalkas. Det hör liksom till bilden.

Nu har av allt att döma även reservanterna i utskottet funnit det här vara en ganska bekymmersam situation inför framtiden. Men man anser sig ha fått stöd av professor Erik Lundberg för att stora budgetunderskott är acceptabla, om nämligen underskottet sätts i relation till tidigare budgetunderskott och till BNP. Men vi talar ju inte bara om den aktuella situationen utan också om budgetåret 1973/74, då effekterna av de föreslagna åtgärderna – framför allt beslutet om arbetsgivaravgiften – skulle få verkningar. Vi vet att likviditeten i företag, hos privatpersoner

och i banksystemet är mycket hög och att det tar lång tid att dra ner den likviditeten så att erforderliga åtstrammingsåtgärder får någon effekt. Då går man med berätt mod ut och tar detta underskott och bäddar för ännu större framöver. Kan det vara klokt?

Ja, vi är alltså nu här igen. Konjunkturuppsvinget är, som vi utvecklat i utskottsskrivningen, på väg. Det råder inga delade meningar om det här i kammaren. Men uppsvinget kommer så pass sent att även om vändpunkten passerats har det vara nödvändigt för regeringen att i enlighet med riksdagsbeslutet i våras om en hög beredskap sätta in sysselsättningspolitiska åtgärder över ett brett fält. Det har gjorts under sommaren och förhösten, och vi har nu att ta ställning till medel härför – som jag tidigare sade till herr Kristiansson i Harplinge – plus en del ytterligare åtgärder med effekter under första halvåret 1973.

Det har sagts många gånger i de skriftliga och muntliga meningsutbytena i finansutskottet och här i riksdagen att svårigheterna är betydande att hålla kontroll över utvecklingen i uppgångsskedet. Budgetunderskottet som nu kalkylerats för innevarande budgetår blir hela 7 miljarder. Det kan försvaras med hänsyn till att det är utgifter som i hög grad är lokaliserade till denna höst och till våren. Spridningseffekterna till senare tidsskeden har starkt begränsats i det paket som majoriteten i finansutskottet ställer sig bakom.

Hur man skulle kunna gå in i nästa budgetår med ett så stort hål i statskassan som uppstår, om beslutet att kompensera skattesänkningen med höjd arbetsgivaravgift upphävs, är svårt att förstå.

Nu vill minoriteten "betona nödvändigheten av att man även vad det gäller finanspolitiken har hög handlingsberedskap". Jag skulle vilja höra av reservanternas talesman vad som döljer sig bakom formuleringen. Skall höjningen av arbetsgivaravgiften uppskjutas bara några månader? Eller är det momsens som man vill höja? Frågan är så mycket mer befogad som minoriteten i skilda sammanhang och även här i dag har avvisat såväl kredit- som räntepolitiken som användbara åtstrammingsmedel i en konjunkturuppgång.

Det finns sannerligen ingen anledning att förringa arbetslöshetens problem. Arbetslöshet är ett gissel. Den skall fördrivas. Men när man t. ex. läser en moderat reservation till socialförsäkringsutskottets yttrande till finansutskottet, s. 116 i utskottets betänkande nr 40, så blir man litet fundersam. Där står det:

"En sänkning av ATP-avgiften med två procentenheter till 8,75 % för 1973, som föreslås i motionen, skulle vara en kraftigt sysselsättningsfrämjande åtgärd, då den innebär att näringslivet utan ökade kostnader skulle kunna nyanställa omkring 50 000 helårsarbetande." Är inte detta, ärade kammarledamöter, en grym sifferlek, där man försöker ge människorna den uppfattningen att om vi bara sänker ATP-avgift eller arbetsgivaravgift, så får de arbete? Herr Burenstam Linder har i dag som tidigare talat sig varm för generella åtgärder, och om man tror att arbetsmarknadspolitik är någonting så enkelt som man gör i det stycke jag läste upp, så förstår jag att debatten stannar där och kommer att handla om schabloner och om generella eller selektiva åtgärder.

Till detta vill jag foga att moderaterna i finansutskottet endast

halvljårtat har följt upp den åberopade reservationen, dvs. bara gått in för 1 procent sänkning av ATP-avgiften. Det skulle väl då, herr Burenstam Linder, betyda 25 000 fler sysselsatta?

Mellanpartierna vill inte vara med på detta.

ver huvud taget kan vi socialdemokrater lika litet nu som tidigare acceptera att fa beteckningen schabloner stämplad på våra förslag. Det är riktade åtgärder för att framför allt under vinterhalvåret hålla uppe sysselstningen och ge nytt arbete inom byggnads-, anläggnings- och tjnstemannasektorerna. Det r åtgärder för att stimulera investeringsverksamheten, framför allt på maskinsidan.

Herr talman! Jag har här använt längre tid än den jag lovat hålla mig inom, och jag yrkar till sist bifall till finansutskottets hemställan på samtliga punkter.

Herr BURENSTAM LINDER (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag glömde i mitt första anförande att yrka bifall till de reservationer, där mitt namn finns. Jag ber att fa göra det nu.

Herr Ekström ville ta avstånd från uppfattningen att konjunkturredgngen i Sverige på det hela taget r hemmagjord. Jag är medveten om att man vid lsningen av konjunkturinstitutets rapport kan finna att det har varit konjunktursvrigheter även i andra länder, men det intressanta är att den svenska nedgången har varit avsevärt djupare. Det r också det som varit bakgrunden till – och det kan möjligen intressera herr Ekström – vad LO-ekonomerna skriver i sin höstrapport på s. 36, nämligen följande:

”Problem i den svenska ekonomin har ju tidigare alltid varit utlandsgenererade, men denna gång r det inhemska krafter som varit i rörelse.”

Herr Ekström vill skylla nedgången på att hushållen sparar så väldigt mycket. Jag hade i mitt första anförande en lista över alla orsaker som herr Ekström skyller på för att komma ifrån det egna ansvaret, men jag glömde att socialdemokraterna också skyller på hushållen därför att de sparar så mycket. Jag måste emellertid fråga herr Ekström: Vad är ekonomisk politik till för egentligen? r den inte till för att försöka mta de förändringar som inträffar på olika håll? Man kan väl inte bara slå sig ned och säga att nu har hushållen sparat så mycket, så nu gr det utför med sysselstningen. Man måste väl också vidta motåtgärder! Och det r de åtgärderna vi har velat peka på.

Det r förvisso inte så lätt att göra konjunkturbedömningar -- det r jag medveten om. Jag är övertygad om att det inte är någon svårighet att i olika moderata reservationer och motioner finna exempel på att också vi gjort fel. Men om man skall försöka sig på en recension av vad som har hänt under den senaste konjunkturcykeln, så tror jag att vi har gjort riktigare bedömningar n regeringen.

När det gäller de citat herr Ekström anförde ur vår motion från januari förra året vill jag fästa uppmärksamheten på att vi med de tankegångarna ville peka på att det icke bara r fråga om konjunktursvrigheter utan också om långsiktiga svårigheter som har sin utgångspunkt i att utrymmet för satsningar, utbyggnader och investeringar inom näringslivet r för

snålt tilltaget. Det är därför som vi också i den motion som framlades i höstas och som gäller just sysselsättningssvårigheter på nytt fäst uppmärksamheten på nödvändigheten av en måttligare ökning när det gäller den offentliga sektorn, av nya direktiv till skatteutredningen och annat som skall kunna sätta bättre skjuts på ekonomin.

Herr Ekström säger att vi skall lägga ned kampanjen mot löneskatten. Jag vill påminna herr Ekström om att förslaget om höjning av löneskatten med 1 procent var ett kommunistförslag. Herr Sträng hoppade upp och ökade det till 2 procent, men ville egentligen hellre höja mervärdesskatten. Nej, vi tycker att det kommunistförslag som ni har fördubblat är någonting som man måste fortsätta sin kampanj emot.

Inga av de allvarliga, långsiktiga frågorna, som stagnationen i svensk ekonomi, tog ni upp, herr Ekström.

Herr KRISTIANSSON i Harplinge (c) kort genmäle:

Herr talman! Finansutskottets ordförande sade att jag inte hade någon anledning att reagera mot den senkomna propositionen därför att de åtgärder vi diskuterar redan är vidtagna. Ja, herr Ekström, har de avancerat så långt, så är det väl ännu mer förvånande att inte propositionen, som ju ändå inte är så omfattande, kunde ha legat på riksdagens bord när riksdagen samlades. Det finns i detta någonting av det gamla:

Vad göras skall är allaredan gjort

I herredagsmän reser icke så fort!

Det är möjligt att regeringen har sådana befogenheter, men det kanske ändå hade varit riktigt att redovisa detta i tid.

Jag skall svara på herr Ekströms fråga, ehuru herr Ekström inte svarade på min - det kanske han gör nästa gång. Herr Ekström frågade: Menade herr Kristiansson att den offentliga sektorn skulle ha varit lika liten till sitt omfång 1972 som den var 1960? Det menar jag självfallet inte, och det sade jag inte heller. Vad jag sade var att den industriella och varuproducerande sektorn rimligen borde haft en i förhållande till den offentliga sektorn relativt större andel än den har i dag. Man skulle med andra ord ha observerat hur dessa sektorer utvecklats jämsides med varandra. Jag är ganska övertygad om att vi då hade haft ett bättre läge än vi har i dag.

Jag anklagar alltså regeringen för att man icke under 1960-talet följde upp denna utveckling. Jag sade att den här utvecklingen har varit möjlig utan något knorr helt enkelt därför att den offentliga sektorn sugit upp all arbetskraft som näringslivet inte har kunnat sysselsätta och därtill också de nya som kommit ut på arbetsmarknaden. Det är naturligtvis dessa människor tacksamma för, men när nu finansministern säger att vi inte längre kan fortsätta med detta, helt enkelt därför att vi har kommit upp till skattetaket, då uppstår bekymmer. Det är inte bara så enkelt som att ropa på näringslivet och säga: Ta nu hand om dessa människor. Det har man nämligen inte förutsättningar till. Min kritik mot regeringens politik gällde just detta.

Därtill, om den offentliga sektorn skall i någon mån konjunktur-anpassas - herr Ekström anklagade herr Burenstam Linder för hans tal

om att minska den offentliga sektorn – så har regeringen under hela 1960-talet, då vi övervägande haft en högkonjunktur, handlat alldeles fel. Man har under denna tid låtit den offentliga sektorn svälla så starkt att t. o. m. regeringen själv nu, inte minst via kommunerna, måste slå till hårt mitt i en lågkonjunktur.

Herr LÖFGREN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Vad jag sade om kreditpolitiken måste jag tydligen upprepa för att det skall stå klart för herr Ekström:

”I reservationen 1 har vi också med skärpa uttalat att ett ensidigt utnyttjande av kreditpolitiken som stabiliseringsmetod inte återigen får tillgripas.”

Detta var kanske något annat än vad herr Ekström lade i min mun.

Herr Ekström sade att han inte brukar citera Svenska Dagbladet och Churchill. Nu gjorde han det i alla fall – det är kanske bäst att låta bli det i fortsättningen.

Herr Ekström är inte orolig för en ökning av den privata konsumtionen. Det vore bra om han hade rätt. Jag tror emellertid att det finns ett visst fog för de synpunkter jag i detta avseende framförde i mitt anförande.

När det gäller att jämföra vår konjunkturbedömning med den som regeringen gjort kan det kanske vara av intresse att notera vad herr Sträng sade så sent som den 8 november:

”Nu kan man naturligtvis bli lurad på utvecklingen, och jag kan väl säga här, i det allmänna samförståndets intresse, att både regeringen och oppositionen delvis har blivit lurade på utvecklingen. Den konjunkturuppgång som vi alla förväntade kom inte så snabbt som vi trodde vid värriksdagens avslutning”, osv.

Vi inom vårt parti är tydligen i gott sällskap. Vi har tagit konsekvenserna av vår bedömning av konjunktursituationen, men det är väl inte att ta miste på att vi varit mer pådrivande eftersom vi ansett att det varit angeläget att vidta kraftigare åtgärder än vad regeringen gjort.

Herr WERNER i Tyresö (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Herr Ekström försökte trösta mig med att bostadsbyggandets omfattning nästa år inte skulle minska. Nu handlar det mindre om att trösta mig och mer om att skaffa jobb till de byggnadsarbetare som går och stämplar eller hämtar socialhjälp. Det är inte tröst de behöver utan arbete, herr Ekström!

Sedan några ord om konjunkturväxlingarna.

Växlingarna i konjunkturerna beror inte på någon naturlag som alltid kommer att verka. Konjunkturväxlingarna är en följd av det kapitalistiska systemet. I tidigare samhällssystem hade man inga ekonomiska växlingar av den art som vi har i det kapitalistiska systemet. Då var ekonomins växlingar i stället avhängiga av fluktuationer i väder och skördar. Nu växlar konjunkturerna med kapitalisternas vilja att investera och spekulera.

Konjunkturväxlingar har en orsak – de uppstår inte bara därför att vi har ett internationellt ekonomiskt beroende. Det existerar ett sådant

Onsdagen den
13 december 1972

Konjunkturstimulerande åtgärder

internationellt beroende, och konjunkturväxlingarna uppstår alltid i någon nationell ekonomi eller i flera nationella ekonomier. De kommer inte hux flux, utan de uppstår därför att kapitalisterna producerar mera än de kan sälja till priser som skulle ge dem de profiter som de förväntar. Själva utvidgningen av den profitstyrda ekonomin kommer i motsättning till kapitalets profitbegär, och detta, herr Ekström, är krisernas grundorsak.

Allas rätt till arbete kan därför inte tryggas i det samhällssystem som vi lever i. Men herr Ekström har med sitt anförande visat att han inte är för ett avskaffande av det kapitalistiska systemet och att han inte är socialist vare sig i den ena eller andra meningen.

Det finns, herr Ekström, alternativ till regeringens politik i de förslag vi för vår del har framlagt utan att vi fördenskull ställer socialismen på dagordningen i morgon. Bidrag och subventioner till bolagen löser inte de problem som nu diskuteras. Vi beklagar att regeringen är så fixerad vid att detta är det enda sättet att lösa de aktuella sysselsättningsproblemen.

Till sist, herr talman, vill jag under p. 12 mom. B, i anslutning till motionen 1713 yrka, att riksdagen i skrivelse till regeringen hemställer om förslag om slopande av mervärdeskatten på livsmedel. Detta yrkande ersätter alltså mitt tidigare yrkande om bifall till nämnda motion.

Herr EKSTRÖM (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill till herr Werner i Tyresö säga att jag talade om miljonprogrammet i bostadsbyggandet och att det skall hållas. Jag är väl medveten om de bekymmer som byggnadsarbetarna har under kommande vinter.

Att resonera om vem som är socialist eller inte socialist under vintern 1973 tycker jag inte är särskilt motiverat i dagens konjunkturpolitiska debatt. Nu gäller det att sätta in åtgärder för att hålla sysselsättningen uppe. Därför vägrar jag att gå in på de programmatiska framställningar som herr Werner gjorde i sitt första anförande.

Nej, herr Burenstam Linder, vi riktar inte anmärkning mot hushållen för att de sparar mera under dessa båda år än vad man kunde förutse. Vad jag med mitt uttalande menade var att det är svårt att göra prognoser. Det stämde inte med tidigare erfarenheter, att hushållssparandet blev högre i en lågkonjunktur. Vi hade ingen erfarenhet av det tidigare, och det kunde rubba en hel del av de gjorda förutsägelseerna.

Jag tycker nog det vore värdefullt om herr Burenstam Linder, med hänsyn till den bekymrade min som kommunestyrelseordföranden Sundström i Arjeplog visade upp i TV-programmet i måndags, skulle ge honom en närmare förklaring till hur det skulle vara möjligt för Arjeplog att få flera sysselsättningstillfällen om vi håller arbetsgivaravgiften vid 2 procent än om samhället har resurser att sätta in selektiva åtgärder i lokaliseringspolitiken.

Beträffande arbetsgivaravgiften, herr Burenstam Linder, behöver vi väl inte åter diskutera om det var ett kommunistiskt förslag eller inte. Ni vet själva hur ni medverkade till att det blev en arbetsgivaravgift i stället för en höjd moms. Ni såg chansen, när herr Hermansson gjorde sitt uttalande om att kommunisterna gick emot en höjd moms, att kunna störta

regeringen. Då blev följden en arbetsgivaravgift. Vi kunde inte vika från vår mening, nämligen att det var angeläget att sänka den direkta skatten. Även ni hade uttalat önskemål i den riktningen, men sedan vägde taktiken över när det gällde att välja mellan olika åtgärder.

Javisst, herr Kristiansson i Harplinge, har enligt det ekonomiska kalendarium som är fogat till KI:s höstrapport en rad åtgärder vidtagits, vilket även skedde hösten 1971. Vad man nu begär är att på tilläggsstat I få medel till detta. Men i propositionen 125 föreslås också ytterligare åtgärder.

När det gäller frågan om kreditpolitiken, herr Löfgren, spelar man väl aldrig ensidigt med kreditpolitik eller finanspolitik. Men det är många gånger svårt för oss att kunna få er att inse kombinationen av dessa båda instrument som vi har att spela med.

Herr Löfgren kom tillbaka och sade att det är svårt att avgöra vem som har haft fel eller vem som har haft rätt vid konjunkturbedömningarna. Ja, herr Löfgren, det har varit svårt att avgöra detta. Men vi har hela tiden sagt att vi är övertygade om att ni överskattar värdet av de generella åtgärder som ni har velat få till stånd både nu och tidigare.

Herr WERNER i Tyresö (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Herr Ekström anser inte att det är angeläget att diskutera socialistiska lösningar den här vintern. Vilken vinter, herr Ekström, blir det aktuellt att vara socialist?

I den här debatten har sysselsättningsläget, dvs. den nuvarande arbetslösheten, varit en central frågeställning när det gäller den ekonomiska politikens utformning. För vår del har vi framhållit arbetslösheten som ett utmärkande drag i det kapitalistiska systemet.

Vi tillstyrker att statliga medel satsas på igångsättande av arbeten. Vi tillstyrker också att medel tas ur AP-fonderna för långsiktiga näringspolitiska initiativ, men att den nuvarande generositeten mot storföretagen skulle ha någon avgörande sysselsättningsskapande effekt betvivlar vi. Däremot har den en fördelningspolitisk effekt av rakt motsatt slag än den som vi förespråkar.

Herr KRISTIANSSON i Harplinge (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag hade väntat att av herr Ekström få en kommentar till kombinationseffekten av höjd löneskatt å ena sidan och höjt investeringsavdrag å den andra. Han har emellertid underlåtit att kommentera detta. Jag hoppas därför att finansministern i sitt anförande kommer att göra det.

Herr Ekström sade i sitt senaste anförande att det väl ändå måste vara viktigare att ha ett starkt samhälle – och det starka samhället menar han att man får genom löneskatten – för att därmed kunna hjälpa också företag i vissa lägen. Det orimliga i detta resonemang är, herr Ekström, att man här beskattar även dåligt lönsamma företag och t. o. m. nystartade företag före vinst. Vi inom centern menar att detta kan inte rimligen vara en åtgärd för att stärka företagen, oavsett var de ligger, men framför allt inte i de zoner där företagen har det särskilt besvärligt.

Onsdagen den
13 december 1972

*Konjunkturstimu-
lerande åtgärder*

Herr BURENSTAM LINDER (m) kort genmäle:

Herr talman! I sitt första inlägg gjorde herr Ekström gällande att jag hade talat om selektiv politik som förhatlig. Nej, jag har sagt att det fordras en blandning av selektiv politik och mera allmänna åtgärder och att man för närvarande kommit att lita för mycket på den selektiva politiken. Jag stödde den uppfattningen på ett citat av vad Bertil Olsson hade sagt. Det skulle vara intressant att höra hur herr Ekström ser på Bertil Olssons uttalande.

Om vi förflyttar oss till Arjeplog vill jag säga till herr Sundström att om riksdagen gjorde som vi vill, nämligen tog bort löneskatten helt och hållet i det inre stödområdet, skulle sannolikt sysselsättningstillfällena i Arjeplog bli bättre än vad de kommer att vara med den långtgående rangordningen av orter som blir ytterst negativ för de många orter som icke är klassade högt upp på listan. Dessa synpunkter har också framförts från Arjeplog, Jokkmokk och många andra sådana orter.

Det finns visst ljusa inslag i bilden, herr Ekström. Valutarens ökat – det råder inget tvivel om det – även om det skett till ett mycket högt pris. Vi hade menat att det hade varit enklare att få en gynnsam valutautveckling, om man hade ställt pengar till förfogande så att det hade varit möjligt att bygga ut näringslivet i stället för att använda den socialdemokratiska metoden att öka valutarens genom att skapa en hög arbetslöshet och därmed en låg efterfrågan på varor från utlandet.

Det är möjligt att jag har målat en alltför mörk bild, men det enda jag har gjort är dock att citera allmänt tillgängliga statistiska uppgifter. Om herr Ekström vill ha en deprimerande bild, kan jag på nytt citera ur Landsorganisationens höstrapport, där det sägs: "Med dessa utvecklingstendenser verkar det som om vi skulle tvingas konstatera att den svenska ekonomin för andra året i följd bragts ganska nära fullständig stagnation." Jag har strukit under de här två citaten med rött och skall be att få överlämna rapporten till herr Ekström så att han kan klaga över mörka beskrivningar på andra håll.

Jag menar, herr talman, att det är oroande att herr Ekström i sitt mycket långa anförande alls inte ville ta upp de långsiktiga frågorna. Är det inte ägnat att hos herr Ekström och herr Sträng väcka funderingar att nyetableringen inom svenskt näringsliv gått ned så kraftigt som den gjort? Är det inte ägnat att väcka oro att sedan 1965 en lång rad av olika mätare på den ekonomiska situationen har tenderat att gå i sämre riktning hos oss än i andra länder i fråga om sysselsättning, investeringar och annat?

Herr LÖFGREN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag måste återkomma till herr Ekströms yttrande angående kreditpolitiken. Jag är litet bekymrad därvidlag. Han tycks inte vara på det klara med att man vid förra konjunkturuppgången verkligen förde en ensidig kreditpolitik. Det gjorde man. Detta var alldeles särskilt till skada för de små och medelstora företagen som blev hårt drabbade. Om inte herr Ekström tycker att vårt påpekande är värt ett allvarligt beaktande, är jag bekymrad. Då finns det anledning för alla dessa företagare att med oro se på framtiden just i detta avseende.

Jag kan naturligtvis inte hjälpa att herr Ekström anser att vi överdriver tron på de generella åtgärderna. Vi har inte bara förespråkat generella åtgärder, men vi har den bestämda uppfattningen att generella åtgärder får en helt annan effekt än den som herr Ekström vill tillmäta dem.

När det gäller konjunkturbedömningarna kan sägas att vi i i viss mån fått justera dem. Det har man gjort på ömse håll, men det måste i alla fall slås fast, att vi både förra hösten och denna höst varit pådrivande i fråga om åtgärder i den rådande konjunktursituationen. Sysselsättningsläget är ju så allvarligt att man inte kan undvika att vidta kraftigare åtgärder.

Herr EKSTRÖM (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag ger herr Löfgren rätt så till vida att ni tror er ha framstått som pådrivande genom att ni kommit med förslag i form av motioner någon vecka eller några veckor före regeringens proposition. Detta gäller både nu i höst och under förra hösten. Men att era förslag i sak skulle varit pådrivande vill jag starkt betvivla. Vi har under denna höst befunnit oss i precis samma läge som förra hösten. Av vissa skäl har ni ansett det vara taktiskt klokt att visa er angelägna om åtgärder, trots att ni hela tiden vetat att regeringen successivt ända från våren 1972 och fram till höstriksdagen vidtagit en rad åtgärder.

Jag undrar hur det skulle ha sett ut under den förra högkonjunkturen, om man haft en kreditpolitik som inte varit stram. Vad skulle ha inträffat efter det att konjunkturen vänt? Det är en fråga som man absolut måste ha rätt att ställa!

Jag blev litet förvånad när herr Burenstam Linder i dag talade om det tvivelaktiga i att ge rangordning åt orter. I måndags var herr Burenstam Linder av samma mening som vi att man inte gärna kan göra på det sätt som centerpartiet ger sken av skulle vara möjligt, nämligen att som en tunn pannkakssmet sprida ut industrier över hela detta land. Då tog herr Burenstam Linder avstånd från detta. Men när jag nu ställde en konkret fråga beträffande Arjeplog verkade det som om han var litet i gungning. Herr Burenstam Linder kommer väl ändå att stå fast vid den ställning som hans partivänner har intagit i utskottet när vi omsider på fredag och lördag skall ha "Hembygdens dag" här i kammaren.

Den rapport, som herr Burenstam Linder var vänlig nog att säga att jag skulle få, har jag läst före honom. Men att det skulle vara LO:s rapport bestrider jag. Det är ekonomer i LO som har gjort sina bedömningar och avgivit den här rapporten. Men något formellt ställningstagande från LO föreligger inte.

Jag tror inte det är lönt, herr Werner i Tyresö, att vi fortsätter att diskutera om socialism i dag, eller vilken vinter jag kommer att bli socialist i herr Werners ögon. Det är inte detta det gäller, utan här gäller det för oss att ta ställning till ett paket som innebär en satsning på drygt 1,5 miljarder kronor för att hjälpa till att hålla sysselsättningen uppe under den vinter som nu stundar.

Herr finansministern STRÄNG:

Herr talman! Det kanske är mera å pliktens vägnar som jag reser mig i bänken för att hålla ett anförande här i dag. Det är ju ganska tätt med de

ekonomiska överläggningarna och debatterna. Efter att ha läst igenom finansutskottets betänkande har jag funnit att utskottsmajoriteten säger det som behöver sägas. Till yttermera visso har utskottets ordförande här kommenterat betänkandet med hänsyn till de inlägg som gjorts från oppositionens sida. Egentligen skulle jag därför så här under höstriksdagens avslutningsskede för ovanlighetens skull kunna resa mig i bänken och bara säga att jag helt och fullt instämmer med utskottsmajoriteten och dess ordförande herr Ekström i vad han har sagt, men det skulle kanske uppfattas som litet oartigt att endast göra det.

Därför skall jag inskränka mig till några reflexioner som jag har tecknat ned medan jag satt och lyssnade på oppositionens talare. Deras inlägg har varit föredömligt korta och koncentrerade och hållit sig till vissa speciella avsnitt i det i övrigt relativt omfångsrika material som man kan behandla. Ett undantag utgör möjligen herr Burenstam Linder, som sin vana trogen hann med väldigt mycket i sitt något längre inlägg, kanske på bekostnad av ett inträngande i varje enskilt avsnitt. Men han hann beröra många ting.

Jag vågar kanske säga att vi i dag förefaller att vara mer eniga om konjunkturbedömningen än vi har varit tidigare under liknande debatter. Jag har emellertid fäst mig vid uppfattningen – jag tror det närmast var herr Löfgren som företrädde den – att man så här på förhand vill försäkra sig om att den konjunkturuppgång som vi väntar på inte får föranleda att man använder de penningpolitiska medlen på samma sätt som under tidigare konjunkturuppgångar för att bromsa farliga överslag, dvs. kreditrestriktioner och räntepolitik. Det är klart att man alltid kan rikta sig mot de medel som används, därför att medlen känns och måste kännas när de sättes in. Man kan visserligen ha den uppfattningen att regeringen borde vara så till den grad förutseende att den snabbt gör ingrepp med de medel som står till förfogande, så att det hela skötes på ett smidigare sätt och följaktligen svedan inte skulle behöva bli så hård. Men jag har många gånger tidigare i sådana här debatter vänt mig emot att man nu angriper vad som skedde 1970 och sedan avstår från att i klartext beskriva vilka alternativa möjligheter som förelåg. Jag tycker inte att man från oppositionens sida kan resa sig upp och slå sig för bröstet och säga: Vi varnade dock tidigare. För det gjorde man icke från oppositionens sida. Man sade visserligen att vi skall använda de finanspolitiska medlen starkare. Men när den frågan ställdes på sin spets i den gamla riksdagens bevillningsutskott, var det ingen inom oppositionen som ville ta konsekvenserna av det allmänna talet om att starkare använda de finanspolitiska medlen, eftersom detta ju i klartext innebär att man skall bjuda svenska folket högre skatter, och skatterna är ju enligt vår allmänna uppfattning – framför allt har oppositionen varit flitig företrädare för den uppfattningen – tillräckligt höga som de för närvarande är och har varit även under år 1970.

Om man roar sig med att studera akterna i efterhand så kan man enkelt och kort uttrycka det sålunda att under den våldsamma hets vi hade under konjunkturen 1970 och som tog sig uttryck i en mycket märkbar dålig balans mellan export- och importutvecklingen och som tillika spillde över i en mycket stark nedgång i valutareserven, som

sänktes från 6 miljarder till drygt 3 miljarder, låg vi – det har jag sagt tidigare – så farligt nära en spekulativ valutasituation från vår omvärld att någonting måste göras.

Man använde de kreditpolitiska och räntepolitiska vapnen. Och nu i efterhand kan vi ju konstatera att det var industrins våldsamma inköp och uppbyggnad av lagertillgångarna som under sista halvåret 1969 och första halvåret 1970 föranledde denna för nationen så ömtåliga situation.

Det var emellertid inte på det sättet att de svenska konsumenterna drev på konjunkturen upp till en farlig överansträngning, för under 1970 höjde vi den privata konsumtionen med 3 procent samtidigt som vi hade en BNP-ökning som låg 1 à 1 1/2 procent högre. Man kan följaktligen inte gärna göra gällande att vi skulle ha tillgripit andra metoder – dvs. skattehöjningar -- för att pressa ned den privata konsumtionen.

Med dessa kreditpolitiska och räntepolitiska ingripanden vände man sig mot den sektor som man skulle vända sig mot. Man kan måhända i efterhand fråga sig: Hur kunde industrin realisera en betalning av en lageruppbyggnad som rörde sig om 4 1/2 miljarder under den här tolv månadersperioden mot den normala lagerökningen på 1 1/2 miljard under en relativt god och jämn konjunktur?

Om man kommer ihåg dessa enkla, siffermässiga fakta, bör man nog vara litet försiktigare när man dels kritiserar vad som skedde 1970, dels försöker utkräva något slags förhandsåtagande från regeringens sida att under inga förhållanden tillgripa vad man brukar kalla penningpolitiska åtgärder. Om jag skall fortsätta i mitt ämbete – och det kommer jag väl i varje fall att göra under 1973, och sedan får vi tala vidare om det när svenska folket har sagt sitt ord i en valrörelse – så kommer jag säkerligen att tvingas förbehålla mig rätten att använda just det medel som vid tillfället anses vara det lämpligaste medlet och som riktar sig mot den sektor som betraktas vara den sektor som driver konjunkturen emot risken av en överansträngning. För mig är det helt enkelt ett normalt förståndsmässigt och logiskt resonemang. Jag kan därför självfallet inte ställa ut några slag av garantier, om det var det herr Löfgren var ute efter. Jag fick också ett intryck av att det i reservationerna till finansutskottets betänkande låg ett liknande krav. Oppositionen säger där på förhand ifrån att dessa medel icke får användas. Jag tycker att detta är kortsiktigt och felaktigt.

Vi hade den senaste ekonomiska debatten här i riksdagen för ungefär fem veckor sedan. Det är naturligtvis svårt att nu försöka vara något mera aktuell än jag var då. Den konjunkturrapport som KI då hade avgivit, betecknad konjunkturinstitutets höstrapport, hade emellertid den lilla ofullständigheten – helt naturligt för resten – att den inte kunde ta hänsyn till de extra stimulanser som innefattades i den lilla finansplan, daterad den 25 oktober, som presenterades på riksdagens bord – det säger jag till herr Löfgren – så pass snabbt som det rimligtvis var möjligt. Riksdagen hade ju knappt hunnit mer än samlas när den fick detta besked.

Men om jag som sagt nu skulle försöka vara något mera aktuell, skulle jag vilja sluta i en något mera optimistisk ton än vad som redovisas på s. 19 i finansutskottets betänkande, där man lämnar en sammanställning

Onsdagen den
13 december 1972

Konjunkturstimulerande åtgärder

av försörjningsbalansens förändringar från 1972 till 1973. Vi har måhända förutsättningar att tro på en högre takt i investeringarna totalt sett än vad som där redovisas. Vi har kanske anledning att räkna med en högre takt i industrins byggnadsinvesteringar på grund av den speciella favör som det 10-procentiga investeringsavdraget innebär. Möjligen bör också prognosen för maskininvesteringarna inom industrin kunna revideras uppåt när det extra avdraget justeras från 20 till 30 procent.

Den stora och dominanta delen av vår industriella sektor, dvs. verkstadsindustrin, uppvisar enligt höstrapporten kanske inte en så särdeles god fart som man skulle önska. Man kanske dock vågar säga att man även för denna sektor under de senaste månaderna, framför allt mot bakgrunden av den starka ökning i orderingång från exportmarknaden som avläses under sista kvartalet i år, kan räkna med en volymmässig investeringsökning.

Jag tycker vidare att exportprognosen för 1973 i konjunkturinstitutets omfattande och mycket innehållsrika höstrapport verifierar våra antaganden – jag säger *våra* antaganden, eftersom jag inte hört någon som anmält avvikande mening – om att en klar vändning i efterfrågan utifrån skulle vara för handen.

Nu vill man göra gällande att exporten varit skral under 1971 och 1972 – jag fick det intrycket när jag lyssnade till herr Burenstam Linder – men så är inte fallet enligt den siffermässiga redovisningen. Vi hade en värdemässig exportökning 1972 på 8 procent – 4 procent i volym och 4 procent i pris – och man räknar med att den totala exportökningen skall gå upp till 14 procent under 1973, med uppdelning på 9 procent – enligt de senaste uppgifterna 10 procent – i volym och 4–5 procent i pris.

Jag skall inte ta upp tid med en beskrivning sektor för sektor, men vi kan nu avläsa en ökad efterfrågan utifrån med en snabb uppgång i fråga om order och med en förstärkning på prissidan. Man må säga vad man vill och man må göra vad man vill, men vad som sätter fart på industrin är just dessa faktorer: om någon efterfrågar produkterna och är beredd att betala ett högre pris, då vaknar investeringsviljan på allvar.

Efter de här inledande bemärkningarna skall jag försöka ta upp oppositionens inlägg i den ordning som de har presenterats från talarstolen.

Centerpartiets representant, som i dag var herr Kristiansson i Harplinge, uppträdde på ett sätt som inte är ovanligt för en centerpartiets talesman. Vad han sade var ju en verifikation på att det alltid skall vara dörrar öppna åt alla håll. Han anmärkte först på finansministern, som slagit till med skattebromsarna för kommunerna, och han gjorde det i ett tonläge som inte kunde uppfattas som annat än ett uttryck för obehag, olust och kritik. Men, sade han, det betyder inte att centerpartiet ogillar skattestoppet.

Skulle jag vara elak mot herr Kristiansson skulle jag uppmana honom att bestämma sig. Gillar herr Kristiansson att vi stoppade skatteökningen på den kommunala fronten, eller ogillar han det? Vill herr Kristiansson och de övriga centerpartisterna bryta sig ur den allmänna uppfattningen om önskvärdheten av att få ett stopp på skattehöjningarna och i stället livligt tala för en fortsatt kommunal skattehöjning? Innerst inne tror jag

inte det. Jag är litet elak mot herr Kristiansson när jag uttrycker mig på det här sättet. Han vill naturligtvis inte ha högre skatter, men han tycker att det är lämpligt att anklaga finansministern för att ha slagit till skattebromsarna. Det kan ju ha inneburit att rekryteringen av personal till de kommunala aktiviteterna i någon mån har minskat, och då kan man anklaga finansministern för att på sätt och vis ha medverkat till den arbetslöshet vi har i dag. Samtidigt sade herr Kristiansson försiktigtvis att naturligtvis håller han med om att vi skall ha stopp på skatterna.

Vidare kritiserade herr Kristiansson maskinavskrivningarna och uttalade sitt gillande av maskinavskrivningarna i ungefär samma andetag. Jag hittar där mycket av gammal bekant retorik från centerpartiet. Herr Kristiansson lever *väl* upp till gamla traditioner, när han presenterar viktiga frågor på det här sättet.

Sedan kom herr Kristiansson in på en annan fråga. Han sade att finansministern brister i logik, när han nu höjer arbetsgivaravgiften under avtalstiden och tidigare inte ville vara med om – för att nu tolka herr Kristianssons utsagda ord vidare -- något slags skattehöjning under 1970 med åberopande av att då var löntagarna avtalsbundna. Jag har många gånger sagt att om någon var ute efter en höjning av momsens 1970 för att den vägen få litet behagligare ingripanden på den penningpolitiska sidan, så vände jag mig mot detta. Så här i efterhand kan jag konstatera att det skulle ha varit fel att då höja momsens, med hänsyn till att konsumenterna inte var de som drev konjunkturen i höjden. Det skulle dessutom ha varit fel med hänsyn till att då var löntagarna avtalsbundna och saknade möjligheter att diskutera fritt före den 1 januari 1971. Men det är litet annorlunda den här gången, det måste nog var och en erkänna. För när den här arbetsgivaravgiften träder i kraft den 1 januari 1973 sker samtidigt en skattesänkning för löntagarna – som är av det formatet och den omfattningen att det inte finns någon löntagare som kan säga att han förlorar på operationen. Det är den väsentliga skillnaden, och jag hoppas jag har gjort klart för herr Kristiansson vad det här innebär: det föreligger inte någon brist i logiken, utan förutsättningarna är helt annorlunda vid de båda tillfällena.

Jag skall sedan beröra vad herr Löfgren anförde. Han fäste ganska stort avseende vid det avsnitt i de till finansutskottets betänkande fogade reservationerna där reservanternas för ett för mig utomordentligt svårförståeligt resonemang om förändringarna i räntepolitiken. Jag tror att det står på s. 75, om det är någon av kammarens ledamöter som vill speciellläsa det avsnittet. Jag läste det ett par gånger men blev inte riktigt på det klara med vad reservanternas menar. De talar om att man skall försöka föra en räntepolitik som medför att det inte är så stor skillnad mellan lång och kort ränta, utan man skall försöka få en bättre anpassning av differensen. Sedan säger reservanternas att det, om jag läst texten rätt, skulle kunna föra med sig fördelen att man kunde få en billigare finansiering av bostäderna – och därmed en viss sänkning av hyrorna – och man skulle kunna åstadkomma en viss förbättring för företagen när det gäller deras långa upplåning.

Om jag ur detta mycket dunkla resonemang skall försöka dra en slutsats gör jag det på följande sätt, herr talman. Jag tror inte att

reservanterna är beredda att ställa sig upp och kräva: Nu skall vi ha ett höjt diskonto! Det är diskontot som direkt avgör vad de korta krediterna skall kosta -- det må vara rörelsekrediter, konsumtionskrediter, företagskrediter, förlagskrediter eller vad det än är. De korta pengarnas pris avgörs ju direkt av diskontots läge. Jag tror emellertid inte att reservanterna är beredda att här rekommendera en räntehöjning, och då skulle väl slutsatsen logiskt bli att man i stället begär en sänkning av kapitalmarknadsräntan. Det skulle då medföra den lyckliga utvecklingen att vi skulle få ett förbilligande av bostadsfinansieringen och av företagens långfristiga investeringar, som de i allmänhet finansierar genom obligationsupplåning.

Under de båda lågkonjunkturåren 1971 och 1972 har vi sänkt diskontot från 7 till 5 procent i olika etapper, men vi har sänkt den långa räntan med bara en kvarts procent -- och det finns naturligtvis en tanke bakom detta. På grund av -- det kan jag väl säga -- en statlig underbalansering av budgeten har vi haft en kraftig likviditetsuppladdning i det korta banksystemet, och hade de korta pengarna haft en prisrelation till de långa pengarna som varit oriktig hade man ju haft en faslig brist på kapitalmarknadens resurser.

Vi kände detta framför allt under senare delen av 1960-talet och även under år 1970. Alla de bostadsbyggare som då i sina byggnadskreditiv skulle vara underkastade den höga korta räntan plus kreditivavgift var till ytterlighet angelägna om att snabbt få avlyft i hypotekslån på den långa kapitalmarknaden. Det var ett väldigt driv efter de pengarna. Och naturligtvis vill också företagaren, som inte gärna vågar satsa på en större investering med korta pengar som kan sägas upp när som helst, ha ett långt lån från kapitalmarknaden. Också våra kommuner har behov av att konsolidera sin korta upplåning och komma över i långa revers- eller obligationslån. Hela den partipolitiska debatten i Stockholms stad har ju rört sig om hur den borgerliga majoriteten i Stadshuset levde på vigilans med korta krediter i banksystemet, vilket man nu har rättat till dels genom en klokare budgetpolitik, dels genom en konsolidering av upplåningen genom att växla över i kapitalmarknadspengar.

I en sådan situation var det inte så överraskande om regering och riksbank sade sig: Vi måste nu, när vi har en chans att sänka diskontot, se till att vi får en mot marknaden bättre svarande balans mellan priset på de långa och de korta pengarna. Därför har de långa pengarna haft ett praktiskt taget oförändrat pris -- vi har sänkt det med en kvarts procent.

I dag är läget litet lugnare, så länge vi har det låga diskontot. Men jag vill göra kammaren uppmärksam på -- utan att annonsera någonting i något avseende -- att runt om i världen har det under de senaste månaderna pågått en medveten räntehöjning, ett höjt pris på pengarna. Det är ett naturligt resultat av att högkonjunktura börjar blomma upp. Och statsledningarna -- de må tillhöra labour, de liberala eller de konservativa -- använder de penningpolitiska medlen i den konjunkturpolitik som ingen statsledning kommer undan.

Skulle vi nu -- och det här är helt hypotetiskt bara för att beskriva ett problem, jag tycker om att göra det ibland -- komma i en situation där en diskontohöjning blir aktuell även för vårt land, kommer det omedelbart

att utlösa ett utomordentligt starkt krav från fastighetsägare, de allmänna företagen och de bostadskooperativa företagen att snabbt få avlyfta en kreditivstock som i dag går upp till 7 miljarder kronor — den har aldrig förut varit så hög — på den långa kapitalmarknaden för att kunna undvika att hyrorna blir högre än de i annat fall skulle bli.

Om man i dagens penningpolitiska och konjunkturpolitiska läge skulle ge sig på en sådan operation som att sänka den nuvarande kapitalmarknadsräntan är det väl självklart att vi inte får några pengar alls till kapitalmarknaden. Vi får de pengar som AP-fonderna kan skaffa fram — 10 miljarder kronor i placeringar via avgifter och ränteersättningar på tidigare utlagda lån. Men det är inte bara AP-fonderna som skall se till att den långa marknaden har medel.

Man kan också ställa den intressanta frågan: Skall man tvinga AP-fonderna att få avgjort mindre betalt för sina medel än vad andra placerare på lång marknad samtidigt kan erhålla? Det är en intressant fråga. Svarar man ja på den skulle det innebära att AP-fonderna skulle subventionera vissa sektorer och områden inom svenskt näringsliv.

Vi har diskuterat den frågan inom mitt parti, senast på den partikongress som vi hade i höstas. Partikongressen avvisade den tanken mycket bestämt. Den sade att man har rätt att få samma avkastning på arbetarnas pengar i AP-fonderna som på andras pengar med hänsyn till den efterfrågan och det marknadsläge som föreligger.

Till detta kommer ytterligare en synpunkt som har sitt intresse. I dag ligger kapitalmarknadsräntan i vårt land någonstans omkring 7,5 procent. Utomlands ligger den i dag väsentlig högre. Under 1971 och 1972 har vi haft möjligheter att låna relativt kort på den s. k. eurodollarmarknaden, eller utlandsmarknaden, för ganska billiga pengar. Men det är ju inte den korta upplåningen — när pengarna kan sägas upp när man ligger mitt i ett investeringsprojekt — som man är ute efter. De långbundna lånens ränta har alltid legat högt, och i dag är det inget tvivel om — jag har haft anledning att studera det här under de senaste veckorna — att vi, om vi vill refinansiera oss på utlandsmarknaden, har att räkna med en lång ränta som ligger mellan 1 och 2 procent högre än den svenska kapitalmarknadsräntan.

Låt oss föra det här resonemanget vidare! Om man är medveten om svårigheterna att låsa in pengarna innanför ett lands gränser och vet med sig att människorna, om de har placeringsmöjligheter, gärna placerar pengarna där de får den bästa avkastningen — och det är väl inte så mycket att bråka om; det är det egna intresset hos människan som ger de här utslagen —, då ser man att det uppenbarligen är orimligt att lägga in beställningar på sänkt kapitalmarknadsränta i dagens ekonomiska situation.

Jag har velat säga detta därför att när jag läste det här fram och tillbaka var det för mig helt oförklarligt. Jag har försökt läsa ut någon tanke bakom det, och det var den tanke som jag här har beskrivit. Därför vill jag också tala om, att jag inte ser någon möjlighet att komma fram på de vägarna.

Herr Löfgren hade flera saker att ta upp. Han talade — om jag har antecknat rätt — om att det var rätt orimligt att stå fast vid höjningen av

Onsdagen den
13 december 1972

*Konjunkturstimu-
lerande åtgärder*

arbetsgivaravgiften. Han förde ett intressant marinbetonat resonemang om vind i seglen och åror och paddlar – det skall jag kanske inte ägna mig så särdeles mycket åt -- men han kom också in på exportutvecklingen. Där är ju, som jag hastigt har beskrivit, trenden optimistisk för närvarande, och det tycker jag man kan dra ganska klara slutsatser utav.

Sedan kommer jag över på herr Burenstam Linder. Jag beklagar om jag inte kan följa honom i alla de frågor han tar upp. Jag har ju haft tillfälle att träffa herr Burenstam Linder i några sådana där tvåmansdiskussioner, och det är svårt att hinna med allt, för herr Burenstam Linder har en debatteknik som – om jag nu skall tala bildligt – påminner om ett flitigt bi som får för sig att det skall suga honung i så många blommor som möjligt på så kort tid som möjligt. Följaktligen får jag fästa mig vid några av de mer väsentliga frågorna.

Om andra länder skulle ha haft en lika svag utveckling som vi, då skulle det ha varit bedrövligt enligt herr Burenstam Linder. Då skulle vi inte ha haft någon exportexpansion, och följlaktligen har vi andra nationer att tacka för att vi inte har det sämre än vad vi i verkligheten har.

Jag har sagt tidigare i våra ekonomiska debatter -- jag är ledsn om jag behöver upprepa det -- att när jag jämför utvecklingen ute i Europa med den svenska utvecklingen kan jag konstatera, att utvecklingen i Europas länder skiljer sig från den svenska under de här nedgångsåren. Och det är ju utifrån nedgångsåren som herr Burenstam Linder för något slags resonemang om att om vi hade haft en BNP-ökning som legat vid 4 eller 5 procent i stället för vid ± 0 eller +2 och några tiondelar, som det ser ut att bli 1972, skulle vi ha haft så och så många miljarder mer att dela på -- här har nämnts siffran 10 miljarder. Men vad som är intressant i en sådan jämförelse, herr talman, är att vi är praktiskt taget den enda nation i Europa som under de båda nedgångsåren har höjt de industriella investeringarna. I Europa har man hållit sin BNP-ökning uppe genom ett intensivt bostadsbyggande och en expansion av offentliga investeringar. Herr Burenstam Linders företrädare i talarstolen har aldrig varit intresserade av i varje fall en expansion på den offentliga sektorn. Det är möjligt att vi efter detta får i herr Burenstam Linder en livlig talesman för en snabb expansion i offentlig sektor, och vi har naturligtvis då större möjligheter att komma på speaking terms med varandra än vad jag har haft med herr Burenstam Linders företrädare i talarstolen.

Den här expansionen i fråga om bostadsbyggande och på den offentliga sektorn nere i Europa har vi av naturliga skäl inte kunnat upprepa i Sverige. Vi har nämligen under hela 1960-talet haft ett bostadsbyggande, som har legat så avgjort före andra nationer att vi har uppnått någonting av vissa mättnadsfenomen, som jag emellertid tror är övergående. I herr Kristianssons i Harplinge andra inlägg, som var ungefär lika förbryllande som det första, låg det väl också en stadig kritik av den expansion man på offentlig sektor hade kostat på sig i vårt land under 1960-talet.

Vi säger nu att vi får lugna ned den expansionen av sakliga skäl. Vi har byggt ut grundskolan -- det var ett stort åtagande för kommunerna. Vi har haft en expansion på sjukhusfronten som har varit ett utomordentligt

kraftprov för landstingen. Vi har börjat på att komma till rätta med miljöfrågorna i kommunerna, även om åtskilligt återstår där ännu. Vi har även på fritidsfronten hunnit med ganska mycket i fråga om simhallar och gymnastiksalor och idrottshus och mycket annat. Det är naturligtvis inte färdigt, men det har skett mycket där under 1960-talet. Vi startade ju ifrån en väldigt låg utgångspunkt.

När man nu börjar få en viss mälnad i sådana här avseenden, är det naturligt att den kommunala aktiviteten får dämpas, och vi har ansett -- och det har kommunmännen också ansett -- att man kan dämpa ned den aktiviteten nu, framför allt mot bakgrunden av att de har varit lika intresserade som jag av att inte behöva höja kommunalskatterna annat än i absoluta undantagsfall.

Det har funnits en möjlighet att följa med i den här BNP-takten, om vi skulle ha dragit i gång ett ännu värre bostadsbyggande, tvärtemot vad bostadsvårdarna och fastighetsägarna och allmännyttiga bostadsföretag och kommunerna och bostadskooperationen anser, om vi skulle ha låtit bli skattestoppet på den kommunala fronten och uppmuntrat kommunerna att höja skatterna och bygga flera sjukhus och flera skolor, även om behovet inte skulle ha varit så där absolut påtagligt.

Det här är, menar jag, plausibla förklaringar. Vi gjorde undan på 1960-talet mycket som de europiska länderna har att göra för att hinna i kapp. Det är den industriella fronten som enligt min mening är den strategiskt viktiga fronten framöver för landets ekonomi. Där behöver vi sannerligen inte skämmas vid en jämförelse med omvärlden.

Man är skyldig, sade herr Burenstam Linder, att driva den ekonomiska politiken så, att ingen behöver vara arbetslös. Det är ett fint mål, och det finns ingen i den här kammaren som inte är benägen att sluta upp kring det målet. Men sedan kommer man ju över till den hårda och besvärliga verkligheten. Att sätta målet är ganska lätt, att stå i talarstolen och säga att så skall det vara föranleder inte heller några speciella mödor. Det är när man skall förverkliga det målet -- i en ekonomi som vår, inplacerad i en omvärld som vi måste ta hänsyn till -- som man konfronteras med svårigheterna.

Men även här var herr Burenstam Linder inne på ett försök till en internationell jämförelse hur man hade klarat upp arbetslöshetssituationen. På den punkten har herr Burenstam Linder fel. Jag brukar alltid göra reservationer vid all sådan här statistikjämförelse. Men vi har tagit in arbetslöshetssiffrorna, säsongrensade för andra kvartalet 1972 -- och färskare kan det inte gärna bli. Där visar England på en arbetslöshet på 3,5 procent och USA på 5,8 procent. Jag utgår ifrån att herr Burenstam Linder, som är intresserad av de här frågorna, följer den internationella ekonomiska debatten. Därvidlag kunde han avläsa för en vecka sedan en deklaration ifrån den amerikanska statsledningen att, om man kommer ned till 5 procent arbetslösa, är det liktydigt med full sysselsättning enligt den amerikanska administrationens uppfattning.

Vi är mera ambitiösa, vi accepterar inte det. I den här siffran för andra kvartalet ligger USA på närmare 6 procent, nämligen på 5,8 procent. Frankrike ligger på 2,4, Italien på 3,7, Canada på 6,1, Belgien på 2,2, Danmark på 3,2 och Finland på 2,5 procent. Sverige ligger i den

Onsdagen den
13 december 1972

Konjunkturstimulerande åtgärder

jämförelsen på jämnt 2 procent. Det finns tre nationer i denna statistik som har lyckats bättre. De tre nationerna är Japan, Norge och Västtyskland.

Jag tycker inte precis att man behöver skämma ut det gamla Sverige, när vi i en sådan här statistik, om man nu skall röra sig med internationella jämförelser, har åtta nationer efter oss och tre nationer före oss. Då är det knappast något prov på något sådant definitivt misslyckande som herr Burenstam Linder ville göra gällande i sitt inlägg.

Det finns vissa andra jämförelser. Jag är medveten om att herr Burenstam Linder, som den nymornade politiker han är, naturligtvis kommer att säga att efter herr Strängs anförande måste han konstatera att han är mera intresserad av att hjälpa arbetslösa än vad herr Sträng är. Vad jag än kommer att säga kommer att föranleda kritik från herr Burenstam Linders sida.

Om man riktar uppmärksamheten inte bara på arbetslösheten utan även på sysselsättningen, finner man, att vi i dag har samma sysselsättning som vi hade 1970. Vi har, om jag sätter den svenska sysselsättningen i relation till vår befolkning det högsta sysselsättningstalet i alla avancerade industriländer. Det tycker jag spelar en viss roll. En beräkning av andelen som har arbete i industriländerna visar sålunda att en större procent av svenska folket har arbete än vad fallet är i andra industriländer. Det bör ju uppmärksammas.

Att vi ändå har en arbetslöshet som är för stor och som vi inte accepterar, betyder ju inte att vi slår oss till ro. Men man bör ju inte så ensidigt presentera den här nationen som en nation som har tappat intresset för sysselsättningen med den nuvarande regeringens ekonomiska politik. Sanningen är ju den rakt motsatta.

Herr Burenstam Linder åberopar en artikel från Bertil Olsson 1962. Jag har en färskare uppgift från Bertil Olsson, eftersom han sitter med i mitt planeringsråd och vi ägnade gårdagens förmiddag åt att diskutera just arbetslöshetsfrågorna. Där fick han presentera den sakkunskap han har skaffat sig och statistiska centralbyråns generaldirektör den sakkunskap han har skaffat sig via de statistiska undersökningar som sker på det här området. Jag kan säga att Bertil Olsson av 1972 står helt bakom den ekonomiska politik som regeringen har gjort till sin och som lägger en tyngdpunkt vid arbetsmarknadsorganets aktivitet. Han tillät sig också säga att om vi i dag skulle redovisa arbetslösheten på samma sätt som vi redovisade den i början och under 1950-talet, skulle vi inte ha någon arbetslöshet i dag.

Men vår ambition har drivit oss till ... och så kommer det att vara även i fortsättningen - att ta fram människor som tidigare inte gjorde något försök att anmäla sig på arbetsmarknaden. Det förekommer en aktiv uppsökande verksamhet med avseende på gifta kvinnor eller kanske på människor som av en eller annan anledning ansåg det hopplöst att anmäla sig. Nu tar vi fatt på dem och försöker ge dem ett arbete. Vi skolar om dem.

Jag är medveten om att många är kritiska mot omskolningen och menar att det vore bättre att ge pengar till industrin så reder problemen upp sig av sig själva. Men så är det sannerligen inte. Industrin vill ha

personer som har någon erfarenhet och några kunskaper rörande det jobb som de sätts in i. Industrin är inte så pigg på att själv ta på sig den utbildningen. Inte ens om vi betalar 40 procent av lönen och inte ens om vi betalar 5 kronor i timmen för alla ungdomar som är under 25 år är det så särdeles attraktivt för industrin. I den höga takt som industrin har nu vill man gärna ha folk som är litet hemmastadda i det arbete som de skall ta på sig.

120 000 personer per år får omskolning. Av dessa placeras 80 000 inom två månader i det yrke som de omskolats för, och 20 000 personer placeras i närliggande yrken. Men det återstår 20 000 personer som inte kan placeras inom rimlig tid. Man får ge dem en, två och kanske tre omskolningar. Det uppmärksammas och kritiseras mycket ofta, det är jag medveten om. Men vi vill inte ge upp hoppet förrän det är alldeles omöjligt. De fallen talar man om men inte om det resultatgivande omskolningsarbete som sker via arbetsmarknadsverket.

Jag tror att det var herr Burenstam Linder som tillät sig säga att småföretagen kommer i kläm; regeringen intresserar sig för de stora. Herr Burenstam Linder och även hans partiledare har vid några tillfällen betecknat vår ekonomiska politik som en avancerad form av myglingsekonomi, ett försök att misstänkliggöra, ett försök att skapa en olustig stämning, påståenden som jag tycker att man i det gamla högerpartiet och i det moderna moderata samlingspartiet kunde hålla sig för god för att föra vidare. Herr Burenstam Linder och jag har diskuterat denna fråga tidigare.

Vår ekonomi bygger i många stycken på att vi har företag som är slagkraftiga ute på världsmarknaden, och dessa företag har småföretag som underleverantörer i stor utsträckning. Det är således fel att se en motsättning mellan de stora och de små. De är alla företagare och beroende av varandra. Det är banalt att behöva understryka det när man diskuterat med herr Burenstam Linder, men det är ibland nästan nödvändigt.

När det gäller frågan om akademikernas arbetslöshetsproblem är det naturligtvis en fråga som har överraskat både oss och akademikerna. Det har tidigare varit så att den som har skaffat sig en akademisk examen har varit garanterad en välbetald och i socialt avseende ansedd sysselsättning. När nu inte det kravet till alla delar kan uppfyllas, blir det något av en chockverkan inom de akademiska kretsarna.

Det är sannerligen inte lätt att hitta några lösningar på det här problemet. Vi kan erinra oss några ord ur Havamal: "Ej lättare börda man bär på vägen än kunskap mycken." Var jag än hamnar – om jag står som grovplåtslagare eller svetsare på ett varv, vi saknar sådana för närvarande i stor utsträckning -- kan det alltid vara bra om jag har en akademisk examen bakom mig så att jag kan tala engelska och tyska, vet litet om samhällsproblemen eller historien, som är grundläggande för mycket i dagens situation. Men jag är medveten om att det inte är vad akademikerna har tänkt sig när de har avsatt fem à sex år efter gymnasieutbildning för att skaffa sig denna mera kvalificerade teoretiska utbildning.

På en TCO-utbildningskonferens för ett par år sedan upphävde jag min

Onsdagen den
13 december 1972

Konjunkturstimulerande åtgärder

stämman och sade att det är på tiden att ungdomen nu börjar tänka om. Det är en fin tanke att varje pojke och varje flicka skall ha rätt till den högsta utbildningen -- och det skall de ha, det vill vi inte alls pruta på -- men de skall gå in i den utbildningen medvetna om att den inte innebär några absoluta garantier för att de har något arbete när de kommer ut från denna utbildning. Jag rådde följaktligen ungdomar med en klart praktisk läggning och fallenhet att i stället styra in på de rent yrkesbetonade banorna efter grundskolan och i varje fall efter gymnasieutbildningen. Om man har en klart praktisk läggning är det kanske inte så särskilt klokt att satsa de fem à sex mest receptiva åren på en utbildning som i och för sig är bra att ha, sett ur den allmänna lärdomsstandardens utgångspunkter, men som inte ger så särdeles mycket extra poäng när man skall ut på arbetsmarknaden och försörja sig och sin familj. Jag tror att ungdomarna börjar begripa det nu. Vi kan avläsa en nedgång i den tidigare ständigt pågående uppgången i inskrivningssiffrorna vid universitet och högskolor. Vi kan avläsa hur de studerande styr över till de praktiska linjerna, och jag tror att detta är en riktig utveckling.

Arbetslösheten är naturligtvis inte värre hos akademikerna än hos de kroppsarbetande. Även om herr Burenstam Linder har en alldeles speciell känsla för de ungdomar som har den teoretiska akademiska utbildningen, får jag säga att jag värderar alla ungdomar ungefär lika högt oavsett om de har den utbildningen eller inte har det. Det kan bero på ärftlig belastning att jag gör den värderingen liksom att herr Burenstam Linder gör en annan värdering. Därför ser jag arbetslöshetsproblemet som ett arbets- och sysselsättningsproblem inte för en speciell grupp utan för alla de människor som vill ut på arbetsmarknaden och som naturligtvis kommer att få finna sig i att ha ett arbete som inte alltid är vad de hade räknat med under utbildningstiden.

Herr talman! Jag borde naturligtvis ha avkortat detta anförande, eftersom jag egentligen inte hade så mycket att säga. Jag har försökt hålla mig till spridda reflexioner, som ligger något vid sidan av det rent formella innehållet i utskottsbetänkandet. Jag skall emellertid gå tillbaka till de problem som utskottet behandlar.

När jag läser reservationerna till betänkandet finner jag på nytt den ogenerade presentationen att nu bör statskassan kunna vara av med 2,2 miljarder kronor och nu bör vi sänka arbetsgivaravgiften. Jag envisas med att tala om detta i årsrater. Jag är nämligen absolut övertygad om att om man skulle ta bort arbetsgivaravgiften finns det inte en borgerlig politiker av kvinna född -- som gamle Olovson i Västerås brukade säga -- som skulle, i ett hett konjunkturläge resa sig upp i detta hus och säga: Nu, herr talman, yrkar jag på att vi höjer arbetsgivaravgiften med 2 procent. Detta återställande överlämnar man med varm hand åt mig och mina kolleger på regeringsplanet. Under sådana förhållanden tar jag mig friheten att resonera utifrån vad jag här kallar årsrater.

Vi har för närvarande under budgetåret 1972/73 en upplåning på 7 miljarder i den statliga budgeten. Jag har i dagarna avslutat budgetarbetet och håller på att skriva på den s. k. finansplanen, en akt som jag hoppas få sätta i händerna på riksdagens ledamöter den 11 januari nästa år. Jag skvallrar inte ur skolan alltför mycket om jag säger, att den budget som

jag kommer att presentera kommer att innebära att staten även för nästa budgetår, 1973/74, blir tvingad att ta en hög upplåning. Jag är inte beredd att på samma sätt som Erik Lundberg – han har citerats i reservationerna och i debatten här i dag – säga, att så länge den här upplåningen inte blir alltför orimlig i förhållande till BNP så är det ingen fara på taket.

Vi har under innevarande år en statlig upplåning som är så avgjort mycket högre än vad vi haft under mina nu snart 18 år som finansminister – även om man relaterar till BNP. Det finns risker för att vi nästa år – även om det inte behöver bli en exakt repetition – kommer så pass högt att vissa farhågor kan ställas. Skall vi till detta då klappa på med en ytterligare upplåning av ett par miljarder, räknat per år? Det går naturligtvis helt enkelt inte – såvida man inte hänvisar finansministern till att med våld, eller mildt våld, eller övertalning – det sista brukar kanske inte hjälpa så särdeles mycket – ger sig på att klara hela det statliga underskottet hos affärsbankerna. Var och en som har studerat litet av dessa frågor vet vad detta innebär i en uppåtgående konjunktur. Även staten måste realisera sitt pengabehov på lång kapitalmarknad i konkurrens med andra intressen.

Även om vi kommer att skära ner bostadsbyggandet en del så tror jag inte på någon brutal nedskärning, herr talman. Vi kommer att hålla miljonprogrammet. 820 000 lägenheter är byggda på åtta år. Det är två år kvar. Man kan ju variera konfekten och säga att 90 000 lägenheter om året kommer att byggas eller alternativt 95 000 respektive 85 000. Vi kommer dock att anstränga oss att fullgöra detta program eftersom vi har en gammal benägenhet att vilja hålla våra utfästelser. Jag tror också att den tillfälliga mättnad vi ser i dag inte skall behöva bli bestående.

Det sociala bostadsbidrag som vi tagit innebär ju att stat och kommun betalar 80 procent av den hyra som en familj betalar utöver 400 kronor per månad. Det maximala bidraget utgår med hänsyn till antalet barn, och detta maximala bidrag kommer att utgå någonstans omkring de 20 000 kronorna i taxerad inkomst. Avtrappningen är dock så pass försiktig att – jag tar nu ett relativt ytterlighetsfall -- en familj med fem barn blir av med det sista bostadssociala bidraget i en årsinkomst som ligger över 65 000 kronor. Då är det ju ingen tvekan om att det här görs en injektion för att hjälpa folk att betala sin hyra, en injektion som kommer att smitta av sig på efterfrågan. Vi kommer att komplettera detta med – det dröjer visserligen till den 1 januari 1974 – socialt bostadsbidrag för icke barnfamiljer, för ensamstående lägre inkomsttagare och för gamla eller handikappade människor samt för vissa ungdomar. Detta innebär också – nu höll jag på att prata för tidigt om budgeten – en så pass kraftig subventionering utav hyreskostnaderna att man även från det hållet bör kunna räkna med en ökad efterfrågan på bostäder. Från dessa utgångspunkter har jag kommit fram till att vi bör kunna klara av detta miljonprogram på tio år. Vi ligger nu litet före. Jag skulle bli ytterst överraskad om vi inte klarar av det.

Jag skall även säga några ord till herr Werner, som talar om stagnationens kris som en följd av det kapitalistiska systemet. Jag tror han uttryckte det ungefär på detta sätt: Inom det kapitalistiska systemet

Onsdagen den
13 december 1972

*Konjunkturstimu-
lerande åtgärder*

ersätter man arbetskraften med maskinerna. Industrin eller kapitalisterna får större och större vinster, blir mer och mer intresserade av att ersätta arbetskraften med maskiner. Arbetskraften blir utan arbete. Var slutar nu den här olyckliga utvecklingen eller trenden? Jag tror att även någon annan talare var inne på det intressanta problemet i sitt inlägg här i dag.

En del av oss har väl haft tillfälle att resa runt i världen då och då. Jag hamnade en gång i ett utvecklingsland söder om Medelhavet där svenskarna hade byggt en ny, modern kemisk fabrik för framställning av konstgödning. Denna fabrik var av precis samma klass som en avancerad industri av motsvarande märke här hemma i landet. När jag gått igenom hela produktionsprocessen och ser varan komma ut säckad och färdig och skall lastas på en båt som låg 50 meter nedanför kajen, då upplevde jag den stora överraskningen: Ett paternosterverk med araber, tvåhjuliga kärror och en åsna framför varje kärra fraktade alla dessa säckar ner till lastrumm:et. Jag sade till chefen att det här är ju horribelt: När du har en av världens mest moderniserade och rationella fabriker, varför har du då inte lagt in ett enkelt rullband att lägga säckarna på så att de går direkt ner till kajen? Han svarade då: Jag kan inte göra det för det här ger arbete åt 30 stycken araber och följaktligen får man pruta av på de rationella idéerna och synpunkterna med hänsyn till arbetssituationen.

Jag tar detta bara som ett litet lärorikt exempel på det problem vi står inför. Men jag är tämligen säker på att Lars Werner inte ett ögonblick önskar sig tillbaka till några primitiva metoder i produktionsprocessen. Är vi överens på den punkten kan vi fortsätta samtalet. Vi har då en industri som är marknadsbetonad och som skall slå ut sina varor på världens torg – om jag får uttrycka mig på det sättet. Där är det ingenting annat som gäller än pris och kvalitet. Kan man inte konkurrera med priset, då kan man inte sälja. För en nation som Sverige, som har en utrikeshandel som uppgår till ett värde av 45 miljarder i vardera riktningen – jag har sagt detta många gånger tidigare – är detta så avgörande för folkets standard, att vi inte kan pruta av på det. Och, herr Werner, vi säljer 90 procent av den svenska exportproduktionen på marknader där dessa regler gäller. De övriga 10 procenten fördelar vi på utvecklingsländerna och på östblocket. Man skulle kunna önska att det vore annorlunda. Jag har ju haft möjligheter att besöka bl. a. den största nationen i östblocket för att få tillfälle att fundera litet över möjligheterna till att utöka vår handel. Det kan vi göra om vi är beredda på att skattesubventionera eller på något annat sätt göra vår export billigare. Då accepteras det just därför att andra nationer skattesubventionerar när de säljer i öster. Den största delen av vår export – den till västvärlden – skattesubventionerar vi inte. Det är därför den riktiga handelsmarknad vi har och där gäller dessa regler – det kommer man aldrig ifrån.

Då kan man säga: Kommer detta att innebära att vi går mot en utveckling som är ödesbestämd? Allt fler maskiner kommer till, allt färre människor behöver anställas. Om man hela tiden har i bakgrunden att dessa maskiner producerar en vara, framställer en produktionsvolym, så är ju detta det avgörande. Jag brukar enkelt uttrycka det så att så länge vi har möjligheten att balansera vår utrikeshandel, så länge vi med exporten kan betala detta lands för varje år ökade import och de förluster vi gör på

tjänstesidan, så länge är det en fördelningsfråga, och man behöver inte ha den här fatalistiska synen att vi inte skall kunna skapa sysselsättning framöver. 40-timmarsveckan är ju inte något absolut slutmål. Det finns väl mycket som talar för att vi parallellt med den tekniska utvecklingen skall kunna fortsätta med att nedbringa arbetstiden under 1970-talet och 1980-talet på samma sätt som vi har gjort under 1960-talet och 1950-talet. Och får människorna mer fritid, någon mer fri dag i veckan, så sitter de ju inte bara och rullar tummarna, hoppas jag. Fåfång gå lär mycket ont, heter det, och svenska folket kommer inte att slå sig till ro med att sitta stilla. Människorna vill ut, de vill ha aktivitet, något som i sin tur kräver sysselsättning på servicesidan och mycket annat.

Man behöver inte se fatalistiskt på utvecklingen, men man måste å andra sidan kräva att svensk industri är med i den tekniska utvecklingen, om vi gör anspråk på att hålla den standard vi har och bygga på den ytterligare i framtiden.

Detta återför mig, herr talman, till en annan gammal tanke som väl av och till kommer i skymundan – och just nu kanske är i skymundan. Gösta Rehn och Rudolf Meidner skrev på 1950-talet något av en ekonomisk teori, som sedermera i långa stycken har varit vägledande för den officiella politiken. Denna teori har inneburit att de slagkraftiga företagen skall förses med folk medan de företag, vilka i en internationell konjunktur som är öppen mot hela världen inte kan hävda sig med mindre än att de möjligen betalar osedvanligt låga löner, får finna sig i en viss dämpning i sin verksamhet, när nu inte specifika beredskapsmotiv spelar in och gör att man den vägen bromsar utvecklingen.

Och så har det varit. Jag representerar själv i dag ett fackförbund som på de senaste 25 åren har reducerat arbetarantalet från skall vi säga 150 000 till 15 000 --20 000. Men produktionen i det svenska jordbruket har sannerligen inte minskat, tvärtom -- vi har en större produktionsvolym än vad vi hade tidigare. Det finns andra näringar som har gått samma väg när den utländska konkurrensen och den öppna handeln har gjort det omöjligt för dem att klara anständiga löner – eller löner i en nivå som är jämförbar med vad folk i allmänhet tjänar här i landet. Och då är det nödvändigt att satsa på de progressiva företagen. Om de nu råkar vara stora så är det inget fel i det, eftersom dessa stora företag, som jag tidigare har sagt, baserar sig på en underleverans från de små företagen.

Nu säger man att den tvåprocentiga arbetsgivaravgiften knäcker de små företagen. Jag har sällan upplevt ett halvår där frågan om den tvåprocentiga arbetsgivaravgiften har så dominerat den politiska debatten före alla andra frågor. På ett alldeles särskilt sätt har den blivit den punkt kring vilken den politiska debatten har rört sig, och jag menar att det inte är motiverat att göra den till en så stor fråga.

Man brukar ibland diskutera skatteutvecklingen i vårt land. Jag skall beröra det mycket kort, och på den punkten kan jag ge Lars Werner ganska rätt. De senaste decenniernas utveckling på skatteområdet är klart favorabel för företagen i förhållande till de enskilda personerna – alla har kanske inte observerat detta. Vi tog år 1956 in i statsskatt från de svenska bolagen 1 miljard 156 miljoner. År 1971 tog vi in i statsskatt från de svenska bolagen 1 miljard 120 miljoner, således 36 miljoner mindre.

Onsdagen den
13 december 1972

*Konjunkturstimu-
lerande åtgärder*

Parallellt med detta har skatteinleveransen från enskilda personer ökat ungefär fyra gånger.

Då kan man säga: Men det är ju finansministerns fel att en sådan här utveckling har fått äga rum. Ja, jag har varit medveten om denna utveckling, och jag har väl också accepterat den i allt väsentligt, därför att jag har sagt mig att i en nation med en så utvecklad och slagkraftig fackföreningsrörelse som den svenska bör det finnas möjligheter för löntagarna att ta ut den del de skall ha. Jag tror att de gör det också – det överraskar herr Werner att jag säger detta. Och det bör ju även finnas någonting på andra sidan förhandlingsbordet när fackföreningsrörelsens förhandlare sätter sig ned och diskuterar hur kakan skall delas.

Jag skäms därför i och för sig inte för den här utvecklingen. Men den ger ju klart vid handen att den direkta bolagsskatten är inte något medel, om man säger sig att näringslivet eller företagsidan bör lämna en rimlig kontribution till statskassan på samma sätt som de enskilda individerna gör det rent skattemässigt.

Vi har i runt tal 100 000 aktiebolag i det här landet. Vi har 150 aktiebolag noterade på börslistan. Jag satte mig ned och tittade på statistiska centralbyråns redovisningar häromdagen. Det visar sig att de där 150 företagen svarar för nio tiondelar av den direkta statsskatten från näringslivets och bolagens sida. De 99 850 andra bolagen svarar för en tiondel.

Detta betyder inte att finansministern har någon alldeles speciell kärlek till de stora företagen. Men möjligen kan ju den här våldsamma irritationen ha sin naturliga förklaring i att arbetsgivaravgiften kommer man inte undan att betala – vare sig man är stor eller liten får man betala den. Jag har tidigare sagt att den stora företagaren får betala så mycket mer, därför att han har flera anställda, och den lilla företagaren klarar sig med mindre, därför att han har få anställda. Men där är alla likställda. Sedan kan man diskutera om det är rättfärdigt eller orättfärdigt. De siffror jag har anfört är emellertid så pass intressanta att jag tyckte att det möjligen fanns motiv för att få in dem i kammarens protokoll.

Herr Werner har en annan fin idé som jag har bemött tidigare och tvingas bemöta även i dag och kanske göra honom litet ledsen. Jag tror det är fel att gå ut bland Sveriges arbetarklass och försöka övertyga arbetarna om att förekomsten av stabila industrier, som säljer sin produktion på en hård världsmarknad i konkurrens med andra länders industriföretag, ger hygglig vinst, som i sin tur ger möjlighet till goda löner och stabila sysselsättningar, inte är en fråga om någonting annat än att man bestämmer sig för detta på regeringsplanet. Man skall bara på regeringsplanet bestämma att nu skall det på olika håll här i landet etableras basindustrier som ger sysselsättning. Ja, det är lätt att säga. Men verkligheten är betydligt hårdare när man synar den närmare. Vi konfronteras ju med dessa frågor varje dag även på regeringsplanet. Jag hoppas att Norrbottens Järnverk med de senaste investeringarna skall bli ett lönsamt företag. Det är en basindustri i ett område av landet där det behövs sysselsättning. Hittills har det i dessa avseenden inte varit någon speciell glädjekälla, men nu satsar vi hårt och fränt för att se om vi kan göra det lönsamt.

Vi kan också se på de statliga skogsindustriernas möjligheter att göra vinster. De möjligheterna är något så när hyggliga. Men det är inte så att man på ASSI:s styrelsemöten bestämmer sig för att nu skall vi snabbt bygga ut verksamheten där och där och etablera nya tidningspappersbruk, craftlinerbruk, massafabriker och sågverk. Det är en väsentligt svårare fråga, där det gäller att penetrera såväl råvarutillgångar som marknadsläge och konkurrensmöjligheter och mycket annat. Jag skulle kunna fortsätta med verkstadssidan, där staten ju också har varit inne och skaffat sig erfarenheter.

Jag har inte sagt detta för att ge herr Burenstam Linder eller Gunnar Ericsson i Åtvidaberg – den senare är kanske litet mera försiktig i dag – något speciellt material för att kritisera den statliga verksamheten, utan jag har helt enkelt gjort det därför att den insyn man får i produktiv och industriell verksamhet i vårt land gör att man nalkas de områdena med större respekt än vad herr Lars Werner gör. Man går inte bara upp i talarstolen och beställer en rad basindustrier på olika håll i landet, industrier som skall klara problemen med avseende på sysselsättning och mycket annat.

Jag nämnde att de gamla teorier som Rehn och Meidner på sin tid myntade hade kommit litet i bakvatten i den gröna vågens tidevarv, men i långa stycken håller de även under gröna vågens tid. Det är inget tvivel om att den tredjedel av landets industrier – inte i glesbygden uppe i norr utan på andra håll – som i dag saknar yrkesutbildad arbetskraft men som skulle kunna ge ett ytterligare tillskott till landets försörjning och sysselsättning för de arbetslösa, har utomordentliga svårigheter med att få denna arbetskraft. Och arbetsmarknadsstyrelsen meddelar nu att den rörelsestimulerande politik som har varit ett av de väsentliga inslagen i arbetsmarknadspolitiken under 1950- och 1960-talen och som är en av förklaringsgrunderna till den snabba ekonomiska utvecklingen, även om den har haft sina negativa sidor, nu är svårare att föra än tidigare. Man är numera inte lika benägen att flytta dit där arbetena finns; man förväntar att arbetena skall komma dit där man själv befinner sig. Vissa ansträngningar kommer att göras i den riktningen, men om man väntar sig för mycket och tror för mycket på det, så måste jag som min personliga uppfattning erkänna att det är risk för att man blir besviken.

Herr talman! Jag skulle väl också avslutningsvis kunna säga ytterligare något men skall avstå från det eftersom jag började mitt inlägg med att honorera oppositionens talare – visserligen med någon reservation – för deras föredömligt korta och koncentrerade inlägg. Denna lilla utblick litet vid sidan om utskottets betänkande har jag emellertid gjort därför att jag tycker att den passar in rent allmänt i en större konjunkturpolitisk debatt.

Under detta anförande övertog herr talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr KRISTIANSSON i Harplinge (c) kort genmäle:

Herr talman! Finansministern började med att säga att jag måste bestämma mig för om jag vill höja kommunalskatterna eller om jag var

Onsdagen den
13 december 1972

*Konjunkturstimu-
lerande åtgärder*

nöjd med resultatet av Strängs skatteutspel. Varken centern eller jag har några svårigheter när det gäller att bestämma sig. Jag tror det är betydligt svårare för herr Strängs egna partivänner – där har det blivit rena snurren efter herr Strängs utspel. Herr Strängs partivänner här i Stockholm t. ex. krävde förra hösten att kommunalskatten skulle höjas med 50 öre mer än vad kommunfullmäktige sedan beslöt och sade då att det var oansvarigt att ligga lägre. I år höll man sig av solidaritetsskäl på den lägre nivån, alltså den man ansåg omöjlig i fjol, och den nivån skall hållas också nästa år.

Herr Strängs partivänner i Malmö sade enligt ett referat i Arbetet från ett rådslag att de var villiga att höja skatten med hela två kronor. Några dagar därefter kom herr Strängs skatteutspel, och då var lojaliteten fullständig.

Jag sade i mitt anförande att det är positivt att man stoppar skattehöjningen, för också jag tror att vi nått skattetaket. Men jag vill ännu en gång säga – jag har sagt det tidigare från denna talarstol – att det är orimligt att herr Sträng inför svenska folket här skall framstå som värnet mot skattehöjningar. Under herr Strängs tid som finansminister har vi ju ändå kunnat inregistrera den största skattehöjning som någonsin har drabbat svenska folket.

Man sänker nämligen inte kommunalskatterna genom att diktera att kommunerna inte får höja dem. Man måste naturligtvis också sänka kostnaderna. Men samtidigt med denna rekommendation ålägger statsmakterna (den socialdemokratiska och kommunistiska majoriteten) kommunerna ytterligare utgifter – vi kan som exempel ta höjningen av de kommunala hyresbidragen från den 1 juli, löneskatten som inte är fullt kompenserad, barnstugornas utbyggnad osv.; allt detta skall följas upp och det måste i sin tur slå igenom i högre kostnader. Här stämmer inte lära och leverne.

Jag kan också illustrera detta med att berätta att länsarbetsnämndernas folk i dagarna – vare sig det är på eget initiativ eller om det är iscensatt uppifrån – åker ut och ber kommunerna och landstingen att nu skaffa fram jobb. Hur skall det vara möjligt när inte kommunerna har några resurser?

Man kan hålla skatten nere under en viss tid, om man förbrukar reserver, tar ut högre avgifter för tjänster osv. Men i det långa loppet kan man inte hålla skatten nere om inte kostnaderna sjunker. Jag kan inte finna annat än att detta utspel är avsett att klara regeringen undan kritik från medborgarna fram till nästa val. Det kan rubriceras: Efter oss syndafloden.

Herr LÖFGREN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det finns ingen möjlighet att ta upp allt vad herr Sträng anförde med anledning av mina synpunkter, men jag tycker att det är väsentligt att vi klarar ut hur det förhåller sig med skattebelastningen för näringslivet. Storleken av de lönesummor som betalas av företagen kan beräknas ligga vid ungefär 70 miljarder kronor per år. Om avgifter av olika slag uppgår till åtminstone 25 procent av denna lönesumma och företagen därigenom belastas med 15 à 20 miljarder kronor är det en klen

tröst för företagen att herr Sträng kan redovisa att det mellan 1956 och 1972 blivit en minskad skattebelastning för företagen.

Herr Sträng borde också tänka litet på vad som har drabbat de enskilda skattebetalarna genom det extra skatteuttaget under 1971 på 2 miljarder kronor på grund av de felaktigt utformade preliminärskattetabellerna. Visserligen får många redan nästan år ett lägre skatteuttag, men jag tror att prisökningar åter upp denna vinst och kanske mer därtill, och då blir man kanske inte lika glad över den här julklappen från herr Sträng.

Herr Sträng tyckte att det var egendomligt att näringslivet kunde orka med att betala så våldsamma ökningar av lagerinvesteringarna. Det finns naturligtvis olika förklaringar till de stora lagerökningarna. En av orsakerna är att företagen i en begynnande nedåtgående konjunktur får råvaror och lager av färdiga produkter i större utsträckning än de önskar. Företagen kan inte komma ifrån de åtaganden de gjort när de räknat med en annan konjunkturutveckling. Man har också i hög grad en ansvarskänsla mot sina anställda och låter produktionen pågå även om man inte kan sälja alla sina produkter. Det är under sådana förhållanden inte konstigt om det uppstår kraftiga lagerökningar.

Herr BURENSTAM LINDER (m) kort genmäle:

Herr talman! Herr Ekström sade att han läst LO-ekonomernas rapport långt före mig. Det måste betyda att herr Ekström läst rapporten före SAP-kongressen, vilket i sin tur innebär att det finns visst fog för tanken att man senarelade publiceringen av den rapporten och gjorde det svårare inte bara för t. ex. mig att hinna läsa den.

Till herr Sträng skulle jag vilja säga att vi självfallet är överens om att det i praktiken inte är så lätt att nå alla de mål vi ställt upp. Men kvar står väl ändå att oppositionen för ett år sedan angav medel som – det tror jag nästan vi kan vara överens om – skulle ha gjort läget gynnsammare än vad det i dag är.

Beträffande de internationella utblickar herr Sträng gjorde när det gäller sysselsättningsstatistiken skulle jag vilja säga att man i sådana kalkyler gör det litet enklare för sig genom att inte räkna med den dolda arbetslösheten i form av personer som genomgår omskolning och liknande. Över huvud taget gäller beträffande sysselsättningen och andra viktiga faktorer som ingår i statistiken att det sedan 1965 tyvärr varit en svängning till det sämre i Sverige vid en internationell jämförelse. Vi ligger fortfarande högt: Sverige är ett bra land, vi har en stark ekonomi. Men utvecklingen har medfört att det blivit relativt sett sämre än det behövt vara.

En anledning härtill tror jag är den selektiva politiken. Bertil Olsson har möjligen uttalat sig för herr Sträng på det sätt som herr Sträng redovisade. Men läser man det anförande som Bertil Olsson höll den 30 maj i år inför en konferens om ungdomen och arbetslösheten finner man att han yttrade sig precis på det sätt som jag här gjort gällande. Jag skall gärna visa herr Sträng detta anförande. Jag hinner på den korta tiden inte läsa upp det. Det innehåller emellertid precis de tankegångar som jag angav. Det är intressant att se att Bertil Olsson i maj hade denna

Onsdagen den
13 december 1972

Konjunkturstimulerande åtgärder

uppfattning.

När det gäller småföretagen och den selektiva politiken är det bekymmersamt — jag är övertygad om det. Om herr Sträng lyssnat till andra personer i vad han kallade "mitt planeringsråd" skulle han finna att t. ex. Erik Lundberg talat om riskerna för att man skulle få en sådan här mygeleekonomi. Det är inte jag som hittat på det uttrycket, herr Sträng, utan det är en av ledamöterna i herr Strängs eget ekonomisk-politiska råd. Läs t. ex. i denna bok, Blandekonomi på villovägar, där Assar Lindbeck, partivän till herr Palme — "min" statsminister, för att använda herr Strängs terminologi — yttrar sig om riskerna för att i detta läge få en myglingsekonomi och förklarar att småföretagen troligen får svårt att hävda sig i förhandlingarna om olika bidrag. "Tusen småfabrikörer kan inte förhandla med regeringen om individuella subventioner."

Jag anser att vi är på väg in i en oroande utveckling. Den tål att påtalas som en långsiktig svaghet. När herr Sträng har talat i nästan en och en halv timme, tycker jag att herr Sträng borde ha haft tillfälle att gå in på de långsiktiga svagheterna. Ekonom efter ekonom talar ju om dessa. Den sviktande företagargandan är det viktigaste hotet mot näringslivets utveckling, säger t. ex. professor Dick Ramström, Umeå.

Herr WERNER i Tyresö (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Nej, herr Sträng, jag vill självfallet inte tillbaka till gamla metoder, därför att jag sökt ge en beskrivning av hur det kapitalistiska samhället fungerar och utvecklas. Nu har inte herr Sträng påstått det heller.

Jag vill i stället att kampen mot arbetslösheten skall riktas mot de bakomliggande orsakerna, mot det kapitalistiska systemet och dess funktionssätt. Men regeringens politik följer inte en sådan linje. Reservarbeten kan hjälpa för stunden, men vi anser att det behövs insatser på samhällsnyttiga områden efter en medveten och långsiktig planering. Bidrag och subventioner stärker på sikt de krafter och utvecklingstendenser som utgör arbetslöshetens grundorsaker.

Under de senaste åren har det rått en kraftig inflation, inte bara när det gäller penningvärdet utan också i regeringens direkta gåvor och bidrag till det privata näringslivet. Det har utvecklats till en grundlinje i regeringens politik. Ingen kan väl ändå hävda att dessa presenter på ett avgörande sätt brutit tendenserna till ökad arbetslöshet. Hur många extra jobb skapades genom de skattelindringar storkapitalet bestods med vid sammanslagningen av Stockholms Enskilda bank och Skandinaviska banken? Hur många extra jobb skapades genom att staten lät skänka bort Götaverken till Salénrederierna i stället för att själv ta över?

Det har ändå inte varit så där väldigt dåliga tider för näringslivets ägare under denna lågkonjunktur. Trots lågkonjunkturen har många företag visat inte oansenliga vinstökningar. AB Cementa, som tillhör de företag som erhållit de största bidragen för att minska sin miljöförstöring, redovisar under de åtta första månaderna 1972 en resultatökning på 27 procent. AGA redovisar en vinstökning på 90 procent. ASEAs vinster har ökat med 70 procent osv. Detta är inga dåliga vinstökningar.

Säkert finns det också företag som under lågkonjunkturen har

problem, men såsom sagts tidigare i debatten är det inte pengar som fattas för företagen. Enligt en undersökning i SE-bankens kvartalstidskrift ökade bolagens likvida tillgångar under 1971 från 23,8 till 25,4 miljarder kronor. Men storfinanserna använder sina pengar såsom kapital. Man sätter in dem där man gör stora vinster, och man spekulerar med dem. Men det är inte kapitalägarnas kapital som behöver öka utan antalet arbetsplatser och tillväxten i ekonomin. Den totala tillväxten i ekonomin bekymrar inte de enskilda kapitalägarna. De är bara intresserade av sina egna profiler oavsett vilka konsekvenser det får för samhället i övrigt.

Herr finansministern STRÄNG:

Herr talman! Herr Kristiansson i Harplinge var faktiskt intressant att avlyssna i hans senaste inlägg. Jag fick ett intryck av att hans irritation över mig dikterades av att han tror att jag har ett behov av att stå inför svenska folket som ett värn mot skattehöjning. Jag har under de här åren vant mig vid att jag genom en energisk borgerlig propaganda brukar identifieras med allt som har med skattehöjningar att göra, och jag kommer förmodligen efter de här många åren att vara identifierad med skattehöjning så länge jag håller på med det här arbetet, och kanske sedan också.

Men varför kritiserar herr Kristiansson i Harplinge över huvud taget detta nu? Han hade väl rätt att kritisera det i våras, eftersom centerpartiet, folkpartiet och moderata samlingspartiet då sade nej till skattesänkningen för alla löntagare. Sedan har tydligen sommaren och den goda skörden i Halland haft den förnämliga påverkan på herr Kristiansson i Harplinge att han blev på bättre humör. Nu tycker han, liksom andra centerpartister, folkpartister och moderater, att svenska folket bör få en skattesänkning fr. o. m. den 1 januari 1973. Vi är således alla ense om detta. Då borde vi väl närmast ta varandra i famnen och säga: Låt det för en gångs skull bli slut på all partiträta! Låt det bli stor enighet över partigränserna!

Men detta passar inte riktigt herr Kristiansson. Om herr Kristiansson nu har kommit till den slutsatsen, att det är bra med en skattesänkning, tycker jag emellertid att hela diskussionen bör inskränka sig till frågan om vi kan genomföra den utan kompensation till statskassan. Har vi råd med denna väldiga underbalansering av budgeten och denna starka upplåning från statens sida som herr Kristiansson anser? Det kan vi diskutera. Jag anser att vi inte har råd med detta, om det skall finnas utrymme för andra intressen. Herr Kristiansson anser däremot att man av andra intressen kan ta ytterligare ett par miljarder.

Sedan bör vi väl ändå vara överens om att jag när det gäller det statskommunala bidraget till människor som har hög hyra och när det gäller byggande av barnstugor och andra goda ting aldrig har märkt någon protest från centerpartiet eller herr Kristiansson. Därför har väl de frågorna inte någonting i en debatt att göra.

Herr Löfgren underströk att vad jag har sagt om skatteutvecklingen för företagen inte är fullständigt, såvida man inte tar med de sociala avgifterna. Det kan han delvis ha rätt i, men det förändrar inte huvudtendensen. De sociala avgifterna har inte fyrdubblat det svenska

Onsdagen den
13 december 1972

*Konjunkturstimu-
lerande åtgärder*

näringslivets skatteuttag, men de enskilda individerna har fått en fyrdubbling av sitt skatteuttag under den här perioden.

Det var någon här som påstod – möjligen var det herr Burenstam Linder – att arbetsgivaravgiften är ett kommunistiskt påfund. Jag skall rehabilitera herr Lars Werner och säga att det är det alls inte; arbetsgivaravgiften har jag upphovsmannarätten till, och ingen kan frånta mig den. När vi slopade momsens för företagets investeringar genom att lägga om systemet från oms till moms, befriade vi företagen från bortåt 900 miljoner kronor i pålagor och ersatte detta bortfall med en arbetsgivaravgift på 1 procent, varvid vi tog ifrån dem 700 miljoner.

På hösten 1970, när vi fortfarande levde under intrycket av en hård överansträngning och när alla ropade på en hårdare finanspolitik, kom den andra procenten på arbetsgivaravgiften, och i våras kom det ytterligare 2 procent, med ikraftträdande från den 1 januari 1973 helt enkelt därför att regeringen sade sig att detta var den enda möjligheten att finansiera den skattesänkning som vi nu allesammans i den här kammaren vill ha.

Sedan hör det till bilden att det kommunistiska partiet samtidigt lanserade samma idé – det var som man brukar säga två själar och en tanke – men själva upphovsmannarätten till systemet kan som sagt ingen frånta mig.

Herr Burenstam Linder sade: Om man hade gjort som oppositionen rekommenderade för ett år sedan, skulle läget ha varit annorlunda. Oppositionen rekommenderade för ett år sedan en sänkt arbetsgivaravgift och sänkt skatt för företagen, och den var väl delvis också ute efter en partiell eller tidsmässig sänkning av momsens om jag minns rätt.

Men det där hade ju inte hjälpt någonting. Att för ett år sedan ha skapat en ännu större likviditet i företagen än vi har i dag hade inte givit någon aktivitet i form av sysselsättning. Med möda har vi hållit företagen i gång på investeringsidan med olika injektioner, men det är först när efterfrågan på allvar sätter i gång som det blir fart på företagen. Och den efterfrågan har tyvärr inte ännu satts i gång på allvar, även om vi hoppas att den nu skall ligga bakom hörnet.

Även om Erik Lundberg och Assar Lindbeck hjälper herr Burenstam Linder att tala om myglingsekonomi, protesterar jag i alla fall lika ivrigt mot detta. Kanske kan jag göra en distinktion: talar man som vice partiledare och riksdagsman i den svenska riksdagen är man underkastad litet hårdare lagar i fråga om sitt sätt att använda svenska språket än om man talar som professorer i nationalekonomi med deras nedärvda rätt att få säga ungefär vad de vill utan att detta – som de själva säger – har någon politisk betydelse.

Sedan hör det till saken att det ges inga subventioner, det myglas ingenting. Om man alluderar på lokaliseringsslån och bidrag, vill jag erinra om att grunderna för dessa är fastställda av riksdagen. 30 procent kan utgå i bidrag, och totalt kan företaget hjälpas till 60 procent av dess anläggningskostnader via lån. Vissa bidrag till lönerna kan utgå. Allt är presenterat för riksdagen, det har föreslagits riksdagen, är beslutat och auktoriserat av riksdagen. Riksdagen vet vad investeringsfonderna innebär. När de används sker detta precis efter de regler som riksdagen har

angivit. Det enda möjliga undantag jag kan erinra mig var Algots etablering uppe i Västerbotten där vi, om jag skall vara ärlig, tänjde lite grand på de författningsenliga föreskrifterna för att möjliggöra den etableringen. Skulle man ha något att erinra mot det speciella fallets handläggning, är det önskvärt att man säger ifrån på den punkten. Då skall vi naturligtvis bli försiktigare i fortsättningen.

Herr Werner i Tyresö tog upp frågan om gåvor till näringslivet. Jag har redan bemött detta. Jag kan till yttermera visso säga att vad man här kallar subventioner har riksdagens godkännande och ges ut inom de ramar och av de medel som riksdagen har anslagit för ändamålet. Sedan kan man slänga omkring sig uttryck som: Inte blev det några nya arbeten när SE-banken kom till! Ja, vad var det som hände? Vi avstod från att ta ut en extra skatt på grund av sammanläggningen, en skatt som aldrig skulle ha blivit aktuell så länge de levde som två skilda banker. Den omständigheten att de gick tillsammans som en bank tyckte jag knappast var motiv för att ta ut en skatt som man, så länge de var separata, inte ett ögonblick hade en tanke på att ta ut. Sällan brukar en sammanläggning ge nya arbetstillfällen.

När det sedan gäller Salén och Götaverken tror jag nog att jag kan säga att om herr Werner reser ned och talar med de anställda på Götaverken, skall han finna att de ingenting har emot den uppgörelse som där träffades. Tvärtom! De betraktade den nog som den bästa lösningen i det läget.

Herr KRISTIANSSON i Harplinge (c) kort genmäle:

Herr talman! Finansministern säger att han inte har något behov av att rehabilitera sig mot skattebetalarna därför att han är så identifierad med de skattehöjningar som skett under årens lopp. Detta är måhända sant, men jag utesluter ändå inte att hans behov av att rehabilitera sig som finansminister i detta läge är större än någonsin.

Sedan har jag inte på något sätt kritiserat skatteutspelet som sådant. Jag sade bara att det inte rimmar med den politik finansministern fört. Om man eldar under grytan kan man rimligen inte förhindra att den pöser över genom att lägga på locket. Det måste pösa ut genom de ventiler som finns, och för kommunerna är de enda ventilerna att ta ut avgiftshöjningar på kommunal service som inte drabbar medborgarna mindre eller lättare än skatterna. Detta är situationen sådan den är. För att kunna sänka kommunalskatten måste staten minska ambitionen och kraven på kommunerna.

Nu säger finansministern att ni har inte reagerat från centerns sida. Var det inte så att vi i samband med beslutet om de kommunala hyresbidragshöjningarna yrkade att staten skulle betala en större del? Det borde väl finansministern ha i minnet.

Till sist bara ett par ord om löneskatten. I mitt förra anförande sade jag att jag för framtiden ingalunda utesluter löneskatten som konjunkturinstrument. Men då skall den naturligtvis användas i rätt takt med konjunkturen och inte tvärtom vilket finansministern låter ske. Ett medgivande på den punkten kan väl i alla fall finansministern kosta på sig.

Herr BURENSTAM LINDER (m) kort genmäle:

Herr talman! Herr Sträng ville göra gällande att bl. a. moderata samlingspartiet hade varit motståndare till en skattesänkning. Det är väl ändå en konstig historiebeteckning.

Är det inte på det viset att det förslag som regeringen lade fram om en sänkning av den direkta skatten skulle förenas med en höjning av de indirekta skatterna och att det totalt skulle bli en skatteökning i landet?

Är det inte vidare på det viset att vi under vårriksdagen lade fram förslag om hur man verkligen skulle kunna åstadkomma en skattesänkning?

Är det inte också på det viset att regeringen var med på att avslå våra förslag i den riktningen?

Är det inte så att herr Sträng den 1 mars förra året sade så här: "Jag tror att det hur otäckt det än kan låta är en korrekt bedömning att här säga ifrån att det inte är möjligt att göra några nämnvärda förändringar genom att fingra på marginaleffekterna i skattebördan." Det är ingen imponerande planmässighet över regeringens skattesänkingspolitik, herr Sträng.

Vidare är det på det viset att det är helt rätt att det var herr Sträng som uppfann löneskatten. Jag har inte ifrågasatt det. Men jag har sagt att det var vänsterpartiet kommunisterna som kom med förslaget att man skulle höja löneskatten. De var blygsamma och föreslog en procent, men herr Sträng gick upp till två procent.

Är det inte vidare så att skatteutskottets ordförande herr Brandt i början av maj i en intervju i Veckans Affärer förklarade, att nu får de som står på vänsterkanten säga vad som helst, men nu är det absolut omöjligt att lägga fler bördor på företagsamheten? Det sade alltså skatteutskottets ordförande, socialdemokraten herr Brandt. Men bara några dagar därefter var han tvungen att ställa sig bakom ryggen på herr Sträng och börja slåss för det andra förslaget.

De borgerliga förslagen förra hösten om hur man skulle bära sig åt för att få en bättre fräs på konjunkturen avfärdade herr Sträng mycket enkelt. Han kommer knappast ens ihåg att vi då föreslog en sänkning av mervärdesskatten med ett antal procent. Det skulle bara öka likviditeten, sade herr Sträng, och det låter ju litet mystiskt. Jag tycker det är en mycket primitiv tolkning av de ekonomiska skeendena att tro att inte de förslag som vi lade fram förra hösten skulle ha haft en betydligt stabilare effekt på sysselsättningsläget i landet. Regeringen var inte inne på någon annan linje än att en sänkning av mervärdesskatten skulle ge en för stark effekt. Nu säger herr Sträng att det bara skulle öka likviditeten någonstans.

När herr Sträng läser dagens protokoll kommer han att märka att ordet myglingsekonomi var det han själv som nämnde först i dag. I mitt tidigare anförande klagade jag över att den selektiva ekonomiska politiken lätt blir orättvis genom att den sprider favörerna ojämnt. Det är ett uttryck som det är helt tillåtet att säga. Vidare uppfattar jag det som ingående i riksdagsmännens möjligheter att från den här talarstolen få citera omdömesgilla människor som herrar Lundberg och Lindbeck.

Herr LÖFGREN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Den ena gången efter den andra och likaså nu genom herr Sträng kommer det fram att vi sade nej till det här skattesänkingsförslaget. Vi sade nej därför att det var ett hafsverk. Barnfamiljernas situation och de skyhöga marginalbelastningarna kvarstår ju. Det finns barnfamiljer som drabbas av ett bortfall på över 80 kronor av en merförtjänad hundralapp. Inflationens skadeverkningar finns kvar. Dem vill vi ha bort genom ett inflationsskydd. Ursprungsförslaget skulle betalas med förhöjd moms och den nya bensinskatten. Det sade vi nej till i då rådande konjunkturläge.

Jag vill inte bli missförstådd på denna punkt, men folkpartiet kommer att fortsätta att kräva en ny skattepolitik, socialpolitik och ekonomisk politik som gör att det lönar sig att arbeta. Men det helt avgörande, den ekonomiska politikens huvudmål, är att det skapas fler och tryggare jobb. Endast ett fritt och friskt näringsliv kan garantera detta.

Herr WERNER i Tyresö (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Vad jag försöker hävda i denna debatt är att vårt parti menar att bidrag till kapitalet, framför allt till storkapitalet som ju bäst kan utnyttja avskrivningsreglerna, stärker bara de krafter i vårt ekonomiska system som bär ansvaret för arbetslösheten.

Vi menar att det i stället behövs en politik med medvetna och planerade satsningar på offentligt ägda företag. Det behövs en medveten planering som bryter den privata profitstyrda snedvridningen av ekonomin. Det är inte alls så att vi underskattar de problem som finns när vi exempelvis föreslår statliga basindustrier inom moderna industrigrenar. Vad som skiljer oss från regeringen är att vi inte har samma övertro på det privata näringslivet som regeringen har. Därför är vi motståndare till de här skattesubventionerna och avskrivningsreglerna, som ju inte handlar om småpotatis. Om vi tar de 30-procentiga avdragen för näringslivets investeringar så rör det sig ändå om 1 miljard i skattebortfall för statskassan. Vi har inte sådant förtroende för näringslivet därför att dess företrädare har visat att de är ur stånd att klara de problem som vi här diskuterar.

Herr finansministern STRÄNG:

Herr talman! Det bör logiskt bli allt kortare inlägg här allteftersom tiden framskrider.

Jag finner inte någon speciell anledning att bemöta herr Werner i Tyresö i vad han sade sist. Det var mera kommentarer till tidigare inlägg.

Herr Löfgren behöver naturligtvis inte så häftigt försvara sitt nej från i våras när han nu har kommit över till att säga ja i höst. I den här allmänna förbrödringen kan jag väl säga att det ju är glädje i himlen när en syndare sig ångrar och bättrar, så herr Löfgren är välkommen i den skattesänkning som vi nu går till mötes.

Herr Burenstam Linder borde ha lyssnat litet bättre på vad jag sade. Vad man från er sida föreslog för ett år sedan var en sänkning av arbetsgivaravgiften, och om jag inte minns fel så tillät jag mig säga en *tidsmässig* sänkning av momsen. Jag tillät mig vidare att säga att denna

Onsdagen den
13 december 1972

Konjunkturstimulerande åtgärder

sänkning av arbetsgivaravgiften hade bara betytt en likviditetsförstärkning i företag som är likvida. Ingen bestrider det. Företagarna erkänner det själva när man talar med dem. Jag har inte träffat några som har klagat över det. Då skulle förslagen inte ha givit något arbete, det är ju det som är det väsentliga.

Huruvida en tidsmässig sänkning av momsen skulle ha gett något mer arbete tror jag också man får sätta många frågetecken i kanten för, även om man försöker vara efterklok och säger att man *tror* detta.

Slutligen vill jag säga till herr Kristiansson i Harplinge att det är väl ändå inget tvivel om att herr Kristiansson och hans partivänner tillhör de påtagligt flitiga bränslebärarna när det gäller att elda under den där grytan som omnämndes. Vi har ju ständigt besvär från regeringsbanken och från mitt parti med att hålla igen för de överbud som regelbundet blommar upp i varje valrörelse. Jag tar gift på att de kommer att framföras i ymnig utsträckning även i 1973 års valrörelse från herr Kristiansson och hans partivänner.

Sedan kan jag hålla med herr Kristiansson om att löneskatten skall sättas in i rätt konjunkturläge. Vi har haft en dålig konjunktur under 1971 och 1972, och vi har inte haft någon annan höjning av löneskatten vare sig under 1971 eller 1972 än den vi i samråd beslutade om hösten 1970. Den nu kontroversiella höjningen träder i kraft den 1 januari 1973, och denna dags debatt tycks ju ge vid handen att vi håller på att förena oss om en uppfattning att en konjunkturuppgång kommer under 1973.

Herr talmannen anmälde att herr Löfgren anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Herr HELÉN (fp):

Herr talman! Jag skall inte ge mig in i den här senaste debatten, även om det var något överraskande att höra finansministerns avslutande påstående att det inte skulle ha skett någon höjning av löneskatten under 1971. Det måste väl ändå vara ett klart minnesfel.

Jag tror faktiskt att jag har en del att säga finansministern om arbetslösheten och om sysselsättningen, som han säkerligen skulle ha haft anledning och tid att lyssna på, om han inte själv för sitt första inlägg hade lagt beslag på en timme och en kvart av kammarens tid under en arbetsvecka, då talmannen ber oss partiledare att till våra gruppkamrater föra fram önskan om största möjliga koncentration. Men herr Strängs privilegier är det ingen som petar på. En sak är klar: den gång herr Sträng avgår, kommer vi åtminstone att spara tid.

Sverige anses med rätta vara ett föregångsland i strävan att skapa regler för ett tryggare arbetsliv. Genom äldrelagarna och särskilda avtal har man fastställt uppsägningstider och andra regler för att ge anställda som friställs en rimlig chans till ett nytt jobb. Arbetsmarknadsorganen har många instrument till sitt förfogande: flyttningsbidrag, arbetsmarknadsutbildning, beredskapsarbeten, olika former av skyddad och halvskyddad sysselsättning för dem som har svårt att klara prestationskraven på den vanliga arbetsmarknaden osv. Det genombrott för arbetsdemokratien som riksdagen kommer att medverka till genom sitt beslut denna vecka

kommer att bli ett genombrott också för de anställdas rätt att vara med och bestämma om personalpolitiken i alla dess delar, och det betyder oändligt mycket för känslan för det egna företaget och den egna arbetsplatsen.

Allt det här är bra och kan utvecklas ytterligare. De anställda måste utöver det vidgade medbestämmandet få ett lagfäst skydd mot obefogade uppsägningar. Företag med mer än tio anställda bör lämna arbetsförmedlingen uppgift om alla lediga platser. När en arbetssökande vänder sig till arbetsförmedlingen bör han ha rätt att räkna med en aktiv insats för att skaffa ett jobb. Registrering av arbetssökande är nödvändig, men det räcker inte att bli registrerad av en arbetsförmedlare, som kanske har 50 andra att ta sig an samma dag. Det måste ske någonting också mellan de dagar en arbetssökande visar sig på arbetsförmedlingen. Ett första steg sedan man lämnat systemet med enbart en öppen kundförmedling och åstadkommit en verklig kontakt vore att man ålade arbetsförmedlingarna att inom tre dagar höra av sig till den arbetssökande, om man inte vid den första registreringen har något att erbjuda. För närvarande är det ju så att en arbetssökande t. ex. här i Stockholm som vill ha ett längre samtal med en arbetsförmedlare kan få vänta upp till fyra – fem veckor på att få ett sådant samtal. Det är alltså en kö av en typ som vi i övrigt bara känner från specialistvården. Jag tycker nog att finansministern åtminstone hade kunnat lämna kvar i kammaren *en* företrädare för departementet som kunde framföra till finansministern frågan om han anser det vara rimligt att arbetsförmedlingen fungerar på det sättet.

Vad alla borde ha lärt sig under de här två förlorade åren i svensk ekonomi är att inga skickligt uttänkta regler och institutioner ensamma skapar trygghet i jobbet. De måste stöttas upp av en ekonomisk politik som ger fler jobb på öppna marknaden, som tar vara på den vilja till stora arbetsinsatser som finns så rikt företrädd bland löntagare och företagare här i landet.

Jag tror ingen kan förneka att många i dag känner otrygghet i jobbet ... alla arbetsmarknadspolitiska insatser och trygghetsregler till trots. Jag tänker ta fram fyra saker.

För det första: Tryggheten i jobbet gäller inte för de många som saknar jobb. Det finns enligt kanslihusets arbetsgrupp för låginkomstfrågor ungefär 1 miljon människor i Sverige som skulle vilja ha ett jobb om de kunde få eller som till följd av brist på arbete tvingas arbeta mindre under ett år än de skulle vilja. Det gäller de kvinnor – ungefär 150 000 – som vill gå ut och arbeta bara de får ett jobb och barntillsynen ordnas. Det gäller de många ungdomar som söker sig ut på arbetsmarknaden bara för att upptäcka att ingen tycks behöva deras insats.

Herr Sträng gjorde här ett stort nummer av att på 1950- och 1960-talen var det en del som inte ville anmäla sig till arbetsförmedlingen. Det hemska är ju att vi på nytt har kommit in i ett sådant läge att det finns de som anser att det inte är meningsfullt att göra det. Jag tycker att vi skulle ha skyldighet att försöka tänka oss in i vad det betyder för en ung människa, som har satsat åtskilliga år på utbildning, att upptäcka att man inte behövs, att man inte får jobb. Det här kan naturligtvis uttryckas mer eller mindre drastiskt, och en ung människa uttryckte det

mycket drastiskt häromdagen i en artikel: "Här står vi med våra tvättade halsar, väl utbildade som aldrig förr. Vad blir vi? Vi blir vikarier, extrajobbare, inhoppare och småknäckare. Vi läser ett ämne till, vi suger oss kvar i utbildningssystemet. Och så läser vi platsannonser och tar nya Xeroxkopior på betygen. Den fulla sysselsättningens samhälle, jo tack. Sysselsättningen är så full att det inte finns någon plats över."

Vad hjälper det de här ungdomarna om företag låter personalstyrkan minska genom naturlig avgång och därmed undviker avskedanden? Vad hjälper det om stat och kommun genom inre omplaceringar lyckas klara jobben åt dem som är fast anställda? Det är bara fler nya jobb som hjälper, och de kommer inte fram så länge inte företagen bedömer lönsamheten framåt som tillräcklig. Och det beror, som flertalet erkänner, på en otillfredsställande utveckling för nyföretagande och nyetablering.

Herr Sträng talar ibland om en rörlig finanspolitik och penningpolitik, men inte minst efter hans statiska och trista anförande i dag vet vi ju att i praktiken är för honom skatten bara rörlig uppåt. Då blir de höga skatterna och räntorna, så höga att de inte går att höja utan nackdelar i en inflationskonjunktur, även om det skulle vara teoretiskt motiverat. Tänk om herr Sträng hade insett hur riktigt och nödvändigt det var med oppositionens krav på generella stimulansåtgärder för ett år sedan. Nu är alltså vad herr Sträng säger till de arbetslösa allt hopp de kan få. Han säger att arbetslösheten bör minskas, men han vill ändå ge intryck av att det hela är ganska bra. Han jämför med andra industriländer, som så långt tillbaka man kan minnas har haft helt andra och otillfredsställande ambitioner på det här området, och antyder att det är egentligen inte större arbetslöshet nu än på 1950-talet, fastän de officiella siffrorna är fem à sex gånger högre.

Det är alltså det besked som de 40 000 unga människorna som nu går arbetslösa får från socialdemokratin. Vi har från oppositionen ett annat besked: Lönsamma företag ger nya och tryggare jobb. Men uteblir de nya jobben, drabbar det hela arbetsmarknaden. Det gäller t. ex. hälften av den arbetande ungdomen under 25 år, som enligt en AMS-undersökning vill pröva något annat men som låses fast, när arbetsmarknaden blir som nu. Då måste man suga sig fast vid det jobb man har, helt enkelt därför att alternativet skulle vara arbetslöshet.

Den andra punkten jag vill ta fram är: Tryggheten i jobbet gäller inte för dem som arbetar i företag som tvingas lägga ned eller tvingas friställa personal. Antalet människor som berörts av varsel om nedläggning eller driftinskränkning var för tio år sedan ca 8 000 per år. Förra året var antalet 37 000. I år kanske det blir något färre människor, men ändå på tok för många. Vid varje företagsnedläggelse eller större driftsinskränkning finns det en grupp arbetare och tjänstemän – ofta 15–20 procent av samtliga friställda – som inte kan finna ett nytt jobb på öppna marknaden. De blir helt enkelt stående utanför. Det gäller framför allt personer som kommit en bit upp i åren och som inte är lika attraktiva som andra på arbetsmarknaden. Bland dem som är över 55 år har arbetslösheten ökat oavbrutet sedan 1960-talets mitt, också under år av högkonjunktur.

Den tredje punkten jag vill ta fram är: Också omplaceringar inom ett företag eller en förvaltning kan vara verkligt genomgripande för den enskilde. Många tjänstemän får nu framöver uppleva hur de kanske får behålla jobbet men placeras om till uppgifter som de inte trivs med eller passar för och där de inte känner sig göra samma nytta som tidigare. Alternativet till arbetslöshet blir ofta andra omställningar, som kan vara nog så smärtsamma för den enskilde arbetstagaren.

Den fjärde och sista punkten i denna del av anförandet är: 1,6 miljoner löntagare saknar ett försäkringsskydd som garanterar att arbetslöshet inte skall behöva betyda ekonomisk misär. Det är en skamfläck att ett sådant grundskydd inte har skapats. Under lågkonjunkturen 1967–1968 tjatade vi länge om det här tills man från regeringens sida lovade att lägga fram förslag om en allmän sysselsättningsförsäkring. Men värdet av sådana socialdemokratiska löften är inte särskilt stort. Det är ett svek mot inte minst ungdomen att ytterligare två år av rekordhög arbetslöshet har passerat utan att löftet har infriats. Och det vore orimligt om man inte från regeringsbanken i dag gav ett besked om att man under vårriksdagen tänker lägga fram förslag till en allmän obligatorisk sysselsättningsförsäkring. Men de som följer den här debatten märker: regeringens intresse av att i Sveriges riksdag diskutera arbetslösheten när den är som värst demonstreras av de tomma regeringsbankarna. Bänkarna skäms åtminstone.

Man kan ge olika förklaringar till att arbetslösheten är så stor som den är, att de nya jobben inte är fler, att otryggheten i arbetet består och förvärras för många. Det spelas pjäser om ungdomsarbetslösheten, och en grabb ställer i en sådan pjäs frågan: Var finns konjunkturen? Han är ute för att hitta den som bär ansvaret för att han inte får något jobb. Han misslyckas naturligtvis i sitt sökande — inte bara av det uppenbara skälet att konjunkturen inte har mottagning mellan kl. 9 och 5 utan också för att dålig konjunktur bara förklarar en del av den höga arbetslösheten i Sverige, och bättre konjukturer bara löser en del av problemen.

I de allra flesta länder har nedgången i ekonomin 1971 och 1972 varit mindre djup än under tidigare lågkonjukturer. Utsikterna för 1973 är i vissa länder ljusa. Sverige avviker i själva verket från det internationella mönstret. För att förklara varför, behöver man inte hänvisa till några anonyma krafter. Det är lätt att finna dem som ytterst är ansvariga för den rekordhöga arbetslösheten och den ekonomiska stagnationen. Den här grabben kan göra det genom att vandra upp till kanslihuset och fråga efter regeringen.

Regeringens ekonomiska politik har varit i otakt med konjunkturerna. Det har för finansministern så småningom blivit viktigare att vårda valutarenservan än att vårda sysselsättningen. Socialdemokraterna har under de här två åren inte längre stått i första frontlinjen i kampen mot arbetslösheten.

Nu har herr Sträng på nytt tagit upp frågan om de järnhårda kreditrestriktionerna under åren 1970 och 1971, och han låtsas som om de hade varit absolut nödvändiga, trots att man från oppositionen visade att det hade varit möjligt att fördela bördan mellan riksbankens och creditsystemets åtaganden och finanspolitiken.

För några veckor sedan höll Sveriges hantverks- och industriorganisation ett stort möte i Stockholm, där samtliga partiledare från de fyra större partierna var närvarande. Där fick statsminister Palme frågan om han var villig garantera att man i nästa konjunkturuppgång inte skulle upprepa denna järnhårda kreditåtstramning. Statsministern svarade faktiskt ja – man skall inte göra det. Jag tillät mig då att påpeka att det inte stämde med vad finansministern säger i riksdagen. Och vi har ju lärt oss att det betyder mera vad herr Sträng säger i riksdagen än vad herr Palme säger hos SHIO. I dag har herr Sträng upprepat att han inte är beredd att ge några garantier för att man inte upprepar misstagen med den järnhårda kreditrestriktionen.

Vid sidan av den misskötta konjunkturpolitiken har fyra andra saker inträffat som nu sätter spår i bristande sysselsättning.

Den första iakttagelsen man kan göra är att kostnaderna för företagen har ökat kraftigt under senare år och lönsamheten försämrats i motsvarande mån. Det egna kapitalet har minskat i förhållande till det främmande. Soliditeten har alltså försvagats, och då får man inte fram de offensiva, framåtriktade investeringarna. Det är de som skall höja produktionskapaciteten och ge nya jobb. Det räcker inte med i och för sig aldrig så värdefulla miljövårdsinvesteringar eller med att byta ut en gammal maskin mot en ny eller att man moderniserar och mekaniserar tillverkningsprocessen, när man inte får fram de nya linjerna på verkstaden, bygger nya företag, tar fram helt nya produkter.

Professor Jan R. Schnittger vid tekniska högskolan skriver i en kritisk granskning av effekterna på nyföretagande och genombrottsinvesteringar av den förda ekonomiska politiken i Ingenjörsvetenskapsakademiens tidskrift: "Det måste löna sig att arbeta, att finna lösningar, att sprida och sälja arbetsresultat. Vi får inte underskatta betydelsen av landets industriella bas. Vi måste kunna skapa nya produkter, kunna komma in på nya områden."

Den andra iakttagelsen är att stat och kommun stramar åt för att undvika fortsatta skattchöjningar. Under 1960-talets senare hälft ökade ju den offentliga sektorn antalet anställda betydligt mer än vad industrin minskade. Eftersom tillväxten i ekonomin under de två senaste åren har varit så låg får stat och kommun små resurser för nya satsningar, såvida de inte tillgriper skattehöjningar. Jag har några gånger erinrat om att stat och kommun skulle ha fått ungefär 6 miljarder kronor ytterligare för sin verksamhet om Sverige under de tre första åren av 1970-talet hade haft samma tillväxt som de västliga industriländerna i genomsnitt. Vad skulle det ha betytt? Jo, det skulle ha vänt opp och ned på herr Strängs hela resonemang om den nuvarande situationen och behovet av upplåning. Till detta kommer att först nästa år blir de verkligt stora effekterna på investeringssidan märkbara i kommunernas försämrade ekonomiska läge.

Den tredje iakttagelsen är att utbildningsexplosionen nu kulminerar. Antalet akademiker som går ut på arbetsmarknaden går mot sin höjdpunkt. 1960/61 utexaminerades bara 4 000, i mitten på 1960-talet utexaminerades 6 000 per år och nu ligger antalet på ungefär 17 000 per år. Många av dessa har en utbildning som svarar dåligt mot vad som efterfrågas på arbetsmarknaden.

Den fjärde och sista iakttagelsen är att byggandet kraftigt kommer att gå ned och redan gör det. Men också med ett oförändrat totalt byggande skulle antalet anställda inom byggnadssektorn minska på grund av höjd produktivitet. Ett minskat byggande har stora återverkningar också på andra delar av ekonomin. Dess minskade bostadsbyggande är till stor del till följd av att man inte har velat bygga de lägenheter som folk vill ha.

Sammanfattningsvis: Konjunkturen klarar inte problemen åt oss. 1973 riskerar att bli ytterligare ett år med arbetslöshet på en nivå som inte kan accepteras. Den drabbar nu i allt högre grad tjänstemännen. Ungefär en tredjedel av varslen om nedläggningar och permitteringar i år avser tjänstemän. Tidigare år har bara en sjättedel gällt dem.

Det finns ingen social uppgift som är viktigare än att nu försöka skapa nya jobb på öppna marknaden. När minst 100 000 människor går utan arbete innebär det på samma gång mänskliga tragedier, ökade sociala problem och ett oerhört slöseri med det här landets tillgångar. Och det är i det läget en fördubbling av skatten på arbete, som planeras att ske om två veckor, blir så allvarlig. De som genomdriver den höjningen tar på sig ett mycket stort ansvar.

Herr Sträng sade någonting fullkomligt häpnadsväckande här i dag: "Ingen löntagare finns som kan säga att han förlorar på löneskatt höjningen." Det var både oförsiktigt och grymt sagt. De som är anställda i företag som balanserar på en så smal egg att de kan få lägga ner sin verksamhet — det har utgivits en bok med brev från hundratalet företagare som påpekar att den risken nu föreligger — kommer sannerligen att förlora på löneskatt höjningen. Industriförbundets ordförande, Erland Waldenström, är ju en person som är känd för att inte ta till några överord. Hans dramatiska vädjan till finansministern är en fullständig dementi på det här aningslösa, märkliga uttalandet som finansministern har gjort i dag. Det är självklart att god lönsamhet ger tryggare anställning. Hur kan man så sakna vett att man inte inser detta?

Fördubblingen av löneskatten har inga positiva verkningar men desto fler negativa. Om den måhända kan bäras av företag som har möjlighet att kompensera sig genom prishöjning, hur skall den kunna bäras av ideella organisationer och samfund, som inte har några varor och tjänster som de kan höja priset på? Jag har begärt att få ett besked men ännu inte fått det. Får dessa ideella organisationer och trossamfund kompensering för denna orimliga fördubbling av löneskatten, som i deras fall saknar varje motivering?

Finansministern var inne på ett prisresonemang. Jag skall bara notera i förbigående att enligt färsk statistik från statens pris- och kartellnämnd ökade priserna i dagligvaruhandeln fr. o. m. den 1 januari i år t. o. m. den 30 november med 7,4 procent. Livsmedlen har ökat med ca 8 procent — ja, det kan bli upp till 9–10 procent innan året har gått till slut. Och vid årsskiftet kommer bl. a. en ytterligare höjning av priset i detaljhandeln på k-mjölken med 10 öre. Det krav på en restitucering av momseffekten på de nödvändigaste baslivsmedlen som folkpartiet och centern fört fram är verkligen högaktuell.

Debatten i dag har kanske för en och annan tett sig som en upprepning av gamla argument. För mig framstår det som någonting

Onsdagen den
13 december 1972

*Konjunkturstimu-
lerande åtgärder*

skrämmande att man inte mitt uppe i den svåra arbetslösheten denna vinter inser det här vara riksdagens huvudfråga. Men debatten visar också skillnaden i grunden mellan två synsätt på företag och näringspolitik. Den visar skillnaden mellan den socialistiska och den liberala synen. Finansministern skröt med att han hade upphovsrätten till löneskatten, han skröt med att han och kommunisterna samtidigt hade kommit på förslaget om höjningen. "Två själar, samma tanke", sade han. Det var en skön själs bekännelse om det socialistiska blockets ansvar här i kammaren.

Vi säger från liberalt håll: Vi skall ställa krav på företagen, men vi skall också ge dem chansen att klara kraven. Det är den enda framkomliga vägen till att ge de många människorna bättre villkor. Den vägen vill regeringen inte beträda. Varför? Handelsministern gav en förklaring i en debatt häromveckan: Det finns politiskt institutionella hinder mot att skapa ökad lönsamhet i näringslivet, sade han.

Om det politiskt institutionella hindret är vänsterpartiet kommunisterna, finns det ett mycket enkelt sätt att komma ifrån det. Det är att några av riksdagens socialdemokrater, som har en mera positiv syn på företagsamhetens villkor, i dag trycker på den voteringsknapp som leder till att beslutet om fördubblad löneskatt rivs upp. Det skulle betyda mycket för att åstadkomma en ny vilja, en ny framtidstro i svenskt näringsliv. Vi har inte råd att fortsätta med den här clinchen mellan stat och företagsamhet, för det kommer att gå ut över oss alla.

Herr ÅSLING (c):

Herr talman! Den här debatten har hittills bara perifert dröjt vid de långsiktiga perspektiven i den ekonomiska politiken, även om finansministern som vanligt på ett underhållande sätt blandar korta och långa perspektiv. Det är naturligt att debatten har fått denna karaktär eftersom det är en rad akuta problem, framför allt beträffande sysselsättningen, som helt fångar vår uppmärksamhet. En ekonomisk politik måste dock ha ett långsiktigt perspektiv om den inte skall sönderfalla i en rad åtgärder utan inbördes sammanhang, åtgärder vilka då gärna, som nu är fallet, inspireras av akuta, brännande problem men som inte blir mer än temporära. En ekonomisk politik som på detta sätt förlorar sig i punktinsatser utan sammanhållande linje och vilja till konsekvens och kontinuitet förlorar inte bara i effekt utan även i trovärdighet. Därmed har den också i sig själv mindre möjligheter att fungera, eftersom den ekonomiska politiken behöver ett positivt psykologiskt klimat att verka i för att ha en chans att bli framgångsrik.

Höjningen av löneskatten vid årsskiftet, vilken i så hög grad varit ett centralt tema i den här debatten, framstår som ett exempel på låsta positioner, som inte har något med en aktiv, framåtsyftande konjunkturpolitik att göra. Det är bristen på vilja att i samförstånd utforma en mer flexibel och konjunkturanpassad politik som i sig själv verkar destruktivt på det ekonomiska klimatet och inte skapar de psykologiska villkor som är en av förutsättningarna för att den ekonomiska politiken skall vara framgångsrik.

Positionerna har alltså varit alltför låsta. Detta är beklagligt. Politik –

och detta gäller i hög grad den ekonomiska politiken – får aldrig bli så låst av prestige och andra irrationella hämningar att strävan att finna konstruktiva lösningar kommer i andra hand. Utvecklas en politisk situation till ett ofruktbart ställningskrig, är risken för en förtroendekris överhängande.

Ett markant inslag i konjunkturbilden under de senaste två åren har varit en återhållen privat konsumtion och ett högt hushållssparande. Allmänhetens sparbenägenhet har befunnit sig på en för efterkrigstiden unikt hög nivå. I fjol förklarade finansministern den höga sparbenägenheten med att osäkerheten beträffande avtalsrörelsens utfall hade ökat allmänhetens benägenhet att spara. Det är ett argument som man inte kan åberopa för innevarande år. Osäkerheten på arbetsmarknaden kan naturligtvis vara en faktor även nu, men den är en del av konjunkturbilden. Sannolikt är den höga sparbenägenheten ett uttryck för den atmosfär av bristande förtroende som omger den ekonomiska politiken för närvarande.

Sysselsättningsfrågorna dominerar av naturliga skäl intresset i den här debatten. Vi möter växande problem med den s. k. strukturarbetslösheten. Det är inget nytt problem även om det kan förefalla som regeringen nyligen upptäckt fenomenet. Under senare delen av 1960-talet sjönk dock antalet arbetstillfällen inom industri, byggnadsverksamhet och lantbruk med ca 30 000 per år. Det är en utveckling som sedan fortsatt om ock med varierande styrka. Trenden har dock varit oförändrad. Samtidigt har antalet arbetstillfällen inom servicesektorn ökat med drygt 40 000 per år, varav inom den offentliga sektorn med ca 35 000 per år.

När nu den offentliga sektorns expansion bromsas upp av ekonomiska skäl – det gäller ju inte minst den kommunala verksamheten – måste självfallet med den hittillsvarande utvecklingen stora sysselsättningsproblem uppstå. De gifta kvinnornas ökade intåg på arbetsmarknaden och byggnadsindustrins snabbt krympande voym gör inte detta problem enklare.

Frågan är då i vad mån de expansiva krafterna inom näringslivet kan frigöras och vad detta kan innebära för sysselsättningen. Vid föregående högkonjunktur, dvs. 1968–1969, tillkom ca 17 000 nya arbetstillfällen inom industrin. Det återstår att se om expansionen inom industrin nu kan nå upp till denna nivå.

Allt tyder följaktligen på att vi även vid en konjunkturuppgång har att leva med en fortsatt betydande arbetslöshet. Detta ställer stora krav på vår beredskap inom arbetsmarknadspolitiken. Behovet av en översyn av arbetsmarknadspolitiken växer sig i det här läget allt starkare. De nya problem som möter på arbetsmarknaden löser man nämligen inte med punktinsatser och inte heller med en övergång till fyradagarsvecka. Det var ju i det sammanhanget intressant att höra finansministerns framtidsvisioner. Vi måste utveckla en långsiktig strategi för att ta till vara expansionsmöjligheterna inom näringslivet. Det gäller att skapa förutsättningar för människor att förverkliga sig själva i arbetslivet, att skapa ett klimat på arbetsplatser och i företag – och för företag – som främjar expansionen i produktionslivet.

Detta är den offensiva sidan av strategin. Den defensiva måste innebära att strukturomvandlingen i näringslivet inte genom samhällsin-satser pressas fram fortare än att konsekvenserna på arbetsmarknaden kan bemästras. Spåren från 1960-talets politik avskräcker i detta sammanhang. Ambitionen måste vara högre än att driva fram en strukturrationalisering och därmed omdisponering av arbetskraftsresurserna utan att fråga efter regionalpolitiska, ekonomiska eller sociala konsekvenser. Från denna speciella synpunkt var det en illavarslande kommentar till den regionalpolitiska satsningen som finansministern gav i debatten, när han framhöll att industrin förväntar sig att arbetskraften flyttar till de orter där sysselsättning kan erbjudas. Finansministern sade sig också för sin del vara beredd att utan vidare acceptera den filosofin. Det är den filosofi som legat till grund för flyttningspolitiken under 1960-talet och som skapat stora regionalpolitiska och sociala problem här i landet.

De nya krav som kommer att ställas på samhället måste också påverka styrningen av kapitalströmmarna. Penningpolitiken får inte isoleras från närings- och arbetsmarknadspolitiken. Samhällets direkta ansvar för resursstyrningen ökar i takt med AP-fondens tillväxt. Det är blandekonomin konsekvens att för varje steg samhället ökar sitt engagemang ökar också politikernas ansvar för utvecklingen. Synen på kapitalmarknadens funktion får ibland ett statiskt drag som är oroande och som står i dålig samklang med kraven på en offensivare anda i ekonomin. Det måste bli ett intimare samspel på kapitalmarknaden mellan banker och AP-fonden om vi vill säkra en väl fungerande kapitalmarknad.

Den syn på ränteavkastningen som avspeglas i den långa räntans utveckling under senare år måste också omprövas, vilket även reservanterna till finansutskottets betänkande framhåller. Valutarens utveckling har nu på nytt givit utrymme för en bättre anpassning av den långa räntan till den korta, vilket har sin stora betydelse för kostnadsutvecklingen bl. a. på hyresmarknaden. I detta avsnitt hävdade finansministern i sitt inlägg att en bättre anpassning av den långa räntan till den korta skulle innebära att AP-fonden, som han sade, tvingades subventionera räntenivån på den långa marknaden. Bakom den filosofin döljer sig en föreställning om att den långa marknaden är klart avgränsad från den korta, men så är inte alls förhållandet. Tvärtom. Det är två kommunicerande kärl. Och det är ganska betecknande för utvecklingen att bankväsendets placeringar på den långa marknaden ökar snabbt.

Beträffande subventionerna från AP-fonden är det väl att överdriva farhågorna, men vi kan notera att på återlänemarknaden, råder en högre räntenivå med 1 procent än den som står allmänheten till buds vid kapitalplacering i bankväsendet. Där har alltså AP-fonden en extra favör som allmänheten—näringslivet självfallet måste betala.

Gårdagens beslut här i kammaren om ratificering av EEC-avtalet markerar en utveckling mot ökat internationellt beroende. Detta gäller i hög grad den ekonomiska politiken. Över hela Europa kämpar i dag regeringarna en hård kamp för att bemästra inflationen, som hotar stabiliteten. Problemet är framträdande även i vårt land, där den variant som ekonomerna döpt till stagflation, är mer märkbar än i många andra

länder. England har drastiskt infört pris- och lönestopp, de fem vice männen i Bonn — den västtyska regeringens oberoende ekonomiska rådgivare — föreslår i dagarna, långtgående åtgärder för att bemästra utvecklingen, och ännu mer drastiskt förefaller den franska regeringen vara beredd att agera.

Vårt successivt växande beroende av omvärlden gör det nödvändigt att vaksamt följa utvecklingen och i tid sätta in erforderliga åtgärder. Även från denna synpunkt är regeringens förslag till konjunkturstimulerande åtgärder diskutabla och illa avpassade till de krav på en aktivare antiinflationspolitik som snart kan bli aktuella. Problematiken kan knappast vara finansministern främmande i dessa dagar, när han håller på att ge finansplanen dess slutliga finish.

Fru talman! Jag hoppas att det inte bara skall vara en from önskan att de långsiktiga perspektiven bättre skall komma till sin rätt i finansplanen än i propositionen 125 och i utskottsmajoritetens skrivning i finansutskottets betänkande.

Under detta anförande övertog fru andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr BRUNDIN (m):

Fru talman! Om jag inte lyckas med att genom mitt anförande övertyga herr Knut Johansson i Stockholm och några till om riktigheten i det jag säger, kommer riksdagen om ett par tre timmar att i den fråga vi nu diskuterar fatta ett beslut som i ett par avseenden är alldeles särskilt befängt.

Situationen i Sverige i dag kan i korthet beskrivas så, att vi har en osedvanligt hög arbetslöshet, högre än vi någonsin tidigare har registrerat, ett starkt ökande antal konkurser bland våra företag och ett minskande antal nystartade företag. I de kvarlevande företagen har vi en mycket låg investeringstakt, totalt sett skapas det inga nya jobb i svensk industri, och det beror på att vi hamnat i ett läge där företagen genomsnittligt har alltför låg lönsamhet.

I detta läge föreslår regeringen, och avser nu sannolikt riksdagsmajoriteten att besluta om, en fördubbling av skatten på arbetskraft. Om man inte hade deltagit i debatten kring detta problem i ett antal månader, skulle förslaget förefalla helt överkligt, som en missuppfattning. Förslaget kan helt enkelt inte bero på något annat än att de som framlagt det, alltså regeringen, saknar förståelse för företagens funktionsvillkor. Det är kanske inte så märkligt eftersom regeringen består dels av människor som aldrig varit ute i arbetslivet, dels av människor som endast för mycket länge sedan i egentlig mening deltagit i arbetslivet.

Detta kommer att leda till skadeverkningar på vår ekonomi som berör alla i samhället.

Det har sagts flera gånger under debatten i dag att man nu tycks vara överens beträffande konjunkturbedömningen. Jag vill därför för egen del göra en liten nyansering.

Det är ganska litet som talar för att vi får någon särdeles snabbt insättande konjunkturuppgång. Det är också ganska litet som talar för att

den uppgången skulle bli väsentlig, när den inträffar. Den kommer att dröja, och den kommer att vara mycket splittrad. Vi får sannolikt ha kvar en betydande sysselsättningsbrist. Den högkonjunktur som vi nu i Sverige förlitar oss på skall få spridning till vårt land är den som vår europeiska omvärld upplever. Denna konjunkturbild måste kompletteras med att man inom den ekonomiska gemenskapens område på senare tid i sin ekonomiska politik har givit prioritet åt åtgärder för att bekämpa inflationen på bekostnad av tillväxttakten. Det kommer att leda till att en del av de förväntningarna på att en europeisk högkonjunktur skulle kunna sprida sig även till Sverige inte är särdeles starkt grundade. Det är det som gör att det beslut om en fördubbling av löneskatten som kommer att fattas är så befängt.

En av de viktigaste orsakerna till vår situation är det skattesystem som finns i vårt land. Vi har ett mycket högt skattetryck – det högsta i världen. Vårt skattesystem kännetecknas dessutom av mycket höga marginalskatter som gör att människor i de stora inkomsttagargrupperna inte med normala löneökningar har en reell chans att förbättra sin egen situation. Det verkar inflatoriskt uppdrivande på lönekraven och det leder till mycket starkt stigande kostnader som drabbar oss alla i samhället.

Ett bibehållande av ett sådant skattesystem gör det inte möjligt att förverkliga önskemålet om väsentlig dämpning av inflationstakten, gör det inte möjligt att åstadkomma ökad lönsamhet i våra företag, gör det inte möjligt att pånyttföda investeringsförmågan i vårt näringsliv. Investeringsförmågan beror inte bara på tillgång till investeringspengar och investeringsidéer, utan också på en investeringsvilja som i sin tur inte kan växa sig stark med mindre än att man anser sig ha rimliga chanser till skäligen avkastning på de investeringsattsningar man överväger att göra.

Därför kan vi inte heller med ett bibehållande av detta skattesystem förverkliga målet att ge arbete åt alla. Det krävs ett nytt och arbetsstimulerande skattesystem för detta.

Representanterna för moderata samlingspartiet i finansutskottet har därför till utskottets betänkande fogat en reservation, nr 5 e, i vilken vi föreslår att riksdagen måtte besluta att hemställa om tilläggsdirektiv till 1972 års skatteutredning. Vi anser att utredningen inte bör låsas vid att endast få pröva olika alternativa skatteskalor inom ramen för ett oförändrat skattetryck. Utredningen måste rimligen också få i uppdrag att studera effekterna på den ekonomiska tillväxten av en sänkning av skattetrycket. Den bör få studera möjligheterna till och konsekvenserna av en rejäl sänkning av marginalskatterna, i första hand på de inkomstnivåer där vi har de största arbetstagargrupperna. Den bör få syssla med frågan om att indexbinda skatteskalorna, så att vi inte enbart på grund av inflationen och utan särskilda riksdagsbeslut får ett ökat skattetryck år för år. Utredningen bör också, har vi framhållit, få i uppdrag att utarbeta ett förslag till en exempelvis femårig skattesänkingsplan.

Det kan då invändas att en del av de åtgärder jag här talat om är av den karaktären att de inte kan ge något egentligt resultat förrän på några års sikt.

Jag tror, fru talman, att det nuvarande skattesystemet av en stor

majoritet inkomsttagare i vårt land upplevs som så djup skadligt, att redan signaler från riksdagen om en ordentlig omprövning av skattesystemet skulle rent psykologiskt få betydande verkningar, vilka skulle sträcka sig ut över alla dem som är verksamma i vårt arbetsliv och därmed ge stimulans åt den ekonomi som har stagnerat.

Jag ber, fru talman, att få yrka bifall till samtliga de reservationer som är fogade till finansutskottets betänkande nr 40.

Fru MARKLUND (vpk):

Fru talman! Det finns flera orsaker till den växande arbetslöshet och undersysselsättning som noterats särskilt under de senaste åren. Men de har alla att göra med det ekonomiska system vi lever under och som främst kännetecknas av att produktionsmedlen inte ägs och kontrolleras av de arbetande utan av en liten minoritet i samhället. Kristendenserna inom detta system har av vpk påvisats i olika sammanhang, bl. a. tidigare i dagens debatt.

Dessa tendenser visar sig bl. a. i att sysselsättningen inte längre växer som den ännu gjorde under åren 1960–1965, då antalet sysselsatta i landet ökade med minst 100 000 människor. Under perioden 1965–1970 minskade i stället antalet sysselsatta med 24 000, och under de två senaste åren har en ytterligare minskning med 11 000 skett. Det är då att märka att nedgången inte längre äger rum enbart inom jord- och skogsbruket utan även inom industrin. Detta sker samtidigt som kvinnorna i ökad utsträckning och med rätta ställer krav på arbete och ekonomisk självständighet. Nedgången kommer samtidigt med att nya ungdomskullar ständigt tränger ut på arbetsmarknaden.

Det är mot bakgrunden av detta läge och de av Lars Werner tidigare i dag beskrivna strukturella orsakerna till arbetslösheten som vpk ställer kravet om att staten måste träda in och gå i spetsen för en ny industripolitik.

Arbetslösheten är inget tillfälligt problem. Den kan därför inte mötas endast med åtgärder av tillfällig natur. Men finansutskottet är så inne i ett kortsiktigt tillfällighetstänkande att man tillbakavisar vpk:s förslag om statliga basindustrier, därför att detta inte skulle vara konjunkturstimulerande på kort sikt. Det är att inte se längre än näsan räcker. Arbetslösheten är ett tillväxtproblem. Det gäller att säkra den ekonomiska tillväxten och skapa flera produktiva arbetsplatser, vilket storkapitalet inte gör. Det kapitalistiska systemet är oförmöget att upprätthålla full sysselsättning. Därför krävs en ny politik.

En ny industripolitik måste ta upp en rad svåra problem. Den måste se till att den tekniska forskningen går framåt hastigare och mer medvetet än nu. Och resultaten av den tekniska forskning som bedrivs med skattebetalarnas medel måste tillföras statligt ägda företag, som står under de anställdas kontroll. Genom sådana åtgärder skulle det röjas mark för mera framtidsbetonade industrier, som kan växa mer än de gamla och på så sätt ge en ökande sysselsättning. En sådan industritillväxt är naturligtvis särskilt nödvändig och viktig i de län som under en lång tid åderlåtits på människor. Och som fortfarande drabbas av utflyttning. Där, liksom på andra håll, är det av stor betydelse att det utvecklas

råvarubaserade industrier såsom gruvor, järnverk och skogsindustrier. Dessa industrigrenar behöver bli mer mångsidiga och syssla mera med högre förädlade produkter. Både de nya och de äldre industrityper som kan vidareutvecklas skall utgöra basen för en sysselsättningstillväxt ute i regionerna.

Det är sådana industrier vpk förespråkar. Vi har kallat dem basindustrier för att markera att de skall bli en grundval för näringslivet i olika områden. Att tala om sådana industrier vittnar enligt finansministern om bristande respekt för den här talarstolen, men jag skall ändå våga mig på att göra det. Vi menar nämligen att en tillväxt i dessa tunga delar av näringslivet skulle innebära en stimulans också åt andra delar.

Som ett exempel på en sådan basindustri har vi anfört Norrbottens järnverk, och även finansminister Sträng har ju i dag betonat NJA:s roll i det avseendet. Vi har i olika sammanhang noterat den utveckling som numera pågår inom järnverket, och vi anser att det finns förutsättningar för fortsatta satsningar, som också skulle ge sysselsättning i andra delar av Norrbotten, exempelvis i Tornedalen. Men vi har, på tal om konkreta exempel, också framhållit att man inte kan begränsa anläggningarna till de traditionella produktionsfälten. Det är viktigt att företag skapas på modern teknisk basis. Lars Werner har tidigare i dag nämnt petrokemi, träkemi, elektronik och verkstadsindustri såsom några områden där sådana företag kan skapas. Vi är övertygade om att detta, att staten går in och sätter i gång en direkt och omfattande anläggning av nya industrier, är den nödvändiga förutsättningen för att det skall vara möjligt att genomföra den fysiska riksplanering och nya regionpolitik som skall diskuteras här i kammaren om ett par dagar.

För att garantera kapital åt dessa basindustrier krävs att AP-fonderna mobiliseras. Medlen i de fonderna är nödvändiga för att säkra en utveckling av näringslivet i Sverige. Dessa medel ägs av löntagarna och bör användas av dem för att skapa den makt inom arbetslivet som måste till för att åstadkomma förbättringar i arbetsmiljö och på andra områden. De anställda skall alltså ha det avgörande inflytandet i de företag som på detta sätt skapas.

Företagsetableringar av det här slaget skulle bryta den utveckling vi nu upplever. De skulle medföra en sysselsättningsökning och de skulle, t. ex. när det gäller anläggning av petrokemiska industrier, vara till fördel för annan befintlig tung industri i ett län och utgöra en bas för vidareutveckling av annan industri.

De förslag från vpk som jag här uppehållit mig vid är inte geografiskt begränsade. Men fortfarande finns det anledning att betona vikten av att särskilda insatser snabbt sätts in i de s. k. skogslänen. I delar av det län jag känner bäst till ligger ordet katastrof nära till hands när det gäller att beteckna den aktuella situationen. Det gäller Norrbottens inland och Tornedalen—Överkalix. Det gäller också Jokkmokk, som i dag har varit aktuellt i olika sammanhang; när riksdagsmän har uppvaktats av människor från det området. I dessa områden, liksom i malmfälten, där beroendet av malmkonjunkturerna återigen ger anledning till oro, finns det välbekanta naturtillgångar, som kunde utnyttjas bättre än vad som nu sker. De skogstillgångar som finns där kan tas till vara bättre och förädlas.

Malm- och mineralfyndigheterna på olika håll i Tornedalen och i inlandet måste exploateras. Ett järnvägsbygge från Kaunisvaara till Svappavaara skulle gynna hela den industriella utvecklingen i Tornedalen.

Det här är bara några av de många exempel som kommunisterna under åren har anfört både här i riksdagen och på det lokala planet, exempel som visar att Norrbotten har förutsättningar för industrietablering i tillräcklig skala. Det måste vara en samhällets uppgift att ta vara på de förutsättningarna och starta företag som ger människor sysselsättning. Det är en social uppgift. Vi vet att storkapitalet inte kommer att klara sysselsättningen i de områden jag nämnt eller över huvud taget råda bot på arbetslöshetssituationen. Det är därför vi aktualiserar frågan om samhällsägda företag finansierade med AP-fonderna.

En annan väg för att öka sysselsättningen har vi i behovet att bekämpa de svåra brist- och miljöproblemen i samhället, *inte minst* i storstäderna. Det behövs utveckling och tillverkning av många olika hjälpmedel, mekaniska och andra, för att förbättra arbetsmiljön och minska miljöförstöringen. Det behövs åtskillig byggnadsverksamhet och mycket annat arbete för att lösa den svåra situationen när det gäller vårdinstitutioner och daghem. Det är en misshushållning av grövsta slag att barn, åldringar och sjuka skall lida av samhällets brister samtidigt som det går tusentals människor arbetslösa som inget hellre vill än att få göra en effektiv insats i samhället.

Alla dessa förslag, långsiktiga eller sådana som gäller den närmaste tiden, är ställda med sikte på industriell expansion. Med detta som inriktning måste man också sörja för utbildning av arbetskraft. De utbildade kan inte tas från hyllan och från den ena dagen till den andra sättas in i produktionen. Det vill alltså redan nu till en ökad yrkesutbildning i de områden där statliga basindustrier skall förläggas. Denna ökade utbildning behöver inte äga rum bara i traditionella yrkeskolor utan kan också bedrivas i befintlig statligt ägd industri. Detta skulle ge arbetsuppgifter och meningsfull sysselsättning åt många arbetslösa, åt ungdomar och åt kvinnor. Det är de senare kategorierna som i avfolkningsbygderna har det speciellt svårt.

Med detta, fru talman, har jag velat ge ytterligare argument för de yrkanden som herr Werner i Tyresö tidigare här har framställt.

Herr KNUT JOHANSSON i Stockholm (s):

Fru talman! De borgerliga ledamöterna i finansutskottet inleder reservationen med följande ord: "Utskottet vill inledningsvis slå fast att sysselsättningsläget för den närmaste tiden fortsätter att inge oro. Byggnadssektorn har drabbats särskilt svårt genom det snabba efterfrågebortfallet på bostäder men också genom att den offentliga sektorns byggnadsaktivitet sjunkit oväntat kraftigt."

Jag kan helt och fullt ansluta mig till den uppfattningen, och jag kan göra det bl. a. av det skälet att den socialdemokratiska utskottsmajoriteten i sitt betänkande har anfört att arbetslösheten i stort sett ligger kvar på fjolårets nivå, detta trots att det totala antalet sysselsatta personer fortsatt att öka. Men utskottsmajoriteten har vidare anfört att man även under 1973 måste räkna med att sysselsättningssvårigheter kommer att

Onsdagen den
13 december 1972

Konjunkturstimulerande åtgärder

kvarstå till följd av bl. a. det kärvare läget inom byggnadsbranschen och i den kommunala sektorn.

Så långt råder sålunda enighet mellan utskottets majoritet och reservanterna. Om herr Brundin hade begränsat sig till detta när han inledde sitt anförande med en undran huruvida han skulle lyckas övertyga mig och andra socialdemokrater att rösta på reservationerna, hade enighet kunnat råda. Men i övrigt övertygades jag inte, herr Brundin. Och jag har en känsla av att inte heller jag kommer att kunna övertyga herr Brundin om att avstå från att rösta på reservationerna.

När det gäller så betydande ting som orsakerna till rådande situation liksom till valet av konjunkturstimulerande åtgärder är det emellertid slut på enigheten. Låt mig erinra om vad som har skett och dagligen pågår inom framför allt byggnadsindustrin. Det är dels en konjunkturbetingad minskning av bostadsbyggandet, dels en strukturförändring. En avsevärd del av minskningen i bostadsbyggandet kan utan tvivel förklaras av konjunkturskäl. Jag vill erinra om det faktum att vi för två år sedan hade ett invandringsöverskott på ca 50 000 människor men att vi i år får ett inte oväsentligt utvandringsöverskott. Rörligheten inom landet har också praktiskt taget upphört. Dessa saker tillsammans är naturligtvis en av förklaringarna till att bostadsbyggandet nu sviktar. Men det finns även betydande strukturmässiga faktorer som förklarar minskningen av bostadsbyggandet. Det är framför allt att bostadsbeståndet har fått ett icke oväsentligt tillskott av tidsenliga bostäder som uppfyller kraven på god bostad.

Utmärkande för en klok politik i nuläget är att utgå från att framtidens byggvolym kommer att vara större än den som just nu avtecknar sig i prognoserna för 1973, som förmörkas av både konjunkturskäl och strukturskäl. Den byggvolym som avtecknar sig på kort sikt är uppenbarligen lägre än den vi har att vänta på något längre sikt. En volym som inte står i rimlig proportion till det faktiska behovet är väl vad som framgår av prognoserna för 1973.

Det betyder att ett viktigt mål för politiken måste vara att inte avlöva byggnadsindustrin så mycket att den inte kan utföra de uppgifter den har på längre sikt. Låt mig erinra om att vi i dag har nära 10 000 arbetslösa byggnadsarbetare, vilket motsvarar ca 7 procent av den yrkesverksamma kåren, och denna kår minskar fortlöpande. Det är särskilt två grupper som försvinner. För det första är det äldre, företrädesvis dåligt yrkesutbildade, som för närvarande i stor skala slås ut ur branschen. De ersätts av yngre — även de dåligt yrkesutbildade — som dras in i branschen, men även av äldre människor. Det är resultatet av en oansvarig rekryteringspolitik som tyvärr fortfarande pågår. Men det finns också omvittnat ett rätt betydande utflöde av yngre och fullt yrkesutbildade människor som i nuläget hellre söker sig till arbetsuppgifter inom den fasta industrin. Det kan gälla byggnadsarbeten där, reparatörsarbeten och liknande. Det är arbetsuppgifter som man föredrar framför att gå kvar i byggbranschen under nuvarande förhållanden.

Följden av kårens minskning, så som den nu tillgår, är dels att många äldre, delvis utslitna byggnadsarbetare, helt enkelt aldrig får ett ordnat arbete igen, dels att vi tappar just den grupp som enligt min uppfattning

måste utgöra stommen i den framtida byggnadsarbetarkåren.

Den här utvecklingen har pågått under några år. Mellan augusti 1969 och augusti 1972 har den aktiva byggnadsarbetarkåren minskat med 10 procent. En minst lika stor "bantning" har ägt rum när det gäller materialindustrins kapacitet.

Det tycks vara i linje med det konventionella snusförnuftet inom vissa delar av den allmänna debatten att intala sig att detta bör fortsätta, t. o. m. i accelererad takt, och att även den byggvolym som avtecknar sig för 1973 ligger högre än vad som komma skall i framtiden. Det finns utan överdrift åtskilligt som tyder på att de som reserverat sig mot finansutskottets föreliggande betänkande är inne på samma tankegångar.

Jag tror det är nödvändigt att kraftigt varna för detta. Det är nödvändigt med snabba och kraftfulla åtgärder för att inte byggnadsbranschen skall bli avrustad. Det är nödvändigt av sociala skäl men givetvis också av ekonomisk-politiska skäl.

Vi har vid ett par tillfällen förut under efterkrigstiden hamnat i den situationen att vi haft en byggnadsindustri med för liten kapacitet inför byggbehov som brutit fram. Det var fallet i slutet av 1940-talet och början på 1950-talet, liksom under första hälften av 1960-talet.

Vad hade detta för konsekvenser? Följden blev en kraftig inflation vid dessa tillfällen. Det kan inträffa igen, om man inte för en ekonomisk politik som förhindrar det.

Vad är det då som krävs? Vad som behövs i dagsläget är enligt min uppfattning dels att man tillför nya objekt till 1973 års byggvolym, dels att man hindrar den asociala rekrytering som pågår och som slår ut just de grupper som har svårast att hävda sig på arbetsmarknaden i övrigt. De borgerliga partierna har klargjort var de står. De är inte beredda till något av detta. Huvudnumret i deras arsenal är en sänkning av arbetsgivaravgiften — som de kallar löneskatten men som kanske rättare skulle heta skattesänkningsskatten. Detta startar självfallet inte ett enda bygge. Om man avstod från den beslutade höjningen av eller t. o. m. sänkte den nuvarande tvåprocentiga avgiften, tror jag inte att man därmed i nuläget skulle skapa några arbets- och sysselsättningsobjekt. Regeringens åtgärder däremot handlar just om att lyfta fram mer eller mindre långt planerade byggobjekt till ett mycket snabbt förverkligande. Utskotsmajoriteten understryker detta på följande sätt:

"De sysselsättningspolitiska åtgärder som regeringen initierat under sommaren och hösten, framför allt inom byggområdet, och som följs upp med förslag i propositionen innebär en sammanlagd sysselsättningspolitisk insats av mycket betydande mått. Utskottet finner denna insats erforderlig under vintern och våren."

Att det i första hand är detta som krävs för att höja tempot där det nu är lågt visar ju också utvecklingen av industrins investeringar. Investeringarna har inte gått ner utan något ökat — men industrin har trots det höjt sitt sparande avsevärt. Industrin investerar som förut men kan självfinansiera i större utsträckning än tidigare till följd av att dess sparande har ökat.

Detta visar att ökade självfinansieringsmöjligheter för industrin inte löser de sysselsättningsproblem som nu är akuta. I själva verket ger en

sänkning av arbetsgivaravgiften en mycket liten effekt jämfört med en satsning av motsvarande summa på utvalda områden, där arbetslösheten är svårast, inte bara avseende antal arbetslösa utan också avseende arbetslöshetens långvarighet, och där de arbetslösa av olika skäl rimligen inte kan flytta till andra orter. Dessutom skulle den eventuella effekten av en sänkning av arbetsgivaravgiften med ett par miljarder per år bara ge sig till känna med en tolfedel per månad. Om man i stället satsar på det sätt som fackföreningsrörelsen och socialdemokratin önskar, kan effekten koncentreras till den del av året där satsningen gör mest nytta.

I motsats till moderaterna, som har ett motionsyrkande om begränsning av den offentliga sektorns tillväxt, har jag den uppfattningen att en av förutsättningarna för konjunkturförbättring är en ökning av samhällets insatser. Den offentliga sektorns expansion är den mest betydande konjunkturstimulerande åtgärden. Och den uppfattningen begränsas inte till en nödvändighet i nuvarande situation, då en ökad sysselsättning är direkt beroende av samhällets åtgärder. Tittar man på vad som har hänt under de senaste åren, ligger det väl nära till hands att dra den slutsatsen att erfarenheterna av de årens konjunkturläge – med minskade privata investeringar och ökad arbetslöshet – talar för att vi för framtiden måste rusta oss för en förbättrad arbetsmarknadspolitisk beredskap. Om detta skall bli en fruktbringande realitet, då krävs det en ökning och inte en begränsning av den offentliga sektorns resurser.

Herr BRUNDIN (m) kort genmäle:

Fru talman! Jag vet inte om herr Knut Johansson i Stockholm har ordnat det så att när han agerar i en av sina tre identiteter han då i anställningsvillkor och sådant har inbyggt att han automatiskt får absolution från de båda andra hållen för vad han säger, t. ex. här i talarstolen. I den första identiteten uppträder herr Johansson som representant för utskottsmajoriteten och försvarar regeringen. För det andra är han ordförande i Byggnadsarbetareförbundet och dessutom är han engagerad i en tredje identitet, nämligen som styrelseordförande i BPA. Det är en konstig situation att vara arbetsgivare åt samma personer som herr Johansson också är fackligt ombud för.

Nu säger herr Johansson som förklaring till situationen på byggnadsområdet att den är ett resultat av konjunkturedgången. Men, herr Johansson, skulle det inte ha varit riktigare och fullständigare att säga med adress till de arbetslösa inom byggnadsbranschen att situationen är ett resultat av en konjunkturedgång som genererats av den ekonomiska politik som förts i vårt land och inte ett resultat av en internationell konjunkturedgång? Att en del av förklaringen till krisen i byggnadsbranschen är sammanklappningen av en olycklig bostadspolitik borde också nämnas. Herr Johansson borde ha sagt att inom ramen för en socialistisk bostadspolitik har vi uppfört bostäder i miljöer som människor i minskande utsträckning accepterar, och vi har dessutom uppfört dem till kostnader som människorna inte orkar med att betala.

Det hade varit en lämplig förklaring, tycker jag, till de arbetslösa inom byggnadsbranschen. I stället ger sig herr Johansson in i skråtänkandet att avskilja en del av arbetsmarknaden från alla övriga delar i vad gäller

rekryteringen.

Att den ökade självfinansieringen inte skulle ha effekt i form av ökade investeringar och bättre rotation i vårt näringsliv är väl ändå en alldeles felaktig slutsats. Vad vet herr Johansson om situationen, för så vitt vi inte hade haft en ökad möjlighet till självfinansiering?

Herr KNUT JOHANSSON i Stockholm (s) kort genmäle:

Fru talman! Jag är givetvis helt på det klara med att mitt inlägg inte passade herr Brundin, men det sade jag också som en reflexion.

Sedan behöver herr Brundin inte ha några som helst bekymmer för att jag skall få svårigheter när jag möter medlemmarna – framför allt de arbetslösa – efter att i kammarens talarstol ha uppträtt på ett sådant sätt som jag gjort. Det resonemang som jag har fört här har jag också fört, och för, i andra sammanhang där de här frågorna diskuteras.

Det är för övrigt ganska enkelt, herr Brundin, för medlemmarna är av egen erfarenhet fullständigt på det klara med situationen. Och de vet att situationen – även om den för närvarande är bekymmersam med anledning av minskat byggande – är lindrig mot vad den skulle ha varit därest herr Brundin och hans vänner i de övriga borgerliga partierna hade svarat för den ekonomiska politiken och för arbetsmarknadspolitiken efter de riktlinjer som är uppdragna här nu och tidigare.

Herr BRUNDIN (m) kort genmäle:

Fru talman! Jag tycker att det borde vara angeläget att inte bara konstatera att byggandet har gått ned utan också att tala om orsaken, och det var det jag försökte att snabbt göra. Man måste tala om att nedgången i vår ekonomi -- eller stagnationen – är resultatet av den politik som bedrivs i vårt land. Man måste likaså tala om att vi har en kris på bostadsområdet just på grund av den typ av bostadspolitik som förts. Jag försäkrar herr Knut Johansson i Stockholm att om vi hade fått bestämma bostadspolitiken skulle bostadsproduktionen ha fått inrättas efter konsumenternas önskemål och inte efter vad socialistiska centralbyråkrater ansett vara riktigt.

Herr KNUT JOHANSSON i Stockholm (s) kort genmäle:

Fru talman! Jag vet inte om herr Brundin tänkte på någonting annat när jag gjorde mitt inlägg tidigare. Jag sade då bl. a. att en av orsakerna till att vi har ett minskat bostadsbyggande är det stora antalet lediga lägenheter. Det i sin tur har sin förklaring i att vi nu har ett utvandringsöverskott – i motsats till vad vi hade för två år sedan, då det var ca 50 000 i invandringsöverskott. Vi har inte heller haft någon nämnvärd rörlighet. Det är klart att den nedåtgående konjunkturen har inneburit att människor som i och för sig varit beredda att byta från äldre till nybyggda bostäder har avvaktat en bättre situation. När det läget kommer tror jag inte att vare sig herr Brundin eller någon annan behöver vara oroad över det antal lediga lägenheter som finns. Ta inte detta till intäkt för att vi har en misslyckad bostadsproduktion!

Fru andre vice talmannen tillkännagav att anslag utfärdats om sammanträdets fortsättande kl. 19.30.

Nr 140

Onsdagen den
13 december 1972

Konjunkturstimulerande åtgärder

Onsdagen den
13 december 1972

Konjunkturstimulerande åtgärder

Herr MÖLLER i Göteborg (fp):

Fru talman! Finansutskottets ordförande, herr Ekström, sade sig tidigare i dag acceptera att vi inte skulle tvista om vem som hade haft rätt konjunkturbedömning. Men han lät det inte bero med det uttalandet -- då hade man kanske kunnat lämna frågan därhän -- utan han hävdade att vi inom oppositionen våren 1971, hösten 1971 och våren 1972 hade ändrat vår bedömning. I andra sammanhang i dag har sagts att vi på oppositionssidan skulle ha haft ungefär samma konjunkturbedömning som regeringssidan. Den historieskrivningen är felaktig, och det måste ihärdigt slås fast att den inte stämmer. Man skall inte försöka få bort ett ansvar för en dålig politik genom att suddas ut de stora skillnaderna.

Konjunkturbedömningarna har varit olika, det framgår inte minst av alla de sätt på vilka vi på oppositionssidan har försökt skjuta på. Alla minns väl, inte minst allmänheten gör det säkerligen, det konjunkturpaket som man på oppositionshåll lade fram förra hösten för att redan då försöka göra den svenska ekonomin mera expansiv. Samma sak gäller den här hösten. Med intensiva ansträngningar och förslag under första veckan av riksdagsstarten ville vi återigen pressa på därför att konjunktursituationen var alldeles för dålig. Dessutom kan man undra om de konjunkturstimulerande åtgärderna i propositionen förra hösten som uppenbarligen tillkom i all hast -- det utdelades först bara ett par stencilerade blad vid en presskonferens i samband med riksdagsöppnandet -- hade blivit framlagd över huvud taget eller i den omfattning som den trots allt fick, om inte detta tryck hade funnits. Hur hade det sett ut om inte oppositionen ideligen hade visat att den haft en annan och mer expansiv, med nödvändighet pådrivande konjunktursyn?

Den konjunktursynen är också fastlagd i reservationerna vid finansutskottets betänkanden om den ekonomiska politiken. I betänkande nr 1 i februari i fjol angav vi: "Ett tecken på ökad avmattning är som redan nämnts det förändrade arbetsmarknadsläge, som har redovisats i januari och februari. Mot denna bakgrund är som utskottet betonat ytterligare lättnader i kreditpolitiken befogade." Låt oss så se på reservationen i betänkande nr 30 i maj i fjol. Där står: "Den avmattning i konjunkturen som på vissa områden gjorde sig gällande redan under hösten har förstärkts under vintern." Längre fram står det: "Utskottet finner det därför angeläget, att den ekonomiska politiken under de närmaste månaderna får en mera sysselsättningsfrämjande inriktning än vad som förutsagts i den reviderade finansplanen."

I reservationen vid finansutskottets betänkande nr 1 i februari i år står det: "Det finns för dagen inte heller några säkra tecken på en omedelbar återhämtning i ekonomin. Det existerar därför fortfarande ett visst utrymme för ytterligare konjunkturstimulerande åtgärder under det innevarande budgetåret." Och litet längre fram skriver man: "Med detta har utskottet velat markera dels en mer avvaktande inställning när det gäller tidpunkten för ett kommande konjunkturuppsving än vad som kommer till uttryck i finansplanen, dels att kravet på skärpt konjunkturberedskap måste kunna innefatta beredvillighet att sätta in ytterligare stimulanståtgärder."

I reservationen vid finansutskottets betänkande nr 25 i maj står det

slutligen: "Som framhålls i motionerna 1972:1699 och 1972:1700 talar detta för att den konjunkturbedömning, som görs i den reviderade finansplanen, är för optimistisk beträffande den närmaste framtiden."

Att man har uttalat sig om den närmaste framtiden och inte om t. ex. ett eller två år framåt är en självklarhet i konjunktursammanhang. Bara en viss del av framtiden kan överblickas. I fråga om den har tendensen i konjunktursynen hos oppositionen varit genomgående och kan inte suddas bort av sådana uttalanden som t. ex. det som statsministern gjorde i den allmänpolitiska debatten den 8 november. Jag läser detta förvånande uttalande, som står på s. 55 i det slutliga protokollet: "I den mån det har funnits en konjunkturbedömning från oppositionens sida har man väl snarare trott på en överhettning och krävt en åtstramning av regeringens förslag."

Så är alltså ingalunda fallet. Vi har ansett att man genomgående varit för optimistisk på regeringssidan. Sedan har vi sagt att när det, *ett bra tag in i framtiden*, blir en tillräckligt kraftig konjunkturvändning skall man givetvis inte komma i samma situation som regeringen har gjort vid tidigare konjunkturcyklar, nämligen att den då ändrar den ekonomiska politiken alltför sent och med alltför liten kraft.

Detta vårt genomgående synsätt att vi har en alltför svag konjunktur kontrasterar också mot de uttalanden som finansministern gjorde under den här tiden. Särskilt minns man väl från 1971 hur finansministern i remissdebatten sade: "Jag tror personligen att sysselsättningen kommer att vara god under 1971." När vi hade ekonomisk debatt i maj sade han: "I sommar tror jag inte att vi har något allvarligt arbetslöshetsproblem att räkna med." Och när OECD och Arne Geijer och Bertil Olsson började ändra mening på försommaren i fjol sammankallade finansministern t. o. m. en presskonferens och sade i sommarvärmen: "Jag bestrider att läget är dystert."

Jag vill säga till socialdemokraterna över lag, alltifrån statsministern och finansministern till finansutskottets ordförande, att de därför inte skall försöka suddas bort den avgörande skillnad som i två år har funnits beträffande aktuell svensk ekonomisk politik.

Oavsett det kan man, om man ser på det hela i efterhand, säga som Göran Ohlin i *ett anförande* i september beträffande den ekonomiska politiken dessa år: "Man kan tvista om orsakerna till att man misslyckats, men man kan knappast tvista om misslyckandet."

Herr Ekström sade i förmiddags om ekonomin: "Det finns mörka inslag, det skall jag erkänna -- --." Det var ju roligt att få det erkännandet; det var med förlov sagt nog den bästa meningen i hans anförande.

Ett av de här mörka inslagen är prisutvecklingen. Från december till december steg priserna 1970 med 7 procent och 1971 med 7,5 procent. Prognosen för 1972 är 5,5 procent; tar man årsmedeltal är siffran högre. Men jag skall inte gå in på den viktiga prisfrågan, för den kommer ju upp i samband med den viktiga interpellationsdebatten med finansministern i kväll.

Till slut, fru talman, några ord om löneskattens fördubbling. Det är den som just nu står i centrum för intresset och diskussionen. På framför

Onsdagen den
13 december 1972

Konjunkturstimulerande åtgärder

allt tre sätt har det gått på tok i svensk ekonomi i föl och hittills i år: prisstegringarna har varit för stora, arbetslösheten har varit för hög och tillväxten har varit ringa. Nu är den höjda löneskatten så illa uttänkt att den förvärrar förhållandena på alla de tre områden som jag nämnde! Den ökar företagens kostnader och höjer därmed priserna. De ökade kostnaderna betyder att det blir färre nya jobb och svårare i många företag att hålla kvar alla nuvarande anställda. Och genom att minska lönsamheten dämpar löneskatten också viljan att göra de investeringar som skulle skapa tillväxt. Det är tydligen alla dessa tre centrala områden som löneskattens höjning slår på: priser, sysselsättning och tillväxt.

Tänk på de många människorna som oroar sig — med rätta, för de vet var skon klämmer — över prisstegringar, över arbetslöshet och över svårigheterna att få pengarna att räcka till, så dålig som tillväxten varit! Ett sämre budskap än löneskattens höjning kunde man knappast ha gett dem. När jag nämner tillväxten tänker jag både på människornas egna pengar och på de stora summor till de reformer som även med oförändrade skattesatser hade influerat till stat och kommun, om man hade haft en bättre tillväxt, såsom herr Helén poängterade tidigare i dag.

Till herr Knut Johansson i Stockholm, som talade alldeles nyss, vill jag säga, att han precis som herr Ekström och även finansministern har sett löneskatten alltför mycket som en likviditetsfråga. Men det är den inte, allra minst i dag, utan den är framför allt en lönsamhetsfråga. Då gör 100 procents höjning av skatten på löner väldigt mycket i företagen. Det är där som knuten ligger, och det är där som de långsiktiga och även farliga psykologiska verkningarna på företagsamheten kan drabba så hårt.

Herr Johansson ville i stället att man skulle ha punktingripanden — han talade i varje fall mycket vänligt om dem. Det är en rent statsinterventionsnistisk linje. Men jag vill betona att i det allvarliga läge som vi fortfarande befinner oss vill vi på oppositionssidan både acceptera de punktingripanden som regeringen nu på grund av den dåliga utvecklingen har föreslagit och *därutöver* se till att man får denna allmänt verkande stimulans även på lång sikt i fråga om lönsamhet och investeringar som ett upprivande av beslutet om vad löneskatten skulle innebära. Därför borde man nu ompröva det beslut som fattades i maj.

Jag skulle till skatteutskottets socialdemokratiska ordförande herr Brandt vilja rikta en fråga, vilket jag dessutom har omtalat för honom. Men kanske herr Jansson eller någon annan socialdemokrat som talar härnäst kan svara. Herr Brandt stred i maj i år för beslutet om löneskattens höjning. Han sade då en viktig sak som jag tycker vi inte skall glömma bort när vi nu vill att man skall försöka ompröva detta beslut. Han sade: "Vi skulle aldrig ha föreslagit en ökning av arbetsgivaravgiften utan de prognoser om en förbättrad konjunktur som vi nu har fått och som alla tycks vara ense om." Längre fram säger han: "Men jag säger att höjningen av arbetsgivaravgiften träder i kraft när konjunkturen blivit mera normal." Och det är vid ikraftträdandet vi är om ett par veckor, den 1 januari, med mycket över 100 000 arbetslösa och i beredskapsarbeten — och för resten flera hundra tusen om man också tar med de dolt arbetslösa.

Jag vill ställa en direkt fråga till de socialdemokrater som talar härnäst:

Har ni inte lärt er något under vägen, när det inte blev den snabba uppgång som ni trodde på till hösten? Skulle det inte då kunna gå att med tanke på de många människorna låta bli att framhärda med det dåliga grepp som en höjning av löneskatten innebär, inte minst just nu?

Herr NILSSON i Tvärålund (c):

Fru talman! På grund av den tidspress som vi nu arbetar under skall jag begränsa mig till att bara något kommentera en punkt, nämligen i anledning av motionen 1880 av herr Sjönell m. fl. Denna motion tar enligt min mening upp en mycket viktig fråga som främst gäller situationen för de mindre företagen och de företag som inte har sådana vinster efter möjliga avskrivningar att de kan komma i åtnjutande av de fördelar som det föreslagna skatteavdraget ger. Regeringens förslag omfattar ju bara de företag som har förhållandevis stora vinster.

Syftet med det nu föreslagna avdraget är ju att temporärt i nuvarande arbetsmarknadsläge stimulera företagen att öka sina investeringar och därigenom öka sysselsättningen. Effekten åstadkommes såväl i det egna företaget som i de företag som levererar material och tjänster av skilda slag. Idén är i och för sig riktig, i all synnerhet som investeringarna i näringslivet behövs nu.

I dagens pressade läge kan större delen av vårt näringsliv inte utnyttja den av regeringen föreslagna formen för stimulans av sysselsättningen genom de ifrågavarande avdragen. De som i första hand får kännning av detta är ju de många tusen arbetslösa människorna.

De små och medelstora företagen beräknas svara för ca 60 procent av sysselsättningen inom industrin. Det är framför allt inom denna grupp som likviditetsproblemen är särskilt kännbara på grund av att en mycket stor del av det engagerade kapitalet i dessa företag är upplånat. Denna sektor är basen för en omistlig del av näringslivets innovationer, som bidrar till framstegen inom hela vårt samhälle. De små och medelstora företagen spelar också en stor roll i regionalpolitiken. Det är svårt, tycker jag, att finna motiv för att om dessa företag behöver investera i byggnader och maskiner, så skall de inte anses lika värdefulla att stödja när det gäller behovet av ökad sysselsättning som de företag som kan uppvisa stora vinster. Riksdagen har tidigare gått in för exempelvis särskilt lagerstöd och särskilt utbildningsstöd temporärt för att stimulera sysselsättningen och bibehålla människor i arbete. De åtgärderna har i princip alla företag, oavsett löneläge, möjlighet att utnyttja. Samma principiella utformning borde gälla för det särskilda temporära stöd till investeringar i näringslivet som nu är aktuellt. De speciellt vinstgivande företagen har ju kraft och möjligheter att trygga sysselsättningen och göra investeringar utan särskilt stöd, även om det är uppenbart att detta stöd har betydande effekt just i dessa fall. Det bör emellertid inte hindra att näringslivet i sin helhet behandlas så att den mindre lönsamma delen inte ställs utanför. Denna sektor kan ha minst lika mycket att tillföra arbetsmarknaden av arbetstillfällen som den begränsade del av näringslivet som har stora vinster.

Utskottsmajoriteten har denna gång, liksom tidigare när denna fråga behandlats, åberopat svårigheter att administrera den ordning vi motionä-

rer föreslår. Enligt vår mening bör denna bidragsprövning kunna ske efter i stort sett samma principer som redan tillämpas inom företagarföreningarna i fråga om bl. a. lån ur hantverks- och industrilånefonden. För att uppnå överensstämmelse med det föreslagna skatteavdraget bör bidraget i regel begränsas till ca 15 procent av anskaffningskostnaden. Det skulle då motsvara ungefär den stimulans som ligger i den skattevinst som ett företag får med det 30-procentiga skatteavdraget.

Jag kan inte undgå omdömet att utskottsmajoriteten alltför lättvindigt avfärdar tanken på investeringsbidrag i vissa av oss angivna fall. En försiktig introduktion skulle i dagens prekära sysselsättningsläge kunna ge värdefulla erfarenheter för framtiden. Men inte ens det vill socialdemokraterna vara med om. I det här fallet är det ju fråga om en vidareutveckling av redan etablerade metoder och uppdrag till Kungl. Maj:t att bearbeta frågan.

Fru talman! Det jag nu talat om hänför sig närmast till reservationen 9, och jag ber att med det anförda få yrka bifall till denna reservation samt till de övriga reservationer vid vilka centerns representanter i utskottet står antecknade.

Herr JANSSON (s).

Fru talman! Jag har ju ingen anledning att kommentera de uttalanden som herr Brandt har gjort. Det får han väl göra själv ... det är ju beklagligt att han inte är inne i kammaren.

Men rent allmänt vill jag säga till herr Möller i Göteborg att det fanns ändå ett alternativ till den s. k. löneskatten, och det var en höjning av momsen. Detta var ett förslag som regeringen och även LO föredrog, eftersom man hade accepterat höjningen av momsen för att kunna finansiera den kommande skattesänkningen. Ni hade alltså haft möjlighet att slippa löneskatten, om ni hade velat.

Nu förstår jag att ni har det speciellt besvärligt eftersom ni i efterhand har accepterat skattesänkningen. Ni var ju mer konsekventa i våras, då ni sade nej till såväl skattesänkningen som höjningen av momsen. Då var det så att säga inget problem, men nu förstår ni att det är politiskt omöjligt att säga nej till skattesänkningen, och då har ni fått bekymmer genom att ni också skall säga nej till de inkomster som staten måste ha för att klara den här skattesänkningen. Det rör sig ändå om 2,2 miljarder.

Jag tycker alltså att herr Möller i Göteborg kan komma ihåg det alternativ som fanns då vi diskuterade dessa ting i våras.

Även om jag tycker att de borgerliga reservationerna andas en alltför stor pessimism inför utvecklingen under nästa år, så kan man kanske vara glad över att reservanternas i varje fall inte har fallit för frestelsen att använda den vokabulär som en ur landet numera utvandrad företagsekonom, professor Ulf af Trolle, använde då han avgav sitt ekonomiska "testamente" inför en samling svenska företagare för en tid sedan. Professor af Trolle hävdade nämligen att det i framtiden inte fanns någon medelväg för svensk ekonomi. Han dömde ut blandekonomin som system och menade att antingen fick man ta steget fullt ut mot en helsocialiserad ekonomi av öststatsmodell eller också återgå till ett renodlat kapitalistiskt system. Att professor af Trolle föredrar det senare råder det väl

inget tvivel om.

Blandekonomin har säkerligen kommit för att stanna i det svenska samhället, och det är väl närmast frågan om hur blandningen skall se ut för framtiden som kan bli föremål för diskussion. Personligen tror jag att en ökning av samhällets inflytande kommer att bli nödvändig, parad med ett ökat inflytande för löntagarna över hur kapitalströmmarna skall styras och användas för att trygga sysselsättningen för dem som satsar sin arbetskraft i produktionen. Och där tror jag att AP-fondernas användning som riskkapital i industrin med ty åtföljande inflytande för löntagarna är den enda framkomliga vägen. Det är väl mot den bakgrunden man skall se den reservation som har knutits till förevarande utskottsbetänkande av herrar Burenstam Linder och Brundin, en reservation som går ut på att sänka ATP-uttaget med 0,75 procent under nästa år. Jag uppfattar dock det förslaget som ett uttryck för ett ideologiskt-politiskt ställningstagande, inte som en åtgärd ägnad att tillfälligt stimulera konjunkturen. Detta kan man också utläsa ur ett par meningar i moderaternas reservation, där man säger följande: "En sänkning av ATP-uttaget skulle därtill ha en gynnsam psykologisk effekt på näringslivet. Det är vidare enligt utskottets uppfattning en avsevärt bättre metod att tillföra näringslivet kapital än de aktiespekulationer med AP-medel, som för närvarande diskuteras." Här är man tydligen ute efter att mota Olle i grind. Man ser en fara i att öka löntagarnas inflytande i det svenska näringslivet, och därför passar man nu på att föreslå åtgärder som på sikt skulle minska möjligheterna att använda AP-fonderna i detta syfte.

Om man sedan granskar de uttryck som används i den gemensamma borgerliga reservationen litet närmare, så kan man inte undgå att uppläcka betydande överdrifter. Där talar man fortfarande om den utdragna sysselsättningskrisen och om den fortsatta stagnationen i fråga om både investeringar och konsumtion. Vad är det för sysselsättningskris vi har? Ja, finansministern har här redovisat hur vi i det avseendet står oss internationellt sett, och vi har en registrerad arbetslöshet som överstiger det normala med ca 1 procent. Det tycker vi är för mycket, och därför sätter också regeringen in betydande stimulansåtgärder för att hjälpa oss över de sista resterna av den konjunktursvacka som fortfarande finns. Alla bedömare menar ju nu att uppsvinget måste komma ganska snart. Då måste det vara fel att tala om sysselsättningskris, när vi vet — vilket också framhålls i finansutskottets förevarande betänkande — att antalet totalt sysselsatta personer i landet fortsätter att öka. Jag kan i sammanhanget meddela att efter den senaste arbetsmarknadsräkningen i mitt hemlän, Skaraborgs län, har arbetslösheten där minskat med ca 25 procent och antalet lediga platser ökat med ungefär samma procenttal.

Enligt utskottets mening kan denna förbättring återföras på 1970 års skattereform och på aktiva arbetsförmedlingsinstanser. Jag tror att det är ett mycket viktigt påpekande som finansutskottet där gör i sin skrivning. Men dessutom skulle det vara mycket intressant att få klarlagt i vilken mån skattereformen har påverkat benägenheten hos gifta kvinnor att söka arbete. Som bekant kan nu varje svensk medborgare tjäna 4 500 kronor om året utan att drabbas av någon som helst beskattning vare sig till stat eller kommun. Därför är det mycket som talar för att många gifta

Nr 140

Onsdagen den
13 december 1972

Konjunkturstimulerande åtgärder

kvinnor kanske anmäler sig som arbetssökande enbart i syfte att få ett deltidsarbete och skaffa sig denna skattefria inkomst för att dryga ut familjeekonomin. Detta kan vara en av förklaringarna till att just kvinnoarbetslösheten har ökat så markant under den senaste tiden.

Man kan också fråga sig hur många pigga pensionärer det finns som vill ha ett skattefritt extraknäck och därför anmäler sig som arbetssökande; en folkpensionär kan ju numera ha full folkpension och fullt bostadstillägg och därtill en sidoinkomst på ett par tusenlappar utan att drabbas av skatt.

Man talar om säsongrensning av arbetslöshetssiffrorna. Jag tror att om man gjorde en utvärdering av arbetslöshetssiffrorna från dessa utgångspunkter, så kanske man skulle se betydligt mera realistiskt på de svårigheter vi för närvarande har.

Det jag tror är allvarligast i nuvarande situation är den stigande ungdomsarbetslösheten. För nyutbildade ungdomar som inte ganska omgående får ett jobb, kan det bli fråga om betydande sociala problem med åtföljande anpassningssvårigheter. På det här området har man inom inrikesdepartementet vidtagit speciella åtgärder, och jag tror att det är mycket viktigt att dessa åtgärder kan leda till snabba resultat.

Visst har vi vissa sysselsättningsproblem, och naturligtvis är arbetslösheten för stor för att accepteras. Men någon sysselsättningskris föreligger såvitt jag kan förstå inte. De åtgärder för konjunkturstimulans som regeringen föreslår tror jag är väl avvägda i detta läge. Det kan man tyvärr inte säga om det oppositionen föreslår. Om man räknar ihop kostnaderna för alla de insatser som den samlade oppositionen i Sveriges riksdag föreslår, kommer man fram till att oppositionens förslag om de genomfördes skulle leda till en underbalansering av budgeten, inte som nu med 7 miljarder utan med över 13 miljarder. Det är väl ingen som kan anse det försvarbart att gå ut med en sådan budget i detta läge, då vi kan skönja en uppgående konjunktur, som kan få ett ganska kraftigt förlopp när den väl kommer i gång.

Jag instämmer, fru talman, i det tidigare gjorda yrkandet om bifall till finansutskottets betänkande på samtliga punkter.

Herr MÖLLER i Göteborg (fp) kort genmäle:

Fru talman! Bara några ord i korthet till herr Jansson när det gäller skattefrågan. För det första sade vi i våras nej till hela det dåliga paketet. För det andra är konjunkturen nu ganska skral, och det är därför som det nu behövs en större stimulans netto än regeringen föreslår. Det är därför vi bl. a. säger: Riv upp beslutet om höjningen av löneskatten! Så enkelt är det med de två sakerna, som det inte borde vara svårt att hålla isär.

När det gäller siffrorna 7 och drygt 13 miljarder som herr Jansson nämnde vill jag säga att det är helt omöjligt att förstå det stora hoppet dem emellan. Vi har ännu inte fått höra några siffror som belägger den typen av uträkningar. De är helt enkelt felaktiga.

Till sist vill jag bara konstatera att vi inte fick något svar från herr Jansson såsom socialdemokrat om huruvida konjunkturen nu blivit så bra som ni trodde i våras när ni fattade beslutet att höja löneskatten.

Herr JANSSON (s) kort genmäle:

Fru talman! När jag gjorde mitt räkneexperiment utgick jag ifrån att kammaren skulle bifalla alla de motioner som den samlade oppositionen, kommunisterna inräknade, väckt. Då kommer man fram till 13,5 miljarder i underbalansering av budgeten. Det är lätt att summera förslagen i finansutskottets handlingar.

Jag erinrade herr Möller i Göteborg om vad som hände i våras. Då var oppositionen mera konsekvent i dessa frågor. Man sade nej till skattereformen och man sade nej till skattesänkningar, och då behövde man inte någon höjning av momsens eller av löneskatten. Nu har man plötsligt förstått att det inför det stundande valet är livsfarligt att gå ut och säga att man inte vill vara med om att ge alla inkomsttagare här i landet en skattesänkning på 1 000 kronor. Det är därför ni enligt mitt sätt att se kommit i svårigheter, när ni inte vill vara med och betala skattesänkningen, som ju ändå kostar 2,2 miljarder. Det var bara det enkla konstaterandet jag gjorde, och det var därför jag ville erinra herr Möller om vad som hände i våras. Skall vi ägna oss åt historieskrivning från en utgångspunkt, så bör vi göra det även från andra.

Herr MÖLLER i Göteborg (fp) kort genmäle:

Fru talman! I fråga om löneskatten fick vi i sak inte höra några nya argument nu. Konjunkturbedömningen och vad den leder fram till är, som herr Jansson borde begripa, en annan sak än ett rent kamrerarräkande på budgetunderskott.

När det gäller siffran 13 miljarder var det ett förvånande erkännande vi nu fick. Man förstår vilka groteska beräkningar som tydligen görs, när ni bakar ihop reservationer från alla partigrupperingar – alltså både 3-partireservationerna och kommunistyrkanden. Bara om också kommunisterna skulle få bifall för sina förslag – *vilka även vi har yrkat avslag på* – skulle man komma upp i en totalsumma som kanske ligger på den nämnda nivån. Det får väl vara någon måtta på orimligheterna!

Herr JANSSON (s) kort genmäle:

Fru talman! Med hänsyn till hur det svängt inom oppositionen i skattesänkingsfrågan från i våras och fram till nu kan man nästan vänta sig vad som helst från oppositionens sida. När jag gjorde detta räkneexperiment, där jag tror att siffrorna stämmer, utgick jag ifrån antagandet att riksdagen skulle bifalla samtliga motionsyrkanden från oppositionspartierna. Då skulle budgetunderskottet bli 13,5 miljarder. Det är möjligt att vi inte får ett sådant beslut, men med hänsyn till hur det blåser inom den borgerliga oppositionen kan man vänta sig vad som helst.

Herr HALLGREN (vpk):

Fru talman! Sedan regeringen i mitten på 1950-talet övergav lågräntepolitiken, avvecklade de statliga generella stödåtgärderna, t. ex. de statliga tillägsslånen och den statliga räntegarantin, och nu övergått till paritetslånesystemet, har hyrorna ständigt stigit. Det har skett i snabbare takt än ökningen av andra levnadskostnader.

Onsdagen den
13 december 1972

*Konjunkturstimu-
lerande åtgärder*

Paritetslånesystemet innebär inte, som många tror, någon subvention. Det innebär bara att kapitalkostnaderna fördelas i tiden, dvs. att skulderna skjuts på framtiden. Så småningom skall lånen betalas tillbaka, och det förutsättes då att det skall ske till priset av ständigt stegrade hyror.

De ändrade finansieringsvillkoren har varit avgörande för hyresstegringarna. Uppskattningsvis har ungefär hälften av de hyreshöjningar som ägt rum under den senaste 15-årsperioden haft just denna orsak. Regering och riksdag har således i hög grad bidragit till den nuvarande situationen på bostadsmarknaden.

Att bostadspolitiken gått snett råder det väl inget tvivel om. Trots att nästan en fjärdedel av hushållen i landet är trångbodda och uppskattningsvis flera hundratusen lägenheter är direkt undermåliga och hundratusentals människor fortfarande står i bostadskö, står det tiotusentals lägenheter outhyrda därför att folk inte har råd att betala de skyhöga hyror som fastställts i nyproduktionen.

Många av de människor som tvingas att hyra dessa dyra lägenheter måste söka socialhjälp för att klara hyran. Det bostadssociala stödet har heller inte kunnat förhindra en utveckling som innebär att människor med låg inkomst i stor utsträckning tvingas bo i de sämsta bostadsområdena. Vi har fått en klart markerad uppdelning i rika och fattiga områden. De som har det sämst ställt hänvisas till de sämsta områdena med en dålig miljö och en undermålig service, dvs. de som har det största behovet av en god boendemiljö och en fullgod service hänvisas till den sämsta miljön.

För att komma till rätta med de problem som nu råder på bostadsområdet krävs omedelbara kraftåtgärder.

Orsakerna till de orimligt höga hyror har vi från kommunistiskt håll vid flera tillfällen klart redovisat. Jag behöver inte ingående redovisa dessa på nytt. Dessutom har frågan diskuterats ganska ingående i dag. Klart är att så länge man från regeringshåll accepterar en bostadspolitik, som bygger på privat ägande, och att bostadsbyggandet skall drivas med vinst och profit som drivfjäder och att man helt bortser från bostaden som en social rättighet kan man inte komma till rätta med de oskäligt höga hyror.

De åtgärder som vänsterpartiet kommunisterna föreslagit vid flera tillfällen är: En allmän räntesänkning och en totalfinansiering av bostadsbyggandet genom en statlig bostadsbank, som tillhandahåller kapital till en låg och fast ränta. Som förhållandet nu är vet vi att räntekostnaderna i nyproduktionen utgör hälften av hyreskostnaderna. Vi har även föreslagit ett effektivt ingripande mot monopoliseringen inom byggnadsmaterialindustrin och kraftåtgärder mot markspekulationen. Till riksdagens höstsession har vpk i motion 1711 föreslagit införande av hyresstopp och att regeringen inför höstriksdagen framlägger förslag till nytt bostadssocialt program med syfte att bryta den nuvarande hyresstegringsvågen och anvisa vägar för att i stället sänka hyror.

Dessa krav har stark genklang bland de breda folklagren. Förr eller senare måste det ändå ske något från regeringshåll. Det vore klokt om

man redan nu biträdde de förslag som vpk lagt fram i hyres- och bostadsfrågorna. Hyresstegringarna är orimliga. De äventyrar många människors levnadsstandard. Det måste bli ett stopp på hyreshöjningarna. Det är hög tid för en bostadspolitik som gör det möjligt att sänka hyrorna.

Fru talman! Det är inte bara de stegrade boendekostnaderna som i dag är ett gissel för dem som har det sämst ställt här i samhället. Hushållskassorna blir allt knappare och knappare. Jämsides med de kraftigt stegrade hyreskostnaderna har priserna på livsmedel och andra nödvändighetsvaror stigit kraftigt. Det nettopåslag som lönearbetarna fått är för många redan helt förbrukat just på grund av höjda hyror och ständigt stegrade livsmedelspriser. Detta betyder för många direkta reallönesänkningar.

Jag vill inskjuta en synpunkt om effekterna av denna politik. Den naturliga följden av hyresstegringarna är ett köpmotstånd, dvs. folk har inte råd att anta erbjudanden om lägenheter som är nyuppförda. Det är rymliga och goda bostäder, men de betingar ett högt pris, som man inte har råd att betala. På grund härav kommer många bostäder att stå outhyrda.

En annan följd är att bostadsbyggandet minskar, och vi får arbetslöshet bland byggnadsarbetarna. Miljonbelopp måste betalas ut i arbetslöshetsunderstöd samtidigt som just dessa arbetare får en sänkt standard som leder till minskad konsumtion. Naturligtvis inverkar detta på ekonomin i dess helhet i samhället.

Orsakerna till de stegrade livsmedelspriserna har vi från vårt håll varit inne på vid olika tillfällen. En avgörande orsak är just den av riksdagen beslutade mervärdeskatten. Vänsterpartiet kommunisterna har vid flera tillfällen föreslagit riksdagen att slopa mervärdeskatten på livsmedel. Skatteutskottet och riksdagen har dock vid varje tillfälle avvisat våra yrkanden. Dels skulle det vara administrativt svårt att slopa momsens på maten — fastän andra länder klarar denna sak med differentierad mervärdeskatt. Sverige skulle alltså inte mäkta med samma sak. Dels har man anfört — och det är kanske det mest anförda argumentet — att skattebortfallet skulle bli alltför stort.

Regeringen föreslår åtgärder av annat slag, som också betyder inkomstbortfall för statskassan, men dessa favörer kommer inte löntagarehushållen till del. Nej, det är i första hand storfinansens och storföretagens som får dessa bidrag. Vi är inte eniga med regeringen om en sådan politik. Vi har föreslagit skärpt beskattning av bolagsvinster och förmögenheter. Vi har vidare föreslagit att man skulle stoppa miljardrullningen till militären. Därmed skulle man kunna finansiera just sloandet av momsens på matvaror. Lars Werner har i ett tidigare anförande gett exempel på att det hos storfinansens finns bärkraft för de större skattebördorna. Det är en fördelningsfråga av stor prioritet att få till stånd en lättnad för dem som bäst behöver den, dvs. lönearbetarklassen och löntagarnas hushåll i gemen.

Men också denna sida av problemkomplexet har inverkan på ekonomin och sysselsättningen i dess helhet. Nedpressad köpkraft till följd av indirekt beskattning på det kanske mest angelägna — maten — minskar

naturligtvis också annan konsumtion. Det är därför en dålig politik som bär regeringens signatur och som i grunden — trots all skenfäktning — har de borgerligas stöd.

Herr talman! Vpk-gruppen har återkommit i dessa frågor också vid höstriktsdagen i samband med övriga frågor som har med det konjunkturpolitiska sammanhanget att göra, såsom sysselsättning, arbete och utkomst. Jag har med det sagda velat göra dessa understrykanden och vill instämma i de yrkanden som har framställts tidigare i debatten av Lars Werner i Tyresö.

Under detta anförande övertog herr talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr GADD (s):

Herr talman! I motionen 1721 har moderata samlingspartiet än en gång tagit upp frågan om en parlamentarisk besparingsutredning med målsättningen att utarbeta förslag som skulle leda till en begränsning av den offentliga sektorns expansion. Denna parlamentariska besparingsutredning skulle enligt moderatmotionen tillsammans med riksrevisionsverket utarbeta förslag till besparingar.

Motionen förtjänar, som jag ser det, kommentarer ur både konstitutionella och ekonomiska synpunkter. Ser man först på frågans konstitutionella sida, bör man hålla i minnet att riksrevisionsverket är regeringens organ med uppgift att granska den ekonomiska förvaltning som staten har hand om. Riksdagen har riksdagens revisorer, som i varje fall är avsedda att ombesörja riksdagens granskning av samma verksamhet.

Moderaternas förslag, att en parlamentarisk utredning tillsammans med ett kungligt verk skulle utföra en speciell utredningsverksamhet, är därför märklig. Det måste innebära att man underkänner riksdagens revisorers lämplighet, och det må så vara. Det innebär att ett statligt verk i samarbete med parlamentariker skall dra upp riktlinjer för en framtida statlig verksamhet. Ett statligt verk skulle på så sätt komma att spela en med regering och riksdag jämställd roll. Jag tror bestämt, herr talman, att man skall akta sig för en sådan utveckling. Det naturliga, formellt sett, hade varit att moderaterna hos regeringen begärt att få en parlamentarisk utredning rörande möjligheterna till besparingar. Ett sådant förslag skulle onekligen ha varit möjligt att ta mer på allvar än det nu föreliggande.

I marginalen bör man dock notera att vi redan har vissa möjligheter att via parlamentariker använda riksrevisionsverkets resurser. I verkets styrelse sitter herr Petersson i Nybro och herr Eriksson i Bäckmora, båda vad jag vet förträffliga i sin verksamhet. I verkets styrelse sitter också en herr Bohman i Stockholm, inte okänd moderat. Kanske kan man förmoda att han skulle kunna utnyttja sin position i det här verkets styrelse för att höja effektiviteten i den statliga förvaltningen. Visserligen är denna herr Bohman i denna sin roll tillsatt av regeringen, men det kan väl inte göra herr Bohman mindre trovärdig som företrädare för åtminstone en moderat sparsamhet.

Det intressanta i den moderata motionen ligger emellertid i dess ekonomiska motiveringar för en parlamentarisk besparingsutredning. Den

offentliga sektorn har växt så starkt, säger man, att speciella åtgärder nu måste tas till för att få en kontroll på utvecklingen. Är det då sant att den offentliga sektorn har vuxit? Ja, onekligen ligger det rätt mycket större andel av de gemensamma resurserna inom de offentliga områdena jämfört med för exempelvis ett decennium sedan. Men är den växande offentliga verksamheten av sådan natur att den kan kontrolleras eller ens bedömas utifrån gängse revisorsynpunkter och besparingsresonemang? Vad innehåller den offentliga sektorn för något? Ja, hit hör bl. a. utgifterna för våra folkpensioner. Kan en parlamentarisk besparingsutredning göra några insatser för att skära ned de statliga utgifterna på det området? Självfallet inte. Vill moderata samlingspartiet skära ned på statens utgifter här, är det fråga om en ren politisk ståndpunkt. Den får nog moderaterna vara så vänliga att ta själva utan att försöka huka sig bakom förment "objektivitet" som ett statligt verk skulle kunna bidra med.

Till den offentliga sektorn hör också det statliga stödet till våra kommuner. Kan en parlamentarisk besparingsutredning skära ner på statens utgifter på den punkten?

Ja, den skulle kunna det, om moderaterna menar att en statlig revision kunde gå in och dirigera våra kommuners verksamhet. Är det det moderaterna vill ha hjälp med genom att vädja om en parlamentarisk besparingsutredning? Vill man det inte, ja, då är det ju bara att ta politisk ståndpunkt och här i kammaren begära en nedskärning av anslagen. Något tredje alternativ finns inte. Fältet ligger fritt. Lägg ni gärna fram sådana förslag, men något stöd från socialdemokraterna kommer ni inte att få.

Till den offentliga sektorn hör också det stöd som nu ges till vårt näringsliv. Skall en statlig besparingsutredning gå in och granska hur företagen använder sina statliga lån och sina statliga bidrag? Gärna för mig, men är moderaterna med?

Nej, herr talman! Allt tal om att den offentliga sektorns expansion kan stoppas genom en parlamentarisk besparingsutredning saknar grund. Visst kan vi skära ned på den statliga verksamheten, men skall vi göra det så gäller det att ta politisk ståndpunkt och inte gömma sig bakom fagert tal om besparingar.

Jag har roat mig med att litet grand studera vad staten egentligen tagit i anspråk av de samlade resurserna under 1960-talet. Ytligt sett har den statliga sektorn ökat sin andel från omkring 20 procent av BNP under 1960-talets början till drygt 30 procent vid decenniets slut. Så långt verkar det som om moderaterna har rätt. Men tränger man djupare in i sammanhangen skall man finna att de helt dominerande krafterna bakom denna ökning ligger i att de statliga överföringarna har ökat så kraftigt. Över den statliga budgeten tas pengar in för att sedan skickas vidare till olika områden, där vi på grund av politiska värderingar ansett att de gör mesta nyttan. Det är pengar till folkpensionärer, barnfamiljer och till de ungas utbildning. Det är pengar som går från staten till landets fattigaste kommuner för att människorna också där skall kunna få del av dräglig kommunal standard. Kan en revisor i denna sin egenskap på något som helst sätt bidra till att finna besparingsåtgärder?

Räknar vi bort alla dessa utgifter, dvs. pengar som det är meningen att

Onsdagen den
13 december 1972

*Konjunkturstimu-
lerande åtgärder*

människorna själva skall få använda, såsom folkpensioner och barnbidrag, och räknar vi bort det som vi i andra sammanhang säger att den kommunala självstyrelsen helt på egen hand skall sköta om – resurserna till vårt utbildningsväsende är ett betydande exempel – ja, då har faktiskt den statliga andelen av den gemensamma kakan hållit sig konstant under hela 1960-talet. Den statliga sektorn utom dessa transfereringar har bara följt utvecklingen av bruttonationalprodukten. Under budgetåret 1962/63 använde staten själv för sin verksamhet 11,3 procent av bruttonationalprodukten. Under åren därefter fram till budgetåret 1969/70 – det senaste budgetår från vilket jag kunnat få fram uppgifter – har sifferserien varit 10,9 procent, 11,6 procent, 12,0 procent, 12,3 procent, 11,7 procent, 11,5 procent och 11,5 procent. Argumentet att det är nödvändigt att spara för att den statliga sektorn expanderat för starkt är inte sant – det är felaktigt helt enkelt.

Men visst kan vi göra besparingar på övriga sektorer. Vi har ju försvaret, polis- och rättsväsendet. Tror någon att det på dessa områden finns någon större entusiasm i det moderata sparsamhetsgänget?

Det finns all anledning att ta frågorna om rationalitet och sparsamhet inom statsförvaltningen på allvar. Men att ta dessa frågor på allvar är något helt annat än att yrka på en gemensam utredning av riksdagsmän och tjänstemän inom riksrevisionsverket. Genom den mycket intensiva verksamhet som redan pågår inom riksrevisionsverket för att bygga upp ett programbudgetsystem inom den civila statliga sektorn kommer riksdagen inom kort att få tillgång till styrmedel så att vi kan göra den insats vi som parlamentariker bör göra – att fastställa målen för verksamheten och att kontrollera att myndigheterna gör sitt bästa för att nå fram till dessa mål. Över detta har vi alltså redan en viss parlamentarisk insyn i våra ämbetsverk, bl. a. i det verk som har att genomföra dessa rationaliseringar. Herr Bohman är en av dessa parlamentariker. Låt oss hoppas att han klarar sin uppgift.

Under tiden, herr talman, yrkar jag bifall till finansutskottets hemställan i dess betänkande nr 40.

Herr BRUNDIN (m) kort genmäle:

Herr talman! Herr Gadds invändningar av, som han säger, konstitutionella skäl, kan jag inte riktigt förstå. Som herr Gadd vet förekommer det redan nu ett ganska flitigt utnyttjande av kungliga ämbetsverk för deltagande i sådana utredningsuppgifter som pålagts parlamentariska utredningar. Riksdagens utskott kallar ofta representanter för kungliga verk till s. k. hearings i utskotten. Det förekommer alltså på olika sätt redan nu ett samarbete som gör att det förslag som framlagts i det här avscendet inte förefaller särskilt märkligt.

Herr Gadd blir intressantare när han går in på själva besparingstanken. Det är naturligtvis inte särskilt seriöst när herr Gadd talar om besparingar i form av minskade pensioner, minskade bidrag till kommuner osv. Det visar bara att han försöker raljera bort ett ganska viktigt spörsmål. Får jag erinra herr Gadd om någonting som han mycket väl känner till, nämligen att i prognoserna beträffande den ekonomiska utvecklingen under de kommande åren ingår bl. a. en prognos beträffande produktivitetsutveck-

lingen på olika områden i vårt samhälle. De prognoserna visar att man räknar med produktivitsutveckling på litet olika nivåer i olika branscher. Men det finns en del av det totala arbetslivet i landet där man inte räknar med någon produktivitsutveckling över huvud taget, och det är just på det statliga området. Där räknar man med att det skall vara 0 procents utveckling. Bara det är ju ett tillräckligt skäl för att man skulle vilja applicera på den statliga förvaltningen samma slags besparingsåtgärder som man ständigt måste sätta in t. ex. inom det enskilda näringslivet. Det kan inte vara rimligt att som herr Gadd utgå ifrån att det skall gå att spara och nå ökad produktivitet inom praktiskt taget alla andra områden, men beträffande den statliga verksamheten skall man över huvud taget inte behöva vidta någon särskild åtgärd för att söka åstadkomma någon ökad produktivitet. Vårt förslag siktar ju till det, herr Gadd, och det tror jag är av stort intresse för alla skattebetalare i vårt land.

Herr GADD (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara hänvisa herr Brundin till det för honom stimulerande faktum att den verksamhet som just är till för att höja produktiviteten hos de statliga myndigheterna styrs av bl. a. herr Gösta Bohman som jag redan nämnt om. Jag hoppas också att herr Brundin tillhör de moderater som litar på sin partiledare. I varje fall hoppas jag att Bohman skall lyckas. Det är nödvändigt. Därom är vi alla eniga.

Herr BRUNDIN (m) kort genmäle:

Herr talman! Det måste väl ändå vara bekant för herr Gadd att det inte alls är på det sättet att all rationaliseringsverksamhet på det statliga området är förlagd bara till en enda instans, utan att det faktiskt är flera instanser som arbetar med det här problemet. Vad det finns behov av är just att göra en kombination av de tekniker som kan användas av olika instanser men också de ställningstaganden som en parlamentariskt sammansatt besparingskommitté skulle kunna komma fram till.

Herr NORDGREN (m):

Herr talman! I den här debattens sista skede ber jag att få erinra om en sektor inom det svenska näringslivet som jag tycker har blivit för litet belyst i detta sammanhang. Jag skulle också helt kort vilja erinra om hur den sektorn och dess synpunkter blivit behandlade av regeringen och finansutskottet.

Får jag då först säga att ett fritt konkurrenskraftigt *lönsamt* näringsliv är förutsättningen för vårt lands utveckling. Det är till stor del näringslivet och dess utvecklingsmöjligheter som är grundvillkoren för vårt framtida välstånd och oberoende.

En av hörnstenarna i vårt näringsliv är den sektor som jag syftar på, nämligen de mindre och medelstora företagen, familjeföretagen, inom industri, hantverk, handel, service osv. Vi vet att inom denna sektor finns ca 100 000 företag. Vi vet också hur många människor den sysselsätter och hur många som är beroende av den. Det rör sig omkring 1,3 miljoner människor.

Mot denna bakgrund synes det mig i hög grad angeläget att samhället,

staten, regeringen visar näringslivet det intresse det är berättigat till och att också de mindre och medelstora företagen får de möjligheter de behöver för att fortleva och utvecklas under goda villkor.

Gör samhället och regeringen det? Svaret måste bli nej – även om vi i gårdagens tidningar kunde läsa att man lyckats plocka ut ett tjugotal företagare av dessa 100 000, som ansåg att regeringens näringspolitik var tillfredsställande. Låt mig bara kort erinra om hur den övriga delen av dessa företagens synpunkter och önskemål beaktats av regeringen.

I fjol höst hade den numerärt största organisationen för mindre och medelstora företag, SHIO, anordnat en konferens i Jönköping och sökte förklara för industriminister Rune Johansson, att den dåvarande löneskatten på 2 000 miljoner var en utomordentligt tung börda för den mindre och medelstora företagsamheten. Önskemål framfördes om att avgiften skulle slopas. Herr Johansson sade nej å regeringens vägnar.

Tiden gick, och den 18 april i år hade samma organisation ordnat en företagardag i Kalmar, denna gång med finansministern som gäst. Organisationens verkställande direktör, herr Grundström, ställde frågan till finansministern om han ansåg att de mindre företagen bör få överleva. Svaret blev ett bestämt ja och en försäkran att herr Sträng betraktade dessa som näringslivets "gräsrötter". Herr Sträng fick också en rätt ängslig fråga – oron och misstänksamheten hade hunnit växa åtskilligt sedan mötet i Jönköping – om det inte möjligen förhöll sig så att regeringen inte bara struntade i den av organisationen framförda kritiken mot löneskatten utan i själva verket stod i begrepp att höja den. Beskedet blev: "För dagen har jag ingen avsikt att höja arbetsgivaravgiften." Alla de församlade och säkerligen alla andra företagare inom samma sektor drog en lättnadens suck och trodde att de kunde lita på detta besked.

Den 8 maj – alltså inte många dagar därefter – föreslog regeringen att löneskatten från den 1 januari 1973 skulle höjas från 2 000 till 4 000 miljoner kronor – alltså fördubblas.

Ett par dagar efter den 8 maj, närmare bestämt den 15, protesterade SHIO på nytt genom 14 länsorganisationer mot avsikten att fördubbla löneskatten, och 29 maj genomförde – som en del ledamöter kanske kommer ihåg – ca 3 000 medlemmar från praktiskt taget hela landet en demonstration häremot utanför nya Riksdagshuset.

Man skulle kunna tycka att dessa önskemål – framförda av SHIO, en seriös företagarorganisation – borde väga tungt hos en regering med anspråk på att vara framsynt. Organisationen har ungefär 30 000 medlemmar, de flesta av dem företrädare för familjeföretag, och sysselsätter cirka en halv miljon människor. Det betyder, som jag tidigare sade, att ca 1,2–1,3 miljoner är beroende av deras verksamhet. Ungefär var åttonde svensk är alltså för sin försörjning beroende av att de mindre och medelstora företagens hjul rullar ordentligt. Utan tvivel gäller det – som herr Sträng säger i sina ljusare och trevligare stunder – att den företagarsektor som vi företräder är gräsrötterna i näringslivet. Ett typiskt drag för de små och medelstora företagen eller gräsrötterna är att de är vad vi kallar personalintensiva eller personalkrävande företag. De sysselsätter många människor och har t. ex. i servicebranscherna svårt att krympa personalkadrarna. Det torde inte heller finnas någon anledning

för dem att göra det, allra minst i dagens arbetslöshetsläge. Alltså kan vi knappast råka ut för något värre än en våldsamt stigande skatt på arbetskraft. Trots detta drev finansministern igenom förslaget på vårriksdagens sista dag.

Den 10 november anordnades i Sergelteatern åter en liknande konferens. Statsministern var då närvarande. Han har som bekant klart uttalat att man skall ta hänsyn till människors synpunkter och önskemål. Professor Ramström beskrev följderna av den nuvarande näringspolitiken i ett långt intressant anförande. Vi som verkar inom den här sektorn kan också konstatera resultatet. Hur ser det ut i dag? Det är sjunkande lönsamhet i de allra flesta företag, det är nedlagda företag, konkurser, friställd arbetskraft, brist på nyföretagande, låg investeringstakt, hög arbetslöshet. Den förda näringspolitiken har vidare – och det är kanske det allra allvarligaste – medfört missmod, stagnation och olust hos stora grupper inom den här sektorn. Dessutom har det skett en del felsatsningar i statliga företag. På nytt uttalades varnande ord mot skatten på arbetskraft, en skatt som hårdast drabbar just den sektor av näringslivet jag här talat om.

I dag är frågan på nytt uppe här i riksdagen, och den skall strax avgöras, men finansministern och den socialistiska majoriteten i finansutskottet intar alltjämt – trots alla dessa klart uttalade varningar, önskingar och krav – samma negativa inställning mot näringslivet och alldeles speciellt mot den sektor av näringslivet som finansministern betraktar som så värdefull och som "gräsrötterna" i detsamma.

Herr talman! Detta handlingssätt skapar sannerligen inget förtroende, ingen tillit till regeringen och dess näringspolitik bland företagarna. Den nonchalans som regeringen visar betraktas som hänsynslös, och vi som är ute och träffar dessa företagare och deras anställda – observera: även deras anställda – får ofta frågan: Vill regeringen knäcka de mindre och medelstora företagen och öka arbetslösheten ytterligare? Säg det då rent ut! Lova inte den ena dagen guld och gröna skogar för att ta tillbaka hundraprocentigt några dagar senare!

I dagens verklighet balanserar många mindre och medelstora företag på en knivsegg mellan nedläggning och fortsatt verksamhet. Många har inte klarat den balansgången. Härom vittnar det växande antalet konkurser. När kapitalet är slut kan inte vi – som de statliga – kasta in skattemedel – andras pengar – för att hålla det hela gående. Vill regeringen däremot skapa fortsatt utveckling bör den ta större hänsyn till vad företagarna ute i det praktiska livet rekommenderar. Målsättningen för vårt ekonomiska liv bör efter vad vi förstår vara full sysselsättning, ekonomisk tillväxt för angelägen reformverksamhet, ökad standardutveckling för stora befolkningsgrupper och en för alla människor bättre miljö både i arbetet och under fritid. En förutsättning för att dessa mål skall nås är att näringslivets produktionsförmåga och konkurrenskraft bibehålls och stärkes, att lönsamheten framför allt ökas, att viljan att satsa på förnyelse och utveckling av företagen stimuleras och att företagandet framstår som meningsfullt, både för dagens företagare och för den ungdom som vi behöver till våra verksamheter. Riksdagen kan om en liten stund medverka till detta. Riksdagen har som bekant för någon

vecka sedan ändrat ett vid förra årets riksdag fattat beslut. Det borde vara rimligt även den här gången. Ärade kammarledamöter, visa edert intresse för denna sektors utveckling genom att bl. a. tillmötesgå de mindre och medelstora företagen och avstå från den föreslagna fördubblingen av löneskatten.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen 5.

Överläggningen var härmed slutad.

Punkten 1

Mom. A

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1710 av herr Hermansson m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Werner i Tyresö begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller finansutskottets hemställan i betänkandet nr 40 punkten 1 mom. A röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 1710 i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Werner i Tyresö begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Den omröstning gav följande resultat:

Ja	–	303
Nej	–	17
Avstår	–	1

Herr Gustafsson i Säffle (c) anmälde att han avsett att rösta ja men av misstag nedtryckt nej-knappen.

Mom. B–D

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av herr Löfgren m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Löfgren begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller finansutskottets hemställan i betänkandet nr 40 punkten 1 mom. B–D röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av herr Löfgren m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Löfgren begärde

rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 164
Nej - 158

Nr 140

Onsdagen den
13 december 1972

Konjunkturstimulerande åtgärder

Mom. E

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1712 av herr Hermansson m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Werner i Tyresö begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller finansutskottets hemställan i betänkandet nr 40 punkten 1 mom. E röstar ja, den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 1712.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Werner i Tyresö begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 306
Nej - 16

Mom. F och G

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av herr Löfgren m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Löfgren begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller finansutskottets hemställan i betänkandet nr 40 punkten 1 mom. F och G röstar ja, den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av herr Löfgren m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Löfgren begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 164
Nej - 157

Mom. H och I

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av herr Löfgren m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Löfgren begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Onsdagen den
13 december 1972

Konjunkturstimulerande åtgärder

Den som vill att kammaren bifaller finansutskottets hemställa i betänkandet nr 40 punkten 1 mom. H och I röstar ja, den det ej vill röstar nej. Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av herr Löfgren m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Löfgren begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	164
Nej	—	156
Avstår	—	2

Mom. K

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställa, dels reservationen nr 1 av herr Löfgren m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Löfgren begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller finansutskottets hemställa i betänkandet nr 40 punkten 1 mom. K röstar ja, den det ej vill röstar nej. Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av herr Löfgren m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Löfgren begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	164
Nej	—	156
Avstår	—	2

Punkterna 2–5

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 6

Mom. A

Utskottets hemställa bifölls.

Mom. B

Propositioner gavs på bifall till 1:o) utskottets hemställa, 2:o) reservationen nr 2 av herrar Burenstam Linder och Brundin samt 3:o) utskottets hemställa med den ändring däri som föranleddes av bifall till motionen nr 1875 av herr Hermansson m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då herr Burenstam Linder begärde votering, upptogs för

bestämmande av kontrapositionen ånyo de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o) angivna förklarades ha flertalets mening för sig. Sedan herr Werner i Tyresö begärt votering beträffande kontrapositionen, upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående finansutskottets hemställan i betänkandet nr 40 punkten 6 mom. B antar reservationen nr 2 av herrar Burenstam Linder och Brundin röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit utskottets hemställan med den ändring däri som föranleds av bifall till motionen nr 1875 i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Werner i Tyresö begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	42
Nej	—	26
Avstår	—	255

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren bifaller finansutskottets hemställan i betänkandet nr 40 punkten 6 mom. B röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av herrar Burenstam Linder och Brundin.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Burenstam Linder begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	280
Nej	—	39
Avstår	—	4

Punkten 7

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 3 av herr Löfgren m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Löfgren begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller finansutskottets hemställan i betänkandet nr 40 punkten 7 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 3 av herr Löfgren m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Löfgren begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 166
Nej - 158

Punkterna 8 och 9

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 10

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 4 av herr Löfgren m. fl. och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Löfgren begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller finansutskottets hemställan i betänkandet nr 40 punkten 10 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 4 av herr Löfgren m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Löfgren begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 166
Nej - 157

Punkten 11

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 12

Mom. A

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 5 a av herr Löfgren m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Löfgren begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller finansutskottets hemställan i betänkandet nr 40 punkten 12 mom. A röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 5 a av herr Löfgren m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Löfgren begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 166
Nej - 158

Mom. B

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels det av herr Werner i Tyresö under överläggningen framställda yrkandet i anslutning till motionen nr 1713 av herr Hermansson m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Werner i Tyresö begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller finansutskottets hemställan i betänkandet nr 40 punkten 12 mom. B röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit det av herr Werner i Tyresö under överläggningen framställda yrkandet i anslutning till motionen nr 1713.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Werner i Tyresö begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	–	294
Nej	–	16
Avstår	–	15

Mom. C

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. D

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motionen nr 1875 av herr Hermansson m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Mom. E 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motionen nr 1875 av herr Hermansson m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Mom. E 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 5 c av herr Löfgren m. fl. och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Löfgren begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller finansutskottets hemställan i betänkandet nr 40 punkten 12 mom. E 2 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 5 c av herr Löfgren m. fl.

Onsdagen den
13 december 1972

*Konjunkturstimu-
lerande åtgärder*

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Löfgren begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 166
Nej — 158

Mom. F

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 5 d av herr Löfgren m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Löfgren begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller finansutskottets hemställan i betänkandet nr 40 punkten 12 mom. F röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 5 d av herr Löfgren m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Löfgren begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 167
Nej — 158

Mom. G

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 5 e av herrar Burenstam Linder och Brundin, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Burenstam Linder begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller finansutskottets hemställan i betänkandet nr 40 punkten 12 mom. G röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 5 e av herrar Burenstam Linder och Brundin.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Burenstam Linder begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 285
Nej — 38
Avstår — 2

Punkterna 13–17

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 18

Mom. A och B

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1875 av herr Hermansson m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Werner i Tyresö begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller finansutskottets hemställan i betänkandet nr 40 punkten 18 mom. A och B röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 1875 i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Werner i Tyresö begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 308
Nej — 16

Mom. C

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 6 av herr Löfgren m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Löfgren begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller finansutskottets hemställan i betänkandet nr 40 punkten 18 mom. C röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 6 av herr Löfgren m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Löfgren begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 167
Nej — 156

Punkten 19

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 7 av herr Löfgren m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Löfgren begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller finansutskottets hemställan i betänkandet nr 40 punkten 19 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 7 av herr Löfgren m. fl.

Nr 140

Onsdagen den
13 december 1972

*Konjunkturstimu-
lerande åtgärder*

Onsdagen den
13 december 1972

Konjunkturstimulerande åtgärder

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Löfgren begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 167
Nej — 158

Punkterna 20–22

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 23

Mom. A

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motionen nr 1710 av herr Hermansson m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Werner i Tyresö begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller finansutskottets hemställan i betänkandet nr 40 punkten 23 mom. A röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motionen nr 1710 i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Werner i Tyresö begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 308
Nej — 16

Mom. B–G

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Mom. H

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 8 av herr Löfgren m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Löfgren begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller finansutskottets hemställan i betänkandet nr 40 punkten 23 mom. H röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 8 av herr Löfgren m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Löfgren begärde

rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 167
Nej - 156
Avstår - 1

Nr 140

Onsdagen den
13 december 1972

Konjunkturstimulerande åtgärder

Punkten 24

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 25

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1711 av herr Hermansson m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Werner i Tyresö begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller finansutskottets hemställan i betänkandet nr 40 punkten 25 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 1711.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Werner i Tyresö begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 307
Nej - 17

Punkten 26

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1875 av herr Hermansson m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Punkten 27

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1710 av herr Hermansson m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Werner i Tyresö begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller finansutskottets hemställan i betänkandet nr 40 punkten 27 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 1710 i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Werner i Tyresö

Onsdagen den
13 december 1972

*Ändrad regional
organisation av SJ*

begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 306

Nej - 16

Punkten 28

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 29

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 9 av herr Löfgren m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Löfgren begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller finansutskottets hemställan i betänkandet nr 40 punkten 29 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 9 av herr Löfgren m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Löfgren begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 167

Nej - 158

§ 5 Ändrad regional organisation av SJ

Föredrogs trafikutskottets betänkande nr 22 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition 1972:133 angående ändrad regional organisation av SJ jämte motioner.

Kungl. Maj:t hade i propositionen 1972:133 under återopande av utdrag av statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för den 3 november 1972 föreslagit riksdagen att godkänna en ändrad regional organisation av SJ enligt vad i propositionen anförts.

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande:
"I propositionen läggs ånyo fram förslag till ändringar i nuvarande regionala organisation av SJ.

Förslaget som i viss mån innebär ett fullföljande av 1963 års omorganisation underbyggs bl. a. med en redovisning av de ändrade förutsättningar för den regionala verksamheten vilka skapats genom vidtagna rationaliserings- och organisationsåtgärder på central och lokal nivå.

Nuvarande elva driftdistrikt och elva bandistrikt föreslås ersatta av åtta trafikdistrikt och lika många bandistrikt. De geografiska gränserna för trafik- och bandistrikt förutsätts sammanfalla. Till skillnad mot

tidigare föreslås gränserna för de nya distrikten vara i huvudsak länsanpassade. Minskningen av antalet distrikt innebär att de nuvarande distriktsexpeditionerna i Växjö, Borås och Umeå dras in. Samtidigt föreslås att på dessa orter bibehålls särskilda kommersiella distriktsenheter lydande under distriktscheferna i resp. Malmö, Göteborg och Luleå. Avsikten är att dessa enheter – inom ett geografiskt område som fastställs för envar av dem – skall svara för den regionala kundbevakningen och marknadsföringen.

De f. n. till driftdistrikten hörande driftverkstäderna och de till maskinavdelningen hörande huvudverkstäderna föreslås sammanförda i sex verkstadsregioner under maskinavdelningen. I fråga om förrädsverksamheten föreslås viss organisatorisk omläggning.

Den nya organisationen avses börja genomföras fr. o. m. den 1 juli 1973.”

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1972:1839 av herrar Winberg (m) och Nordgren (m) vari hemställda A. att riksdagen som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad i motionen anförts om principerna för distriktsindelningen och B. att riksdagen uttalade i första hand att Umeådistrikten borde behållas och – om detta yrkande icke skulle bifallas – att Umeådistrikten förenades med Sundsvallsdistrikten,

1972:1893 av herrar Andersson i Ljung (m) och Nisser (m),

1972:1894 av herr Carlstein m. fl. (s) vari hemställda att riksdagen skulle besluta 1. att de nu föreslagna kommersiella enheterna fick en permanent karaktär, 2. att inga indragningar av dessa enheter fick ske utan riksdagens hörande, 3. att omplaceringen av personal skulle ske successivt med hänsyn till regionalpolitiska skäl och personalskäl,

1972:1895 av herrar Gustafsson i Byske (c) och Nilsson i Tvärålund (c) vari hemställda att riksdagen godkände förslaget i vad gällde omorganisation av maskintjänsten samt i skrivelse till Kungl. Maj:t uttalade att beslut angående SJ:s regionala organisation borde uppskjutas i avvaktan på resultatet av den pågående regionala trafikplaneringen samt att det ytterligare borde utredas på vilket sätt SJ:s organisation skulle utformas för att stödja de regionalpolitiska målsättningarna,

1972:1896 av herr Hammarberg m. fl. (s),

1972:1897 av herr Johansson i Växjö m. fl. (c, s, fp, m) vari hemställda att riksdagen skulle uttala 1. att trafikproblemen i sydöstra Sverige särskilt borde uppmärksammas vid SJ:s omorganisation, 2. att den distriktsenhet som föreslagits förlagd till Växjö icke fick enbart kommersiella arbetsuppgifter, 3. att distriktsenheten i Växjö icke fick indragas utan riksdagens hörande,

Onsdagen den
13 december 1972

*Ändrad regional
organisation av SJ*

1972:1898 av herr Larsson i Umeå (fp) vari föreslagits att riksdagen beslutade att avslå propositionen,

1972:1899 av herr Magnusson i Kristinehamn m. fl. (vpk) vari föreslagits att riksdagen i anledning av propositionen skulle uttala sig för 1. att SJ gavs i uppdrag att utreda frågan om sammanslagning av de regionala funktionerna till en enhet, 2. att trafikströmmar och näringsgeografiska förhållanden i högre grad beaktades vid distriktsindelningen, 3. att inrättandet av tågstationer enligt de i motionen framförda synpunkterna beaktades samt 4. att de anställdas insyn och medbestämmanderätt på ett tillfredsställande sätt blev beaktat vid genomförandet av rationaliseringsåtgärder,

1972:1900 av herr Nilsson i Agnäs (m),

1972:1901 av herr Olsson i Sundsvall (c),

1972:1902 av herr Persson i Heden m. fl. (c, fp, m) samt

1972:1903 av herrar Sellgren (fp) och Eriksson i Arvika (fp) vari hemställt att riksdagen skulle företaga sådana ändringar att i motionen angivna regionalpolitiska synpunkter tillgodosågs, att för den händelse så inte blev fallet propositionen skulle avslås i vad den avsåg ändrad distriktsindelning av ban- och driftdistrikt och att nytt förslag i detta hänseende förelades riksdagen.

Utskottet hemställde att riksdagen

1. skulle avslå motionerna 1972:1895, 1972:1898 och 1972:1902,
2. skulle avslå motionen 1972:1839,
3. skulle avslå motionen 1972:1900,
4. skulle avslå motionen 1972:1896 i vad avsåg yrkandet att Västmanlands län borde tillhöra Stockholmsdistrikten,
5. skulle avslå motionen 1972:1893 i vad avsåg huvudorterna i trafik- och bandistriktet 1 och 2, kommersiella distriktsenheter och SJ:s krigsorganisation,
6. skulle avslå motionen 1972:1893 i vad avsåg SJ:s maskinavdelning,
7. skulle avslå motionen 1972:1901,
8. skulle avslå motionen 1972:1896 i vad den avsåg den åkande maskintjänsten,
9. skulle avslå motionen 1972:1899 i vad den avsåg inrättande av tågstationer,
10. i anledning av propositionen 1972:133 samt motionerna 1972:1894, 1972:1897, 1972:1899 i de delar motionen inte behandlats under punkten 9 ovan och 1972:1903 skulle fastställa de riktlinjer för ändrad regional organisation av SJ som i propositionen förordats med de ändringar härav och under de förutsättningar som av utskottet angivits.

Herr PERSSON i Heden (c):

Herr talman! Kungl. Maj:ts proposition 133 angående SJ:s regionala organisation är egentligen ingen nyhet för riksdagen. En gammal bekant,

brukar det sägas här i riksdagsdebatten, då samma motioner återkommer. Så är det också med denna proposition. Men det underliga med årets proposition, som i princip är identisk med förra årets proposition vilken efter en lång och stundom hetsig debatt avlogs av riksdagen, är att den har föranlett en enhällig skrivning i trafikutskottet.

Jag vill redovisa några synpunkter såsom motivering för trafikutskottets ställningstagande.

När kommunikationsministern i år återkommer med samma ärende, har vissa ändringar till det bättre gjorts i förslaget. Det har klart deklarerats från denna talarstol av statsrådet Norling, att årets proposition är bättre än föregående års. Det var sålunda till uppenbar fördel att riksdagen föregående år avlog regeringspropositionen om en ny regional organisation av SJ. Det var ett riktigt ställningstagande som riksdagen den gången gjorde.

Trots denna förändring i förslaget från föregående år måste tilläggas att regeringspropositionen för de SJ-distrikt som blir föremål för indragning på lång sikt inte innebär någon påtaglig förbättring. Visserligen har statsrådet Norling i förslaget angivit att särskilda kommersiella distriktsenheter tills vidare skall bibehållas i Växjö, Borås och Umeå. Det är dock att notera att det i propositionen står angivet "tills vidare" och med kännedom om att generaldirektören i SJ har föreslagit begränsningar av distrikten torde det endast dröja ett eller annat år, innan också de kommersiella avdelningarna blir indragna. En garanti för att en permanent kommersiell enhet, som har till uppgift att svara för kundbevakningen inom respektive områden, måste komma till stånd, saknas följaktligen.

Föregående år beställde riksdagen en utredning om den framtida SJ-organisationens utformning. Denna har regeringen tyvärr underlåtit att verkställa. Trafikutskottet har också ansett att regeringens åsidosättande av denna utredning är otillfredsställande.

När propositionen kom riksdagen till handa kvarstod alltså många oklarheter, varför jag och andra motionärer ansåg att man borde avvakta den pågående regionala trafikplaneringen. Jag har därför i en motion hemställt om avslag på denna proposition.

Nu har emellertid trafikutskottet under sin långa behandling av ärendet arbetat fram ett betänkande, som i väsentliga delar i förhållande till propositionen är en klar förbättring. I fråga om de kommersiella enheterna säger utskottet att "de bör ges permanent karaktär. Vidare bör övervägas om de kan tillföras ytterligare uppgifter som inte är av rent kommersiell natur." Dessutom -- och detta är ett synnerligen viktigt avsnitt i betänkandet -- skriver trafikutskottet att "en eventuell framtida förändring av organisationen i denna del måste prövas i samma ordning som gäller för distriktsorganisationen i dess helhet". Riksdagen måste sålunda fatta beslut innan någon ändring kan äga rum.

En annan sak som trafikutskottet starkt betonat i sitt betänkande är personalfrågan. I de berörda distriktsenheterna är självfallet personalen speciellt berörd av omorganisationen. Vi har därför ansett att tiden fram till den nya organisationens ikraftträdande -- den 1 juli 1973 -- är för knapp. Utskottet har inhämtat att organisationen inte skall vara helt

genomförd från detta datum, utan att det sålunda skall vara en mjuk övergång. Planerings- och genomförandeperiodens längd anges vidare bli beroende av hur personalproblemen i samband med omorganisationen kan lösas.

Därför har trafikutskottet understrukit angelägenheten av att den berörda personalen får rimlig och väl tilltagen betänketid i fråga om erbjudna andra sysselsättningar etc. Självfallet måste personalen vid de distriktsorganisationer som blir föremål för omorganisation delges ändringarna i god tid – jag anser att detta måste ske minst sex månader före ikraftträdandet. Det innebär att om omorganisationsplanen presenteras exempelvis först i februari--mars månader 1973, kan inte ikraftträdandet äga rum förrän tidigast i september--oktober månader samma år. Det är av vikt att den berörda personalen får tillräcklig tid på sig inför nyordningen. Kommunikationsministern har också – det vill jag understryka – i årets proposition sagt ifrån att så måste ske, och detta har utskottet i sitt betänkande accentuerat.

För de berörda områdena Växjö, Borås och Umeå är det ur sysselsättningssynpunkt beklagligt att en del arbetstillfällen försvinner genom det här beslutet. De kommersiella enheterna kommer dock i detta avseende att bestå av ett tiotal personer. Sålunda blir det en kraftig minskning av arbetstillfällena i dessa områden. Nu har emellertid utskottet uttalat att orter som berörs av indragningen skall erhålla annan statlig sysselsättning. Detta är ett uttalande från utskottet som man verkligen hoppas att regeringen tar ad notam.

Fru talman! I anledning av de väsentliga förbättringar som föreligger i utskottsbetänkandet i fråga om SJ-organisationen i jämförelse med det förslag som avslogs föregående år men också i jämförelse med årets regeringsförslag – det gäller de kommersiella enheterna och deras säkerställande framöver, och det gäller vidare personalen, förslag om ersättningsföretag i de områden som är föremål för omorganisation m. m. – har det, såsom inledningsvis nämnts, kunnat arbetas fram ett enhälligt utskottsförslag på den här punkten. Jag vill än en gång uttrycka min åsikt, att detta är nära nog unikt, då till viss del motsvarande proposition föregående år avslogs. Ett gott betyg för utskottets många ändringar av propositionen.

Fru talman! Jag ber, med stöd av vad jag här har framfört, att få yrka bifall till hemställen i trafikutskottets betänkande nr 22.

Under detta anförande övertog fru andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr SUNDGREN (s):

Fru talman! I regeringens proposition föreslås en ändring i den regionala organisationen av SJ från nuvarande elva drift- och bandistrikt till åtta trafik- och bandistrikt. Det är viktigt att SJ får anpassa den regionala och centrala organisationen och följa upp de kraftiga rationaliseringar, som tidigare i huvudsak genomförts på det lokala planet genom den starka reducering som skett av antalet lokstationer, järnvägsstationer och underhållsområden.

På de senaste tio åren har antalet anställda inom den lokala organisationen minskat med inte mindre än ca 15 000. Från företags-ekonomisk synpunkt borde man egentligen ha gått ett steg längre och minskat antalet distrikt till fem eller sex. Nu har man inte velat ta detta längre steg på en gång, men mycket talar för att den organisation vi i dag beslutar om bara kanske räcker fem sex år innan det på nytt blir aktuellt med en reducering av antalet distrikt.

Det är i det perspektivet att beklaga att Västmanlands län, som sedan SJ:s övertagande av Stockholm-Västerås-Bergslagens järnvägar 1945 tillhört Stockholmsdistrikten, nu överförs till Örebrodistrikten. Det är ett gott samarbete uppbyggt under decennier inom ett distrikt, som är mycket väl anpassat till trafikströmmarna som härigenom bryts och troligen bara för en kortare tid. Det är också litet motsägelsefullt att när distrikten skall göras större på grund av att deras regionala organ är överdimensionerade i förhållande till antalet underlydande enheter, så görs ett av distrikten mindre trots att antalet lokala enheter även inom det distriktet har minskat.

Den distriktsindelning SJ har haft i Mälarenregionen har varit till gagn för trafiken inom denna region. Det finns ett klart samband mellan transportererna inom Mälarenregionen och den samhörighet som näringslivet känner inom detta område. Som ett exempel kan nämnas att Köpings station, som ligger längst västerut i nuvarande Stockholmsdistrikten, det sista året innan den sammanfördes med Västerås stationsområde hade ca 90 procent av sin godstrafik österut och mindre än 10 procent västerut. Det ger en bild av i vilken riktning trafikströmmarna går inom regionen.

I anvisningarna till länsstyrelserna om den regionala trafikplaneringen, som skall göras före den 1 oktober 1974, framhålles att den interregionala trafiken bör beaktas i den regionala trafikplaneringen, bl. a. med hänsyn till behovet av att i lämplig utsträckning samordna de regionala transportererna med de mera övergripande trafikströmmarna. Därför bör en samverkan mellan länsstyrelserna inbördes ske med hänsyn till att länen inte alltid utgör ur allmänhetens och näringslivets kontaktmönster funktionellt lämpliga områden. Som exempel på län, där de trafikmässiga sambanden särskilt bör beaktas, anges bl. a. Stockholms, Uppsala, Västmanlands och Södermanlands län. Det måste därför vara mindre lämpligt att man inom SJ ändrar en regional enhet, som enligt direktiven i den regionala trafikplaneringen är ett funktionellt område ur trafiksynpunkt.

Därför har några av oss på Västmanlandsbänken i motionen 1896 yrkat att Västmanlands län även i fortsättningen skall tillhöra Stockholmsdistrikten. Utskottet, vars betänkande jag själv varit med om att justera, har inte ansett det som sin uppgift att göra några ändringar i de föreslagna gränserna men har i samband med behandlingen av motionen 1899 erinrat om den möjlighet SJ enligt sin instruktion har att -- inom ramen för beslutad indelning i antal distrikt, som riksdagen i dag har att besluta om -- vid behov och med hänsyn till utvecklingens krav kunna anpassa distriktens gränser med hänsyn till trafikströmmar och näringsgeografiska förhållanden. Då även Statsanställdas förbund i sitt remissyttrande skrivit att nuvarande 6:e ban- respektive driftdistrikt fungerar

Nr 140

Onsdagen den
13 december 1972

*Ändrad regional
organisation av SJ*

väl och inte ger någon anledning till justeringar av ett väl inarbetat verksamhetsområde, finns det anledning att förmoda att SJ-ledningen tillsammans med de anställdas organisationer, sedan riksdagen fattat beslut om antal distrikt, noggrant överväger hur man skall göra med Västmanlands läns distriktstillhörighet.

Till slut vill jag med tillfredsställelse notera, att då det gäller vårt andra krav i motionen 1896, att den åkande maskintjänsten bör underställas lokala enheter – tågstationer eller fjärrblockscentraler – har utskottet i sin skrivning förutsatt att denna fråga ytterligare bör prövas med beaktande av vad LO och Statsanställdas förbund anfört i sina remissyttranden. Deras remissvar överensstämmer med de förslag vi framfört i vår motion nr 1896.

Fru talman! Jag ber att få yrka bifall till trafikutskottets betänkande nr 22, som är ett viktigt steg i riktning mot en effektivare organisation inom SJ.

På förslag av fru andre vice talmannen beslöt kammaren uppskjuta den fortsatta överläggningen rörande detta betänkande samt behandlingen av på föredragningslistan återstående ärenden till kl. 19.30.

§ 6 Fru andre vice talmannen meddelade att på föredragningslistan för morgondagens sammanträde skulle näringsutskottets betänkande nr 62 uppföras främst bland två gånger bordlagda ärenden.

§ 7 Anmälades och bordlades

Inrikesutskottets betänkande:

Nr 28 i anledning av propositionen 1972:111 angående regional utveckling och hushållning med mark och vatten, såvitt propositionen hänvisats till inrikesutskottet, jämte motioner

Civilutskottets betänkande:

Nr 35 i anledning av propositionen 1972:111 angående regional utveckling och hushållning med mark och vatten, såvitt propositionen hänvisats till civilutskottet, jämte motioner

§ 8 Kammaren åtskildes kl. 17.59.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert